

Kárpátaljai Hírmondó

X. évfolyam 4. szám, 2014. december

Dsida Jenő

Hideg téli est

Életünk hulló karácsonyfáján
halkan repesnek a lángok.
Fölöttünk és bennünk hömpölyög
a hidegáramú csönd.

Mosson ki, vigyen magával
fodros hátán mindent, ami volt:
esdő várakozások meddőségét,
kulcsoltkezü, hasztalan imákat.

Hópárnás nagy fenyők alatt
üljünk le a törpék közé,
burkolózzunk a hallgatásba
s húnyjuk le félig a szemünket.

S míg csillagok kezdenek pislákolni,
töprengjünk az eljövő felől:
hogyan kellene megszólalni?
S mindent előlről kezdeni?

A Szolyvai Emlékpark

KÁRPÁTALJAI Hírmondó

X. évfolyam, 4. szám
2014. december

Kiadja a Kárpátaljai Szövetség
1052 Budapest,

Semmelweis u. 1-3.

Tel./fax: 06-1-267-0198

E-mail: karpataljaiszovetseg@t-online.hu

Felelős kiadó: Dr. Damjanovich Imre,
a Kárpátaljai Szövetség elnöke

Főszerkesztő: Füzesi Magda

E-mail: magda.bereg@gmail.com

Főszerkesztő-helyettes:

Szemere Judit

E-mail: nagykica12@gmail.com

Szerkesztőbizottság:

Dr. Pomogáts Béla, Dupka György,
Szöllősy Tibor, Zubánics László,
Molnár Bertalan, Schober Ottó.

Gazdasági felelős:

Kovács Gyöngyi Zsuzsanna

A szerkesztőség címe:

1052 Budapest,
Semmelweis u. 1-3.

Lapengedély száma: 2.9/1414-1/2006
HU ISSN: 1787-0445

OTP számlaszámunk:
11711034-20834951

Megjelenik negyedévente
450 példányban.

E lapszám megjelenését
a Kárpátaljai Szövetség
tagsága támogatja.

A folyóiraton nyereség
nem képződik.

A címünkre beérkező kéziratok közlésének és szerkesztésének jogát fenntartjuk, azok recenzálását, visszaadását, levélben történő megválaszolását, valamint más szervezetekhez, intézményekhez való továbbítását nem vállaljuk. A publikációkban közölt tényekért és véleményekért minden esetben a szerző viseli a felelősséget. A szerkesztőség nem feltétlenül ért egyet a lapban közölt publikációkkal.

A tartalomból

<i>Vers mindenkinek.</i> Radnóti Miklós: Nem tudhatom..., Erőltetett menet	3
<i>Szervezeti élet.</i> Levél a tagsághoz és az előfizetőkhez. Kapcsolatépítés.	
Kitüntették kollégánkat. Köszönjük a támogatást!	4
<i>Közös dolgaink.</i> Gondolatok egy évforduló kapcsán. Rendezvénysorozat	
Nagydobronyban. A Beregszászárt Alapítvány és a Bencs Villa közös estjei	6
<i>Mementó.</i> Konferenciák az elhurcolásokról.	8
Szolyva – a kárpátaljai magyarság XX. századi Golgotája	9
<i>Hitélet.</i> Velünk az Isten. Hrabár Tamás írása	10
<i>Lélektől lélekig.</i> Nyitott Templomok Napja	11
<i>Évforduló.</i> Az 1944-es bombázás áldozataira emlékeztek Beregszászban	12
Október volt... Kertész Virág novellája	13
<i>Jubileum.</i> Ünnepezték a Magyarok Kijevi Egyesülete	14
<i>Vendégoldal.</i> Beszámoló az Erdélyi Szövetség konferenciájáról	15
<i>Hírek, események.</i> Díjátadó ünnepség. Dióhéjban	16
Kárpát-medencei Magyarok Zenéje 2014	17
<i>Emlékezzünk régiokról.</i> Mécs László, a pap költő	18
Főhajtás Dr. Novák Endre emléke előtt	19
<i>Fiatalokról fiataloknak.</i> Diákélet hitben, közösségben	20
Magyar irodalmi napok Kárpátalján	21
<i>Múltbanéző.</i> Mozaikok – történelmi alulnézetből. Schober Ottó visszaemlékezése	22
<i>Arasznyi történelem.</i> Isten rendelése szerint. Hudák Rudolf írása	24
<i>Kopogtató.</i> Beszélgetés Elbe István kultúrtörténésszel	26
<i>Örökségünk.</i> Kincsünk a beregi szöttek. Prófuszt Marianna tanulmánya	28
<i>Irodalom.</i> Nagypapa fenyőfái. Weinrauch Katalin elbeszélése	30
Az MMA Irodalmi Tagozatának kihelyezett ülése Kárpátalján	31
<i>Anno.</i> A szombati kalács. Szegedi István tájkatató hagyatékából	32
Szilveszteri emlékek. Szöllősy Tibor humoreszkjei	33
<i>Szerkesztőségünk postájából</i>	34
<i>Szemelvények kárpátaljai eseményekből</i>	36
<i>Képzőművészet.</i> Horváth Anna keramikusra emlékeztek tisztelői	39
<i>A Kárpátaljai Hírmondó galériája.</i> Magyar László alkotásainak sikere Budapest	40

Címlapfotók: Szemere Judit

*A Kárpátaljai Szövetség
elnöksége
áldott karácsonyi ünnepeket,
sikerekben gazdag új esztendőt
kíván a Szövetség tagjainak és
a Kárpátaljai Hírmondó
minden kedves olvasójának!*

Levél

Írta: Karinthy Frigyes

Édes kicsi fiam, te még nem tudsz olvasni, neked nyugodtan írhatok és szabadon és őszintén – hozzád beszélve és mégis magamhoz, – valamiről, amiről soha nem beszéltem, amit magamnak sem vallottam be soha, aminek a nevét soha ki nem mondtam. Most, ezen a furcsa nyáron, mely úgy hat rám, mint borzongó, kényelmetlen ébredés egy tarka és bolondos álom után, először válik tudatossá bennem, hogy egész életemben kerültem ezt a szót... íme, erőlködöm és nem tudom kimondani most se, különös szemérem fog el, nem tudom legyőzni; pedig nem volnék éppen zárdaszűz, se vénkisasszony – nevén szoktam nevezni nemcsak a gyermeket, de ama boldog és áldott bölcsőt is, ahonnan származik. Megpróbálom megmondani, mi az, amit érzek, akkor talán nem kell kimondani; ugye-e?

Különben ha nem értenéd dadogásomat, útbaigazíthatlak. De fordulj el, ne nézz a szemembe. Még nem olvastam ezt a könyvet, amiben levelem meg fog jelenni: de úgy gondolom, amaszót megtalálsz benne többször is – hiszen arról szól a könyv, amit ez a szó jelent. És megtalálsz régi versekben és széles szövegekben, amik most újra élni kezdenek, én még akkor ismertem őket, mikor egyidőre halottaknak tetszettek, üresen, furcsán kongottak a fülemben, nem értettem őket, vállat vontam. Igen, valamiről beszéltek ezek a versek és szóltak valamiről, amiről tudtam, hogy *van*, mint ahogy van kéz és láb – különösen hatott rám, hogy emlegetik, mintha valaki minden lélegzetvételnél megnevezné a láthatatlan elemet, mely tüdejébe nyomul. Iskolai ünnepélyeken, tavasszal kiáltották hangosan: azt mondták nekem, hogy szeressem, kötelességem szeretni. Mintha azt mondták volna, hogy szeressem a kezemet és a lábamat. Dac fogott el és furcsa makacsság: – hogyan lehetne *kötelességem*, hogy magamat szeressem, így szóltam magamban, holott én nem vagyok megelégedve magammal, holott én több és jobb szeretnék lenni, mint ami vagyok – holott én gúnyolom és dorgálom magamat? S mert a földön járok, ne fordítsam szememet a csillagos ég felé, melynek nincsenek határai, csak horizontja van? S mert nem tudok elleni étel és ital nélkül, tegyem meg istenemmé az ételt és italt? S mert nem tudok szólni másképpen, csak így, ne hallgassam meg azt, aki másképpen szól? S ha erőt adott nekem a föld, amelyből vért szíttam magamba anyám emlőin át – ezt az erőt csodáljam a munka helyett, melyet végrehajtok vele? Dac fogott el és makacsság: *embernek* neveztem magam – azt kerestem, ami bennem hasonlatos másféle emberekkel s nem azt, ami különbözik. Világpolgárnak neveztem magam – léleknek neveztem magam, mely rokon lelket keres, akárhol itte földön, s ha kell, a pokolban is.

És nem mondtam ki azt a szót. De ha házat építettek valahol Pesten vagy Fogarason, vagy Szolnokon, vagy Kolozsvárott, megálltam előtte és úgy néztem, mintha az én házamat építenék. És ha virágot láttam nyílni a piliusi hegyekben vagy a Kárpátokban, tudtam, hogy a virág nekem nyílt. És ha idegen emberrel beszéltem és az idegen ember dicsérte a Lánchidat és a Dunát és az aggteleki cseppkőbarlangot és a dobsinai jégbarlangot és a Vaskaput és a Balaton vizét – akkor lesütöttem a szemem és zavarba jöttem, mintha engem dicsérne. És mikor Berlinben jártam, úgy csodálkoztam és nevettem magamban azon, hogy ezek itt járkálnak és házakat építenek, mint aki álmában tudja, hogy álmodik és amit lát, nem valóság, álomkép csak, tündérmese, játék. Játékháznak éreztem az idegen házat – csak jédszótál az emberek, hogy ezt ők komolyan veszik – és mikor a vendéglőben fizettem, elámultam, hogy elfogadják tőlem a játékpénzt, amit kezembe nyomtak, mikor átléptem a magyar határt. És lelkem mélyén soha nem hittem el, hogy ők komolyan mondják: hélas! és alas! és wehe! és ahimé! – mikor jaj-t kell mondaniok – és arra gondoltam, hogy haláluk percében ők is jajt mondanak majd, mint én. A megfogható ismerős valóság ott kezdődött nekem, ahol átléptem a határt – ha életemben először jártam is arra, ahol átléptem.

De nem mondtam ki azt a szót soha. És most már nem is tudom kimondani, csak ennyit: valami fáj, ami nincs. Valamikor hallani fogsz majd az életnek egy fájdalmas csodájáról – arról, hogy akinek levágták a kezét és lábát, sokáig érzi még sajogni az ujjakat, amik nincsenek. Ha ezt hallod majd: Kolozsvár, és ezt: Erdély, és ezt: Kárpátok – meg fogod tudni, mire gondoltam.

Megjelent a *Vérző Magyarország: magyar írók Magyarország területéért* című antológiában (szerk. Kosztolányi Dezső; ill. Jeges Ernő, Budapest, Pallas Ny., 1921).

Radnóti Miklós

Nem tudhatom...

Nem tudhatom, hogy másnak e tájék mit jelent, nekem szülőházam itt e lángoktól ölelt kis ország, messzeringó gyerekkorom világa. Belőle nőttem én, mint fatörzsből gyöngye ága s remélem, testem is majd e földbe süpped el. Itthon vagyok. S ha néha lábamhoz térdepel egy-egy bokor, nevét is, virágát is tudom, tudom, hogy merre mennek, kik mennek az úton, s tudom, hogy mit jelenthet egy nyári alkonyon a házfalokról csorgó, vöröslő fájdalom. Ki gépen száll fölébe, annak térkép e táj, s nem tudja, hol lakott itt Vörösmarty Mihály; annak mit rejt e térkép? gyárat s vad laktanyát, de nekem szöcskét, ökröt, tornyot, szelíd tanyát; az gyárat lát a látcsón és szántóföldeket, míg én a dolgozót, ki dolgaért remeg, erdőt, fűttyös gyümölcsöst, szőlőt és sírokat, a sírok közt anyókat, ki halkan sírogat, s mi föltről pusztítandó vasút, vagy gyárüzem, az bakterház, s a bakter előtte áll s üzen, piros zászló kezében, körötte sok gyerek, s a gyárak udvarában komondor hempereg; és ott a park, a régi szerelmek lábnyoma, a csókok íze számban hol méz, hol áfonya, s az iskolába menvén, a járda peremén, hogy ne feleljek aznap, egy kőre léptem én, ím itt e kő, de föltről e kő se látható, nincs műszer, mellyel mindez jól megmutatható.

Hisz bűnösök vagyunk mi, akár a többi nép, s tudjuk miben vétkeztünk, mikor, hol és mikép, de élnek dolgozók itt, költők is büntelen, és csecsszópók, akikben megnő az értelem, világít bennük, őrzik, sötét pincékbe bújva, míg jelt nem ír hazánkra újból a béke ujjja, s fojtott szavunkra majdan friss szóval ők felelnek.

Nagy szárnyadat borítsd ránk virrasztó éji felleg.

(1944. január 17.)

Erőltetett menet

Bolond, ki földre rogyván fölkél és újra lépked, s vándorló fájdalomként mozdít bokát és térdet, de mégis útnak indul, mint akit szárny emel, s hiába hívja árok, maradni úgyse mer, s ha kérdezed, miért nem? még visszaszól talán, hogy várja őt az asszony s egy bölcsebb, szép halál. Pedig bolond a jámbor, mert ott az otthonok fölött régóta már csak a perzselt szél forog, hanyattfeküdt a házfal, eltört a szilvafa, és félelemtől bolyhos a honni éjszaka. Ó, hogyha hinni tudnánk: nemcsak szivemben hordom mindazt, mit érdemes még, s van visszatérni otthon; ha volna még! – s mint egykor a régi hús verandán a béke méhe zöngne, míg hűl a szilvalekvár, s nyárvégi csönd napozna az álmos kerteken, a lomb között gyümölcsök ringnának meztelen, és Fanni várna szökén a rőt sövény előtt, s árnyékot írna lassan a lassú délelőtt, – de hisz lehet talán még! a hold ma oly kerek! Ne menj tovább, barátom, kiálts rám! s fölkelek!

(Bor, 1944. szeptember 15.)

Tisztelt Tagtársunk, Tisztelt Előfizetőnk!

Örülünk, hogy tevékenységünket összetartó közösség támogatja, amelyről rendezvényeinken és különösen a balatonföldvári hagyományos találkozókra évről évre meggyőződhetünk.

Öszintén köszönjük anyagi támogatásukat, amelyek révén meg tudjuk valósítani, hogy szövetségünk hidat képezzen a szülőföldön maradt és az anyaországban élő kárpátaljaiak között.

Tisztelettel kérjük Önöket, hogy a jelen levelünkhöz mellékelt készpénz átutalási megbízáson (csekken) a Kárpátaljai Hírmondó című folyóirat 2015. évre szóló 3000 Ft-os előfizetési díját, *valamint* a 2015. évi tagdíjukat, (ami évi 1000 Ft, illetve nyugdíjasoknak 600 Ft) és az esetleges támogatásukat az OTP bankfiókban fizessék be. A befizetésnél okvetlenül szíveskedjenek közölni a befizetés jogcímeit: Pl.: Tagdíj: 1000 Ft, Újság: 3000 Ft, Támogatás: 1000 Ft. Ez megkönnyíti a nyilvántartást és a könyvelést.

Ha anyagi helyzetük nem teszi lehetővé, hogy tagdíjat fizesse, de tagságukat és a Szövetséggel való kapcsolatukat fenn szeretnék tartani, kérjük, erről is értesítsenek bennünket írásban vagy telefonon, e-mail-ben. A gyors elérhetőség érdekében szeretnénk a nyilvántartásunkat az e-mail címmel kiegészíteni. Ezt azért kérjük, hogy tagságunkról pontos nyilvántartást vezethessünk és a fontos eseményekről levélben értesíthessük Önöket. Ehhez elengedhetetlenül szükséges az is, hogy a lakhelyük változtatásakor nekünk is küldjék meg új lakcímüket, telefonszámukat. Nagyon sokan e kéréseknek eddig is eleget tettek, nekik megköszönjük a segítséget. Azokat pedig, akik eddig megfélekedtek ezekről a fontos szervezési kérdésekről, arra kérjük, segítsék a munkánkat e téren is.

Kérjük a Kárpátaljai Hírmondó olvasóit, hogy a lap kiadási költségeinek tervezése érdekében lehetőleg 2015. január végéig fizessenek elő folyóiratunkra.

Programunk teljesítéséhez nagy segítséget nyújt a személyi jövedelemadó 1%-ának felajánlása a Szövetségnek, ezért változatlanul számítunk arra, hogy minket tekintenek kedvezményezettnek. Akik már nem adóznak, azokat arra kérjük, hogy családtagjaik, barátai, ismerőseik figyelmét hívják fel tevékenységünkre, annak érdekében, hogy az adójuk 1%-át a Kárpátaljai Szövetség részére ajánlhassák fel.

Adószámunk: 18046629-1-41, Kárpátaljai Szövetség

A 2015 évi közgyűlést várhatóan 2015. májusában hívjuk össze, de erről külön levélben értesítjük Önöket.

Munkánkban – lehetőségeinkhez képest – igyekszünk felhasználni a híradástechnika korszerű eszközeit, ezért a kapcsolattartás megkönnyítése érdekében közöljük elérhetőségeinket.

Telefon/fax: (36) 1 267-01-98;

(36) 303.03-42;

06-70-317-35-38

E-mail: karpataljaiszovetseg@gmail.com

Honlap: www.kszegetalnet.hu

Tevékenységünkről a facebookon a **Kárpátaljai Szövetség** című szócikk beírásával értesülhetnek.

Számlaszámunk: OTP 11711034-20834951-00000000

Nemzetközi számlaszám:

(IBAN) HU37 1171 1034 2083 4951 0000 0000

BIC (SWIFT) KÓD OTPVHUH

Budapest, 2014. december 10.

Tisztelettel:

a Kárpátaljai Szövetség Elnöksége

KAPCSOLATÉPÍTÉS AZ ERDÉLYI SZÖVETSÉGGEL

A Kárpátaljai Szövetség októberben megtartott elnökségi ülésén meghívott vendégként jelen volt Bácsfainé Dr. Hévízi Józsa történész, az Erdélyi Szövetség elnöke. A két szövetség számos közös feladat megoldásán fáradozik, amelyek közül talán a legfontosabb, hogy az anyaországban élőkkel megismertessék az idegenbe szakadt nemzetrészek – Erdély és Kárpátalja – történelmét, kultúráját, hagyományait, hétköznapijait.

A kölcsönös véleménycsere után Bácsfainé Dr. Hévízi Józsa és Dr. Damjanovich Imre elnökök ultak rá, hogy a közeljövőben a két szövetség Együttműködési megállapodást ír alá. Az Erdélyi Szövetség – ma már csak a világhálón elérhető – patinás folyóirata kapcsolatépítés gyanánt Kárpátaljával foglalkozó tematikus számot jelentet meg, illetve az általuk szervezett *Embermentés a vészorkorokban* című, a holokauszt 70. évfordulója kapcsán rendezett konferenciára – amelyről jelen lapszámunkban részletes tájékoztatást adunk – előadóként meghívást kapott Dupka György történész, a Kárpátaljai Hírmondó szerkesztőbizottságának tagja.

A képen: Dr. Damjanovich Imre és Bácsfainé Dr. Hévízi Józsa elnökök megbeszélnek a szövetségek közös feladatait.

Együttműködési megállapodás

A közelmúltban Dr. Damjanovich Imre és Dalmay Árpád elnökök a Kárpátaljai Szövetség, illetve a Beregszászi Alapítvány nevében Együttműködési megállapodást kötöttek a következő tevékenységi területeken:

- Magyarország európai uniós integrációjának elősegítése;
- A kárpátaljai kulturális életet érintő hazai, illetve külföldi forrásokból szerzett információk és tapasztalatok kölcsönös átadása;
- A kárpátaljai kulturális örökséggel kapcsolatos szakszerű, hiteles tájékoztatás;
- Szerkesztett vagy készített kiadványok egymás részére való megküldése;
- Egymás szakmai programjain, rendezvényein való részvétel lehetőségének biztosítása;
- A kárpátaljai kulturális örökség megőrzésének módszereivel kapcsolatos bemutatók szervezése;
- A kárpátaljai kulturális értékekkel kapcsolatos nyomtatott és elektronikus adatbázisok kölcsönös felhasználása, a kiadványok, oktatási anyagok, segédeszközök hasznosítása.

A Szövetség és az Alapítvány az együttműködési feladatokat éves munkaprogramokban konkretizálják, honlapjaikon, hírleveleikben kölcsönösen hírt adnak egymás aktuális rendezvényeiről.

Kérjük, támogassák programjainkat!

Tisztelettel kérjük az Ungvidékről elszármazott tagtársakat, hogy adományaikkal támogassák a Beregszászi Miklós Alapítvány programjait. Ezt oly módon tehetik meg, hogy a felajánlott összeget a Kárpátaljai Szövetség számlájára utalják át, a közleményben pedig jelzik, hogy a Beregszászi Miklós Alapítvány programjainak támogatására.

Köszönettel és tisztelettel:

*Zólyominé Vékassy Ilona,
a Beregszászi Miklós Alapítvány kuratóriumának elnöke*

Köszönjük a támogatást!

A Kárpátaljai Szövetség elnöksége hálás köszönetét fejezi ki a tagtársaknak a szövetség tevékenységének anyagi támogatásáért.

Ezúton mondunk köszönetet mindazoknak, akik megrendelték folyóiratunkat, illetve a Kárpátaljai Hirmondó megjelenítésének költségeihez felülfizetéssel járultak hozzá.

Külön köszönjük

Dr. Nemeséri Lászlóné Filemon Marcsi (Budapest),

Salgói József (Budapest)

és **Kuhárné dr. Voloscsuk Katalin Edit** (Jászberény)

tagtársainknak a kiemelt támogatást.

Név szerint is megköszönjük azon olvasóink anyagi segítségét, akik az előfizetési és a tagsági díjon felül ötezer forintnál nagyobb összeggel támogatták tevékenységünket. 2014-ben (lapzártáig) az alábbi tagtársainktól érkeztek kiemelt összegű befizetések:

Dr. Fodor István Gödöllő

Dr. Szótér Erzsébet Budapest

Dr. Bora Katalin Eger

Dr. Báthory Katalin Budapest

Kovács Zsolt és felesége Budapest

Dr. Ortutay György Erd

Ruszkay András Budapest

Antónikné Polónyi Katalin Kisvárd

Molnár Lajos Budapest

Skrabák István Márokpapi

Szegediné Kosztur Ilona Budapest

Borbély József Gödöllő

Molnár Béla Budapest

Behun Lajos Békéscsaba

Tatámé Csonka Márta Budapest

Giricz Vera Aszód

Bárany Elza Csömör

Dr. Fábrián István Nyíregyháza

Dr. Szepesi Erzsébet Székesfehérvár

Ködöbőcz Zoltánné Lilla Magdolna Bököny

Dr. Lódár György Mezőtúr

Kiss István Budapest

Dr. Horváth Ágnes Nyíregyháza

Dr. Popovics László Nagytarcsa

Dr. Ujj Emília Gödöllő

Dr. Husznai Katalin Budapest

Dr. Duliskovich István Dunakeszi

Királyföldiné Sárosi Antónia Budapest

Dr. Székely Károly és felesége Dunaharaszti

Dr. Zétény Dalma Budapest

Dr. Duzsej Miklós Miskolc

Dr. Kristofori György Sirok

Dr. Badik Adrianna Budapest

Dr. Lendvai Margit Szolnok

Lusztig Gábor Szentendre

Balácsi Rozália Nyírbátor

Kovács Sándor Budapest

Dombos Irén Budapest

Dr. Kövér László Debrecen

Kacsóh József Budapest

Országos Ruszin Kisebbségi Önkormányzat Budapest

Zuglói Ruszin Kisebbségi Önkormányzat Budapest

Hálával emlegetjük

A Kárpátaljai Hirmondó létezésének tíz esztendeje alatt többször került olyan helyzetbe, amikor már-már le kellett mondanunk további megjelenítéséről. A kárpátaljai gyökerű Dr. Nemeséri Lászlóné Filemon Marcsi volt az, aki minden alkalommal nagyobb pénzösszeg felajánlásával segítette a lap életben maradását. Szerénysége nem engedi, hogy bemutassuk őt lapunk hasábjain, de szeretnénk, ha tudná, hogy hálával emlegetjük. Kellemes karácsonyi ünnepeket, az új esztendőben minden szépet és jót kívánunk neki.

Kitüntették kollégánkat

Szemere Judit, a *Kárpátaljai Hirmondó* főszerkesztő-helyettese, a beregszászi járási *Beregi Hírlap* felelős szerkesztője a Független Újságírók Közössége által alapított Nemzeti Újságírásiért kitüntetés bronz fokozatát vehette át a közelmúltban Budapesten.

Nemcsak a folyóiratban közölt publikációinak tartalma dicséri újságíró kollégánk tehetségét, hanem a *Kárpátaljai Hirmondó* külalakja is. Évek óta azon fáradozik, hogy remek címlapfotóival és az igényes tördeléssel szerethetővé tegye mindazt, amit a magyar hagyományok megőrzése, a magyar irodalom és történelem kincseinek népszerűsítése érdekében vetünk papírra.

Hűséges olvasóink a 2010 decemberében közölt interjúból tudják, hogy Judit végzettsége szerint vegyész (Ungvári Állami Egyetem) és kertészmérnök (Budapesti Corvinus Egyetem). Ennek ellenére nem került messzire tanult szakmáitól, mert bátran elmondhatjuk róla, hogy minden írásában ott van „az a kis kémia”, és kedvvel, jó kertész módjára gondozza folyóiratunkat.

Gratulálunk a kitüntetéshez, további sikereket kívánunk neki a nemzeti újságírásiért végzett tevékenységében!

* * *

Gratulálunk!

Örömmel értesültünk róla, hogy Dupka György kárpátaljai író, irodalomszervező, lapunk szerkesztőbizottságának tagja szeptember 19-én a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Bölcsész- és Társadalomtudományi Kar Történettudományi Doktori Iskolájában summa cum laude (legnagyobb dicséret, színjeles) minősítéssel megvédte *A kollektív bűnösség elvének alkalmazása a kárpátaljai magyarokkal és németekkel szemben, a 4. Ukrán Front Katonai Tanácsa határozatainak végrehajtása az NKVD-jelentések tükrében, 1944–1946* című doktori (PhD) disszertációját. Az értekezésével 25 éves kutatómunkát zárt le.

További alkotói sikereket kívánunk számára.

*A Kárpátaljai Szövetség elnöksége,
a Kárpátaljai Hirmondó szerkesztőbizottsága*

A sátán fattya Budapesten

November 13-án a budapesti Vigadó Kamaraszínházában tartották meg a Nagy Zoltán Mihály *A sátán fattya* című regényéből készült monodráma premierjét. A József Attila-díjas kárpátaljai író műve 1991-ben jelent meg. Azóta többször újra kiadták, 2001-ben Magyarországon elnyerte *Az év könyve* kitüntető címet. A regény legutóbb a Magyar Napló Kiadó gondozásában látott napvilágot (ezt a kiadást vásárolhatta meg a közönség a premier helyszínén). A monodráma a Magyar Művészeti Akadémia égisze alatt került bemutatásra Árkosi Árpád rendezésében. A díszlettervező Ondraschek Péter volt. A regény főszereplőjét, Tóth Esztert egy kárpátaljai színművész, Tarpai Viktória személyesítette meg mélyreható átéléssel. A fiatal színésznő játéka magával ragadta és lenyűgözte a közönséget. Sokan, többek között a jelenlévő szerző is, többször a könnyeivel küszködött az előadás alatt. A drámai hatást fokozandó, Zanotta Veronika adott zenei aláfestést ismert magyar népdalokkal és más művekkel. Külön kiemelni az ötletet, hogy a szereplőket farönkökbe faragott arcképek személyesítették meg. A törekény színésznő nem kis teljesítményt nyújtott ezek mozgatásával.

A premieren jelen volt Schober Ottó színész-rendező, a Beregszászi Népszínház egykori igazgatója, a Kárpátaljai Szövetség al-elnöke is, aki először vitte színpadra a kárpátaljai magyarság egyik sorsregényét. Az előadás végén a két művész és Nagy Zoltán Mihály együtt hajoltak meg és fogadták a közönség szünni nem akaró vastapsát.

L. J.

Egy éve hunyt el Katona Tamás

Gondolatok egy évforduló kapcsán

„Meghalt dr. Katona Tamás történész, tanár, nyugalmazott államtitkár, országgyűlési képviselő, a Kárpátaljai Szövetség elnöke” – adta hírül a rádió és a televízió 2013. június 29-én.

Igen, megint szegényebbek lettünk egy csodálatos emberrel, tudós tanárral, aki oly élményszerűen idézte meg az 1848–49-es forradalom és szabadságharc történetét, úgy ismerte a reformkort, hogy diák és felnőtt hallgatóság egyaránt elbűvölten figyelte művészi megfogalmazott előadásait.

Tudatában vagyok annak, hogy nem én lennék hivatott Katona Tamás történész méltatására, jellemzésére, mégis engedjék meg, hogy elmondhassam és megoszthassam Önökkel azokat az élményeket, amelyeket a sors jóvoltából neki köszönhetek. 2004. szeptember 21-én feleségemmel együtt meghívást kaptam a nyíregyházi Széchenyi István szakiskola tanáraitól, a Széchenyi Kör elnökétől annak az emlékoszlopnak az avatására, amelyet a Széchenyi Társaság kérésére faraghattam. Nem kis meglepetésemre Katona Tamás mondta el az avatóbeszédet. Ez alkalommal egy felejthetetlen napot töltöttem el a társaságában, gyarapodva és gazdagodva tudása által.

Az egyik legnagyobb élmény számomra az az előadás volt, amelyet a szakiskola történelmi múlt iránt érdeklődő diákjai számára tartott. A Tanár Úr oly nemes egyszerűséggel tárta fel a diákok előtt Széchenyi István életét, fiatalkori éveit, kicsapongó kalandozásait, hogy a nevetgélő diákok körében úgy éreztem: odavész a „legnagyobb magyar” nimbusza. Bevallom őszintén, csak az előadás végén döböntem rá, hogy csak így ismerhető meg igazán Széchenyi, aki önkínzó gyötrelmek közepette találhatta meg igazi önmagát.

Ebből a felejthetetlen élményből és a Tanár Úrral való többi találkozásból próbáltam felépíteni magamnak azt a Széchenyit, akit ritkán szoktak emlegetni. Széchenynek sikerült leküzdenie fiatalkori hibáit, akárcsak Assisi Szent Ferencnek, mert tudatában volt annak, hogy egy sikeres jövőt csak biztos erkölcsi alapokra szabad és érdemes építeni. Erre próbálta inteni nemzetét, ez a megállapítás örökérvényű kell hogy legyen.

Mostanában Kárpát-medence szerte sajnos fakulni látszik az a kimondott igazság, hogy nem gazdasági, hanem erkölcsi válságban vagyunk. Pedig, ha az utóbbi nem oldódik meg, nincs gazdasági felemelkedés, sőt az egészségért kiáltó önrendelkezés sem valósulhat meg. Marad a széthúzás, és a pártok martalékává válik a nemzet jövője.

Széchenyiről sokat és sokan írtak az első és a második világháborút követően, a kommunista érában és az azt követő ún. rendszerváltozás után – különösen ünnepi alkalmakkor. A sok ünneplés zajában néhány jellemző gondolatklisé szinte meggyökerezett a köztudatban. Köztük talán a legáltalánosabb az, hogy Széchenyi gazdasági re-

formok által akarta erősíteni a nemzetét, abban a hitben, hogy csak gazdag nemzet lehet szabad és független. E kinyilatkoztatás igazságát azzal próbálták alátámasztani, hogy Széchenyi nevét gazdasági, közlekedési vállalatok tették ismertté. Márpedig ezek az egyoldalú állítások megdőlni látszanak. Jómagam szívesebben csatlakozom ahhoz a felfogáshoz, amit a Katona Tamással történt beszélgetések során, illetve gyermekkoromban az édesanyámtól hallottam, miszerint Eötvös József mondta ki elsőként „a legnagyobb magyar” tetteinek elemzői közül, hogy Széchenyi nem volt más, mint a magyar nemzet nevelője.

Széchenyi István, amikor kilábalta ifjúkori szenvedélyeiből, bámulatos lelki erővel törekedett önismeretre, önmaga átnevelésére. Ez azt bizonyítja, hogy nem anyagi, hanem erkölcsi reformot akart először az akkori Magyarországon. Véleményem szerint a reformkor és az első világháború előtti gyors gazdasági siker egyik legfontosabb alappillére az erkölcsi felemelkedés volt, és ez kellene alapul szolgáljon ma is. Ez indított el egy soha nem tapasztalt nemesedési folyamatot a magyar nemzet és a magyar arisztokrácia soraiban. Ennek eredményeként született meg az akkori fejlődő Magyarország és a világ egyik legszebb és legcsodálatosabb fővárosa, Budapest.

Ahhoz, hogy valami hasonló folyamatról merjen álmodni a Kárpát-medence magyarsága, Széchenyihez hasonlóan el kell jusson ahhoz a felismeréshez, hogy át kell nevelnie önmagát, „a múltat végeképp eltörölni” helyett a múlt értékeinek tisztelétét kell felvállalni.

A gyökértelenségünk csakis kiszolgáltatottsághoz vezethet. Lásd piacgazdaság, profitorientáltság, mértéktelen és féktelen fogyasztói társadalom – mind-mind bukásra vannak ítélve, az önellátással, önmérséklettel és önmegtartóztatással szemben.

Az igaz, hogy a megtörtént dolgokat – a rabló privatizációt, a közvagyon elherdálását és ennek következményeit – nem tehetjük meg nem történetké, de kivezető utat kell keresni a megmaradáshoz és a felemelkedéshez.

*Bú Józseffafaragó művész,
a Kárpátaljai Szövetség tagja,
Jászberény*

Rendezvénysorozat Nagydobronyban

Szeptember 20-án, az I. világháború kezdetének 100. évfordulójára emlékezve, a Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetség (KMKSZ) és Nagydobrony község előljárósága kétnapos rendezvénysorozatot szervezett, amelynek során a helyi tanintézet diákjai és tanárai felkeresték a Szolyvai Emlékparkot és a Toronyai-hágón lévő első világháborús katonai temetőt, ahol megkoszorúzták az elesett hősök sírjait. Ezután dr. Téglás Gyula alezredes, a Honvédelmi Minisztérium Társadalmi Kapcsolatok és Háborság Kezeli Főosztálya irodavezetőjének előadását hallgatták meg a jelenlévők a Kárpátokban zajlott harcokról. A történelmi emléktől egy első világháborús emlékmű megtekintésével zárult Magyarokmájton.

A programsorozat második napján Nagydobronyban megemlékezést tartottak az I. világháború kitörésének centenáriuma alkalmából. Az esemény Horkay László nyugalmazott püspök ünnepi istentiszteletével kezdődött a református templomban. A nagydobronyi emlékmű történetét Órhidi László, a KMKSZ Nagydobronyi Alapszervezetének elnöke elevenítette fel. Beszédet mondott Farkasné Böcs Judit, Magyarország Ungvári Főkonzulátusának konzulja és Brenzovics László, a KMKSZ elnöke (a képen), majd az egybegyűlteket megkoszorúzták a templomkertben álló, katonát ábrázoló háborús emlékművet.

A rendezvény a parókia gyülekezeti termében folytatódott, ahol az I. világháború idején keletkezett fotókból és dokumentumokból összeállított kiállítást tekinthették meg az érdeklődők. Az *Elfeledett hőseink 1914–1918* című tudományos konferencia kezdetén a Nagydobronyi Középiskola tanulójának zenés-irodalmi összeállítását láthatták a résztvevők. A konferencián Braun László történész, a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola tanára, Badó Margit, a Nagydobronyi Református Liceum történelemtanára, Szakál Imre történész, főiskolai tanár és Varga Sándor, a Nagydobronyi Középiskola történelemtanára tartott előadást.

Tudósítónk

ANNO BEREGSZÁSZI NÉPSZÍNHÁZ

Egyre többször hallható Nyíregyházán, hogy az egykori polgármesteri Bencs Villa fontos szerepet tölt be a város kulturális életében, amióta Orémusz Maja (Kárpátaljáról származó pedagógus) e patinás intézmény vezetője és programszervezője. A helyi média rendszeresen tájékoztat a változatos, nívós és teltházas műsorokról.

A legkülönbözőbb kiállítások, koncertek, prózai, zenés, táncos műsorok között minden korosztály talál magának valót. A helyi tehetséges és érdekes emberek mellett lehetőséget kapnak a bemutatkozásra, előadásra az ország más vidékeiről érkező vendégek is, de a határon túlról is sokan szerepeltek már a villa színvonalas műsorai-ban. Dalmay Árpád, a Beregszásziért Alapítvány Kuratóriumának elnöke és Orémusz Maja közös szervezésében volt már könyvbemutatója Füzesi Magdának és Kovács Sándornak, Budai Ákos és Elbe István, a Kárpátalja útikönyv szerzői érdekes estet tartottak, mesélt Petőfi Sándor szibériai utóéletéről Tyivanyenko professzor.

Október 10-én különös vára-kozás és érdeklődés előzte meg a tiszteletre és szeretetre méltó Schober Ottó estjét, aki a Beregszászi Népszínházról tartott beszámolót. A téma számos Beregszászról elszármazott földinket csalogatott a villába, s a vendég tartalmas, fordulatokban és humorban bővelkedő, lenyűgöző előadása nem okozott csalódást. Szépkorát meghazudtoló frissességgel mesélt, a közönség pedig csak ült és élvezettel hallgatta emlékezeit. Nemcsak a gyöngye nők érzékenyültek el: a férfiember sem szégyellte törölgetni fátyolos szemüket a Vérke-parti városról szóló bevezető vers vagy a befejező, saját költésű dal szövegének szívébe, lélekbe markoló sorai hallatán, amelyet a közismert „Pitkin” (Balackij Vlagyimir) zenésített meg.

Az egykori színházigazgató vetített képek alapján szeretettel állított emléket kedves kollégáinak, a közönség pedig szívesen frissítette fel memóriáját arról, hogy milyen missziós szerepet játszott a Beregszászi Népszínház az anyaországon kívül rekedt kárpátaljai magyarság életében a Szovjetunió kebelében az anyanyelven játszott darabok közvetítésével. A zseniális színész (az igazgatói feladatok végzése és a rendezés mellett maga is majdnem minden darabban játszott) elme-sélte: nem kevés ügyeskedésre, lelemény-re volt szükség ahhoz, hogy az ideológia fontosságára sokat adó szovjet éraban a magyar darabokat elő lehessen adni. Ak-

A Bencs Villa közönsége nem szokott az elismerő taps után rögtön távozni: ez alkalommal is hosszasan gratuláltak az előadónak, elbeszélgettek vele (türelmesen kivárva sorukat), s egymás között is szívesen emlékeztek a múlt-ra. E sorok írója felidézte az előadóval Sinkovits Imre elismerő szép sorait (e szöveget itt mellékeljük Csanádi György *Sorsfordító évek sodrában* című könyve alapján). Bár a színészcsoóriás szava-ira már kevésbé emlékezett Otti bácsi, de a színház épületének falában gyökeret vert fácska képe még benne is elevenen élt. Az a bizonyos előadói est is szép közös emléke a beregszásziaknak, amelyet Sinkovits Imre fiával, Vitay Andrással tartott nagy gyönyörű-ségünkre.

Isten éltesse Schober Ottót és végezze küldetését még nagyon soká Beregszászban, Budapesten, mindenütt, írásban és szóban egyaránt!

Belián Mária ny. pedagógus
A képeken: **Schober Ottó és Dalmay Árpád; Orémusz Maja,**
az est háziasszonya és **Barta Gábor** gimnazista.
Orémusz József felvételei

1992. Az év nevezetes kulturális eseménye volt *A sátán fattya* című dráma bemutatása a beregszászi amatőr színház-ban. A drámát Schober Ottó, a színház főrendezője dolgozta át színpadra Nagy Zoltán Mihály azonos című regényéből. Nyugodtan állíthatjuk: a több mint négy évtizeden át működő amatőr népszínházunk tevékenységének csúcspontja volt ez a bemutató. Híre eljutott Budapestre is. A Kőbányai Sör-gyár vendégül látta a színházat, a darabot december 9-én a Magyar Honvédség Művelődési Központjában mutatták be zsúfolt nézőtér előtt. Soha és sehol amatőr színházunk nem aratott olyan hatalmas sikert, mint azon az estén! Sinkovits Imre Kossuth-díjas Kiváló Művész a bemutatóra küldött le-velében a következőket írta: „*Szeretett beregszászi kollégá-im! Míg Ti ma este sorstragédiátok, Asátán fattyátjátsszátok, Kisvárdá után végre Budapesten is, addig én vándor-színésszé vedlettem és ebben az órában a Kolozsvári Ma-gyar Színház színpadán Tót Lajos tűzoltóként vágom négy-felét az őrnagy urat. Így nem lehetek veletek ezen a gyönyörű estén, pedig nagyon készültem rá! „Otti bácsi” a tanúm! Kívánok a távolból, Erdélyországból sok sikert, hogy most, Advent idején – mely a várakozás ideje – legyetek „Angyali üdvözet”, hírül adván az Anyaország és Kárpátalja ma-gyarjainak a Megváltó eljövételét. Szülőföldetek járva, elmerengtem ama színházépület láttán, mely ma még ottho-notok. Egy fa nőtt ki a vasbeton falból! Jelek ez, mégpe-dig igen szép! Az élet él, mert élni akar! Ti magatok vagytok a betonból sarjadó életfa! Lerongyolódott gyönyörű városotokból ezt a képet hoztam magammal s a tiszteletet áldozatos munkátok iránt. S még valamit: hitet! Hitet, hogy tenni érdemes, hogy mindig lehet újra kezdeni, s a megnye-sett fa újjazöldül!”*

kor még nem élt Szöllősy Tibornak az a ta-láló mondása, amely az utóbbi években a magyar emlékművek megrongálása kapcsán született, hogy „*Nem értjük, nem tudjuk, mit akar a magyar, de az tilos!*”. Hasonló félelem vagy oroszosítási törekvés vezette a kultúrfelelős elvtársakat, pártpolitikuso-kat, amikor orosz darabok bemutatására kö-telezték a magyar színtársulatot. Szerencsére ebben is mindig segített a furfang és a talá-lékonyság, hogy ne sikerüljön elhallgattat-ni a magyar hangot az akkor és máig is leg-magyarabb kárpátaljai városban.

Előadás a nyugati magyarságról

November 17-én a nyíregyházi Bencs Villában a Beregszásziért Alapít-vánnyal közösen találkozót rendeztek a Kanadában élő Magyaródy Sza-bolccsal, aki *A nyugati magyarság nemzetmegőrző küzdelme* címmel tar-tott előadást.

Tudósítónk

Konferenciák az elhurcolásokról

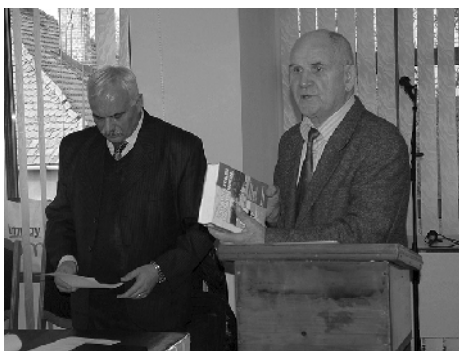
November 21-én a Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetség, a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola Történelem és Társadalomtudományi Tanszéke, valamint Lehoczky Tivadar Intézete nemzetközi tudományos konferenciát rendezett. A konferencia négy országból érkezett előadói újabb dokumentumok és kutatási eredmények alapján igyekeztek pontosítani, hogy mi és hogyan történt az 1944-ben a szovjet megszállók által légerekbe hurcolt magyar férfiakkal. A fórum résztvevőit üdvözölte Brenzovics László parlamenti képviselő, a KMKSZ elnöke, Orosz Ildikó, a Rákóczi-főiskola elnöke, Szilágyi Péter, a Nemzetpolitikai Államtitkárság kabinetfőnöke, történész, Tóth Mihály, a Szolyvai Emlékparkbizottság elnöke.

Az első szekcióban Csátáry György elnökletével előadást tartott Bognár Zsolt és Máthé Áron (Budapest), Köteles László (Felvidék), Csorba Béla (Vajdaság). A második szekcióban Darcsi

Karolina főiskolai tanár elnökletével Dupka György, Kosztó Gyula, Molnár D. Erzsébet, a téma elkötelezett kárpátaljai kutatói szövegeket fel. Végezetül Molnár D. Erzsébet ismertette a KMKSZ által kiadott *Emlékkönyv a „málenkij robot” kárpátaljai áldozatairól 1944–2014* című könyvet, majd Brenzovics László köszöntötte a sztálini terror túlélőit, akiknek, illetve hozzátartozóiknak ajándéksomagot nyújtott át.

Ugyanazon a napon Beregszászban, az Európa–Magyar Házban a Szolyvai Emlékparkbizottság nemzetközi emlékkonferenciát rendezett a „málenkij robot” 70. évfordulója alkalmából. Amegjelentek Dupka György, az emlékparkbizottság felelős titkára üdvözölte. Kiss László magyarországi református lelkész imádkozott az áldozatok lelki üdvéért. Nagy Anikó, a Kárpátaljai Megyei Filharmónia énekeske lágerdalokat adott elő, Lőrincz P. Gabriella lágerverset olvasott fel, Bakos Kiss Károly a témához kapcsolódó saját versét szavalta el. A továbbiakban bemutatták Okszana Holovcsuk dokumentumfilmjét, amely az 1944–45-ös eseményeket idézi fel. A tanácskozáson *A rehabilitálás ügye az ukrán törvényhozásban* címmel Gajdos István, a VI. összehívású ukrán parlament képviselője tartott előadást. Dr. Tóth Mihály, a Szolyvai Emlékparkbizottság elnöke a testület sokrétű tevékenységéről szólt, majd ismertette Dupka György doktori (PhD) értekezését, amely a hetven éve történtek tudományos feldolgozása. Olekszij Korszun kutató legújabb okmánygyűjteményét mutatta be (*a képen*), amely koncepciók perekkal, kuláküldözéssel kapcsolatos levéltári dokumentumokat tartalmaz. Csordás László irodalomkritikus a „málenkij robotnak” a kárpátaljai magyar irodalomban való jelenlétéről tartott előadást, míg Matkovits Kretz Eleonóra a Kárpát-medencei németek kálváriájáról beszélt. A rendezvényt követően a résztvevők megkoszorúzták az elhurcoltak beregszászi emlékművét.

Tudósítónk

„Egyetlen bűnük magyarságuk volt...”

A „málenkij robot” áldozataira emlékeztünk

November az emlékezés időszaka. Az emlékezés, amely nem csak egyéni, de közösségi életünknek is része. Fontos, hogy néha megálljunk és visszatekintsünk, hogy ismerjük múltunkat, gyökereinket. Így történt ez idén is Kárpátalja magyar lakta településein, ahol a 70 éve mártírhalt holt férfiak emléke előtt hajtottak fejet.

Nagyberegben november 23-án, vasárnap emlékeztek 1944 novemberének tragikus napjaira és a „málenkij robot” áldozataira, arra a több ezer 18 és 50 év közötti kárpátaljai magyar férfira, akiknek nagy része soha nem tért vissza szülőföldjére, s akik hazatértek, azok is testben-lélekben megnyomorítva élték életüket. A megemlékezés a református templomban istentisztelettel vette kezdetét, ahol Tóth László lelkipásztor hirdette Isten ígését. Ezután a résztvevők átvonultak a temetőben felállított emlékműhöz, ahol a Nagyberegi Középiskola tanulója Sipos Katalin történelemtanár vezetésével a légerek borzalmait átélő nagyberegi túlélők visszaemlékezéseit mutatták be, akik ma már sajnos nincsenek közöttünk. Az emlékezés végén az egybegyűlt virágokat és koszorúkat helyeztek el az emlékműnél.

A hagyományokhoz híven az idén is velünk emlékeztek a Kárpátaljai Szövetség dr. Kövér László vezette Hajdú–Bihar Megyei Regionális Szervezetének képviselői (*a képen*). A rendezvényen való részvételük összekapcsolódást jelent Géczy Tihamérnak, a regionális szervezet egykori elnökének, Nagybereg szülőföldjének emlékével, aki soha nem feledkezett meg szülőfalujáról.

70 év telt el a gyászos november óta. A lágert megjárt túlélők nagy része ma már nem él. De emlékük kötelez: könnyű szívvel nem adhatjuk fel hitünket, magyarságunkat, nem feledhetjük az elődeink által hozott áldozatot. Példájukat követve vállalnunk kell a küzdelmet magyarságunkért, megmaradásunkért.

Somi Katalin

Emlékmenet az elhurcoltakért

November 22-én a Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetség (KMKSZ) szervezésében közel félezeren gyalogolták végig a Munkácsról Szolyvaig tartó 26 km-es távolságot. Ezt az útvonalat tették meg a sztálini terror áldozatai – nagyapáink és dédapáink – 1944 novemberében. Az emlékező tömeg a munkácsi Rákóczi-kastélynál gyülekezett és onnan indult tovább. Kárpátalja különböző pontjairól érkeztek megemlékezők, akik saját településük névtáblájával, s az adott helyről elhurcoltak számával megjelölt transzparensekkel vonultak.

A menet elejét magyar nemzetiszínű lobogók és történelmi zászlók jelölték. A tömeg napnyugta után érkezett a Szolyvai Emlékparkba, ahol fáklák és mécsesek fényénél emlékeztek meg az áldozatokról.

Szolyva – a kárpátaljai magyarság XX. századi Golgotája

Ma is döbbenetes a tény: a Kárpátalját 1944 őszén elfoglaló szovjet hadigépezet becslések szerint több mint 40 ezer magyart és németet hurcolt el „málenkij robotra”. Nagy részük nem élte túl a deportálás és a lágerélet viszonyosságait.

A Szolyvai Emlékpark, amely mára zárándokhely lett, a városban a második világháború végén, 1944 novemberében létesített egykori gyűjtőtábor áldozatainak, a „málenkij robot” elszenvetőinek, illetve tágabb értelemben a szovjet megtorlás és a sztálini terror ártatlan áldozatainak állít emléket.

A Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetség (KMKSZ) választmánya 1989. októberében határozatot fogadott el arról, hogy az egykori szolyvai gyűjtőtábor helyén emlékparkot kell felépíteni. Nem sokkal később a Szolyvai Városi Tanács engedélyt adott erre. Az építési munkák megszervezését, illetve az anyagi háttér biztosítására szükséges pénz összegyűjtését a KMKSZ vállalta magára. Az alapkövet 1990. november 24-én tették le. Az emlékpark az egykori gyűjtőláger melletti tömegsírok helyén, az első világháborús katonatemető szomszédságában létesült. A tervek elkészítésével Asztalos Éva ungvári építésszt bízták meg. 1993-ban megalakult a Szolyvai Emlékparkbizottság (elnöke Tóth Mihály), amely a későbbiekben koordinálta a munkálatokat. A pénzühiány miatt csak részben elkészült emlékparkot 1994. november 27-én avatták fel. Másnap több ezer személy emlékezett meg a szolyvai áldozatokról. A megemlékezésen felsorolták azon településeket, ahonnan embereket hurcoltak el, illetve megemlézték, hogy mely településről hány főt. Ezt a listát egy urnában az emlékmű síratófalánál helyezték el.

Az emlékpark északi részén, a legmagasabb pontján található emlékoszlopot 1995. november 19-én avatták fel.

A park időközben újabb emlékművekkel bővült. Így 2004-ben II. világháborús magyar katonasírokra került szabványos katonai kereszt, a II. világháború áldozatainak emlékére pedig kopjafát állítottak. Többéves gyűjtő- és kutatómunka eredményeként 2004-ben elkészülhettek az áldozatok nevét tartalmazó márványtáblák is, amelyeket a fő emlékmű síratófalára szereltek fel. A fekete márványból készült táblákra 126 település több mint ötezer áldozatának nevét vésték fel. Külön táblán olvashatók a történelmi egyházak mártírjainak nevei.

2008-ban felavatták a Mártírok Kápolnáját, amelynek harangját Vásárosnamény adományozta.

2011. november 19-én négy új emléktáblát szenteltek fel a síratófalón, amelyek a Gulag táboraiiba elhurcolt magyarországi, erdélyi, felvidéki és délvidéki áldozatoknak állítanak emléket.

A parkban az I. világháborús áldozatok neveit emlékoszlop őrzi, amelyet 2013 végén a Hadtörténelmi Intézet és Múzeum Hadisírgondozó Igazgatósága segítségével felújítottak.

2004 óta újabb áldozatok neveit sikerült felkutatni. Az emlékparkbizottság fontosnak tartja, hogy ezek is felkerüljenek a síratófal tábláira. Az időközben előkerült adatokkal az internáltak veszteséglistája mintegy kétezer névvel bővülne.

A Szolyvai Emlékpark a kárpátaljai magyarság szomorú sorsának jelképévé vált.

A Szolyvai Emlékparkbizottság a történelmi egyházakkal, valamint magyar és német civil szervezetekkel együtt minden év novemberében, az elhurcolások évfordulóján ökumenikus istentisztelettel egybekötött megemlékezést tart.

Idén november 22-én került sor a megemlékezésre. A rendezvény kezdetét a Mártírok Kápolnájában megszólaló lélekharang jelezte. Az ukrán és a magyar himnuszok elhangzása után a Kárpátalja szinte minden szegletéből, köztük az Aknaszlatináról kerékpárral, illetve a határon túlról érkezett résztvevőket Zubánics László, a Szolyvai Emlékparkbizottság tagja köszöntötte, majd Nagy Anikó, a Kárpátaljai Megyei Filharmónia énekes szovjet fogságban keletkezett lágerdalokat adott elő.

Ezután a szolyvai magyar iskolások verses-énekes emlékműsora következett.

Elsőként dr. Tóth Mihály, a Szolyvai Emlékparkbizottság elnöke szólt fel, aki az elmúlt évi tevékenységükről számolt be. Megosztotta gondolatait a jelenlévőkkel Dr. Keskeny Ernő, Magyarország rendkívüli és meghatalmazott ukrajnai nagykövete, Hennyagyij Druzenko, Ukrajna Miniszteri Kabinetjének a nemzetiségi politika kérdéseivel foglalkozó megbízottja, Schiffer András, a Lehet Más a Politika (LMP) társelnöke, Gajdos István parlamenti képviselő, dr. Legény Zsolt parlamenti képviselő (Magyar Szocialista Párt), Matkovits Kretz Eleonóra, a Magyarországi Németek Pécs-Baranyai Nemzetiségi Körének elnöke, Köteles László, a CSEMADOK alelnöke, Dupka György, a Szolyvai Emlékparkbizottság titkára, Ivan Mikulca, a Szolyvai Járási Közigazgatási Hivatal elnöke.

A beszédek elhangzása után a történelmi egyházak jelenlévő képviselői – ft. Majnek Antal római katolikus megyéspüspök, v. Pocsai Vince és

Kiss László református lelkészek, Mihajlo atya szolyvai, illetve Gulybán Tibor felsőzsolcai görögkatolikus parókus – mondtak imát a mártírokért.

A rendezvény végén a megemlékezők elhelyezték a síratófalnál a kegyelet virágait, koszorúit.

A központi rendezvényt megelőzően Szolyva település határában az idén is hagyományos megemlékezést és koszorúzást tartottak a honfoglalás kori harcos emlékművénél. A megjelenteket Vass István, a Szolyvai Magyar Kulturális Szövetség elnöke köszöntötte. Ünnepi beszédet mondott Zubánics László történész, egyetemi tanár.

A Szolyvai Emlékpark bejáratánál felavatták Raoul Wallenberg svéd diplomata, a kommunista diktatúra áldozatának emléktábláját. Életének és tevékenységének fontosabb állomásait Zubánics László, a Szolyvai Emlékparkbizottság tagja ismertette. A Magyarország Ungvári Főkonzulátusa által adományozott domborműves emléktábla alkotója Mihajlo Kolodko ungvári szobrászművész.

Szemere Judit

Velünk az Isten

„Az Ige testté lett és köztünk lakott.” (Jn 1,14.)

Az utóbbi évtizedekben a karácsonyi ünnepségek negatív irányba haladnak, és fennáll annak a veszélye, hogy elfelejtjük ennek az ünnepnek a valódi értelmét. A reklámok hamis szlogenje – „Karácsony – az ajándékozás ünnepe” – azt jelenti, hogy a pogányság és a bálványimádás nem halt ki, az aranyborjú foglalja el az emberré lett Isten helyét. Egyesek a hangsúlyt az ajándékozásra helyezik és fennáll annak a kockázata, hogy elfelejtik a gyermekké lett Isten titkát, a Messiás születését; némely család ajándékokkal elhalmozott egyjében azt az illúziót kelti, hogy ő az ünnep királya!

Szerencsére sokan vannak olyanok, akik másképpen reagálnak erre a szertelenségre, és igyekeznek szociális értelmet adni a karácsony ünnepének. Sokan vannak, akik meleg ételt, ajándéksomagokat osztanak szét a szegényeknek, a hajléktalanoknak, a magukra maradt öregeknek, a betegeknek és az árváknak.

Valóban karácsony egyik üzenete, hogy szeressük a szegényeket és szolgáljunk nekik, hiszen minden szegényben Krisztust kell látnunk, Ő maga az első a szegények között. Senki sem szegényedett annyira el, mint Ő, és mi több, önként. Mert sose felejtjük el, hogy Ő a Szentháromság második Személye, az Atya egyszülött Fia, és annyira megalázkodott, hogy védtelen gyermekké lett, aki egy istállóban született, oktalan állatok között.

„... aki isteni mivoltában nem tartotta Istennel való egyenlőséget olyan dolognak, amelyhez mint zsákmányhoz ragaszkodnia kell, hanem kiüresítette önmagát, szolgai alakot vett fel, és hasonló lett az emberekhez, külsőjét tekintve úgy jelent meg, mint egy ember.” (Fil 2,6-7).

Valóban szolga, mert földi életét egy adminisztratív intézkedéssel kezdi, és feliratkozik mint Augustus Caesar római császár alattvalója. Rögtön, amint magára vette emberi mivoltunkat, elutasították, nem volt számára hely sem a vendégfogadóban, sem Betlehem házaiban. És elutasítás elutasítást követ, menekülnie kell Egyiptomba, Heródes király katonái elől. Íme, itt van Ő, a szolga, a szegény és száműzött a Mindenség Ura és Királya!

Karácsony a béke üzenete is. A karácsony a földi békét és az emberek közötti szeretetet jelképezi, ha csak huszonnégy órára, ha csak egy éjszakára is (például háború idején tűzszünetet kötnek). Izajás próféta így jövendöl a Messiásról: „Mert gyermek születik nekünk, fiú adatik nekünk, az uralom az Ő vállán lesz, és Így fogják hívni nevét: Csodálatos, Tanácsadó, Erős Isten, Örökkévalóság Atyja, Béke Fejedelme. Uralma növekedésének és a békének nem lesz vége.” (Iz 9,5-6).

Ennek a világnak a békéje gyakran egyet jelent azzal, hogy két háború közt van egy rövid, csendes időszak. Jézus a „Béke fejedelme”, egy olyan békéé, amelynek nincs vége, Országa nem roskad össze, mint a többi ország, uralom, kormány vagy diktatúra. Jézus Krisztus békéje mostantól fogva részesít bennünket eljövendő Országában. Mint a pásztorok, mi is halljuk az angyalok ujjongását karácsony éjjelén: „*Dicsőség a magasságban Istennek, és a földön békeesség a jóakarató embereknek!*” (Lk 2,14). Legyünk ennek az ég és a föld, Isten és emberek közti csodálatos kiengesztelődésnek a tanúságtevői!

Sosem tudjuk kimeríteni karácsony üzenetét, szépségét és titkát. Romanos Melodos (=Dallamszerző) költő az evangéliumból merít ihletet, amikor megírja a karácsony gyönyörű himnuszát:

*Ma a Szűz a legfelsőbb Lényt szüli,
és a föld a Befogadhatatlannak
istállót ajánl fel,
az angyalok a pásztorokkal
dicsőítő éneket zengenek,
a keleti bölcsek pedig
a csillagtól vezéreltetve közelednek,
mert érettünk született
a kised csecsemő,
az örökkévaló Isten!*

A mellékelt ikon (képi ábrázolás) az evangéliumok által próbálja megértetni a megtestesülést. Nézzük az ikont, amely egycsapásra megmagyarázza a karácsony titkát. Olyan béke, olyan összhang uralodik itt: minden ünnepel, örömben úszik. A csillagok ragyognak az égen, a sziklák megnyílnak, hogy fogadják Teremtőjüket, az állatok megszeliődnek, a pásztorok

megosztják örömeiket az angyalokkal, a bölcsek boldogan sietnek a csillag által kinyilatkoztatott Igazság felfedezése felé. Minden fényben fürdik, különös ragyogó fényben, amiről Szent Lukács beszél: „*Ott állt előttük az Úr angyala, és bera-gyogta őket az Úr dicsősége.*” (Lk 2,9).

Az ikon sok mindent megmagyaráz. Ha eltekintünk a gyermek fürdetésétől, ami a szülésnek nagyon is emberi velejárója, a kép alján ott látjuk Józsefet letörten, fejét kezébe temeti. Egy öreg pásztor képében megkísérti a kételkedés démona. József kételkedik Mária szüzességében és Jézus isteni eredetében. Jól tudjuk, nem Szent József az egyedüli az emberiség történetében, aki kétségbe vonja majd ezt a titkot, amely meghaladja az emberi felfogó képességet. Egy angyal azonban Józsefnek kinyilatkoztatja a Jézusban egyesült emberi és isteni természetek kapcsolódásának az igazságát.

Az ikonon látjuk a napkeleti bölcseket, amint a zsidók királya után kutatnak. E magas rangú személyiségek képviselik az ókori tudomány mestereit. Egy csillagnak köszönhető, hogy útra kelnek egy olyan király felkutatására, aki nemrég született, és egy jászolban fekvő gyermeket találnak. A zsidók királyának akarnak hódolni, mondták Heródesnek, de mikor rátaláltak a gyermekre, túláradó öröm töltötte el őket, és hódolat helyett imádták. Ajándékokat ajánlottak fel tehát neki: aranyat a Királynak, tömjént az Istennek, mirhát a halandó embernek. Ezek a Napkeletről jött tudósok magát az Igazságot találták meg, amit mindig a csillagokban kerestek. Most ismerték meg az Igazság napját, a Magasságbeli Napkeletet, aki a mennyből jön.

Párhuzamot vonhatunk a bölcsek keresése és a pásztoroknak adott kinyilatkoztatás között. A tudósoknak hosszú kutatásra volt szükségük ahhoz, hogy elérjenek Istenhez. A pásztorok közvetlenül, minden átmenet vagy előkészítés nélkül kapták az örömhírt egy angyaltól.

Az ikonon látható számár és ökör arra emlékeztet, hogy istállóról van szó és utal Izajás jövendölésére: „*Az ökör megismeri gazdáját, és a számár urának jászolát, Izrael azonban nem ismer engem, népem nem ért meg.*” (Iz 1,3)

A barlang előtt Mária a gyermekágyas anya szokásos helyzetében fekszik. Körvonalai óriásiak, hatalmas helyet foglal el az ikon kompozíciójában, ez a Szűznek a megtestesülés titkában osztályrészül jutó jelentőségét fejezi ki, Mária a Fia születése által Istenanya, Istenszülő, Theotokos lesz. Gyakran megdöbbenünk azonban azon, miért fordít hátat Mária a gyermeknek? Együttérzéssel tekint József, aki kétségek közt vergődik, és rajta keresztül a tudatlanság sötéttségében elmerült emberiségre. Úgy tűnik, hogy keze az

Velünk az Isten

„Az Ige testté lett és köztünk lakott.”
(Jn 1,14.)

■ Újszülöttet ajánlja, ezzel a mozdulattal vezet minden embert az Isten Fia felé. Az emberi nem üdvösségéért hozta Őt világra, hogy kinyilatkoztassa Isten emberek iránti hatalmas szeretetét. Mária keze egyszerre irányul a gyermek felé és helyeződik keblére, hogy Ő mindezeket a történeteket szívébe véste.

Az egész festői kompozíció a barlangra összpontosul, minden afelé irányul. Olyan ez, mint egysíriális vonal, amelynek központja az a sötét üreg, ahonnan a Világosság ragyog elő. Jézus a barlang mélyén van, mintha magából a földből származott volna. Ez a kép adja meg nekünk a megtestesülés igazi értelmét. Amikor Ádám megteremtett, a földből vétetett, ma Krisztus – a második Ádám – újjáteremti az embert saját személyében. Isten Fia a barlang mélyén felvette emberi mivoltunkat: a földből született és eltemetettéskor vissza fog térni a földbe. Ha Krisztus leszállt a mennyből a föld mélyéig, később pedig egészen a pokol fenekéig, ezt azért tette, hogy mi is ugyanúgy feltámadjunk vele együtt.

Karácsony ünnepével nagy öröm lesz úrrá rajtunk, mint a bölcséken és a pásztorokon, mert megszületett Jézus, az Úr Felkentje (héberül Messiás, görögül Krisztus), Ő Izrael Királya, Dávid Fia (Mik 5,1). Semmi és senki sem veheti el tőlünk ezt a nagy örömet, mert – „Velünk az Isten”!

Krisztus megszületett – dicsőítsük Őt!

Hrabár Tamás
emeritus gör. kat. áldozópap
stavrophor protoierej

Források: Ó- és Újszövetségi Szentírás. Bp. 1997.

Krisztus köztünk. Bp. 1984. (eredeti címe: Dieu est vivant. Paris, 1979.)

Christian Schutz: A keresztény szellemiség lexikona. Bp. 1993.

NYITOTT TEMPLOMOK NAPJA

Az Ars Sacra Fesztivál (Szakrális Művészetek Hete) 2007 óta minden év szeptember harmadik hétvégéjén kerül megrendezésre. Szervezője az Ars Sacra Alapítvány, amelynek kiemelt célja a kortárs fiatal művészek együttműködésének elősegítése, pályaműveik bemutatása, számukra pályázatok kiírása, szakrális művészeti és kulturális események szervezése, felkarolása. A fesztivál a művészetek segítségével szeretné megszólítani a különböző vallású, világnézeti embereket. A Budapestről indult kezdeményezés azóta országossá vált, sőt, a határokon átváltozva próbálja egyre szélesebb körben erősíteni a valódi értékek: a szép, a jó, az igaz iránti igényt.

Az Ars Sacra Fesztiválhoz évről évre önkéntesen csatlakoznak Magyarország legnagyobb múzeumai, kulturális központjai, számos galéria és művész. A fesztivál programjait – képző- és iparművészeti kiállításokat, különböző műfajú koncerteket, színházi, irodalmi előadásokat, tárlatvezetések, gyerekprogramokat – ingyenesen látogathatja a nagyközönség.

A fesztivál keretein belül évről évre megrendezik a Nyitott Templomok Napját, amelynek során a történelmi egyházak képviselői megnyitják templomaik kapuját, és színes kulturális programokkal várják az érdeklődőket, bemutatják a templom építészeti, művészeti értékeit. A kezdeményezéshez idén második alkalommal csatlakozott a Beregszászi Római Katolikus Egyházközség.

A beregszászi programsorozat a Pásztor Ferenc Közösségi Házban az ArtTisza Művészeti Egyesület tagjainak alkotásait bemutató kiállítással kezdődött. Az ünnepélyes megnyitón szép számban megjelent művészetkedvelőket Jakab Annamária, az egyházközség programszervezője köszöntötte, majd Simon András grafikusművész szavaival ajánlotta figyelmükbe a kiállítást: „Az a művész, aki vágyakozó szívvel átadja magát

Istennek, aki valóban elismeri, hogy a tehetsége felülről kapott ajándék, egyszer csak átéli, hogy Isten kezd el alkotni rajta keresztül.”

Ezután Molnár János esperes-plébános osztotta meg gondolatait a jelenlévőkkel. Hangsúlyozta, hogy az egyház és a művészet szorosan kötődik egymáshoz.

Az ArtTisza egyesület részéről Szilágyi Sándor elnök nyitotta meg a kiállítást. Örömet fejezte ki, hogy abban az épületben, ahol egykor kisiskolásként a padot koptatta, most újra élet van, és ebben a szépen felújított helyiségben rendezhetik meg a tárlatot.

Marcsák Gergely költő egy népdalfeldolgozás és egy megzenésített vers előadásával tette hangulatosabbá a rendezvényt, amelyet Marinka Viktor, Magyarország Beregszászi Konzulátusának konzulja és számos képzőművész is megisztelt jelenlétével.

A pohárköszöntő után a látogatók megtekinthették a kiállított műveket, beszélgethettek az alkotókkal.

A Losák István atya által celebrált szentmisét követően Csundák Olga (a képen), az Ungvári Filharmonia orgonaművésze adott csodálatos hangversenyt Johann

Sebastian Bach, Leon Boellmann, Felix Mendelssohn, Dietrich Buxtehude szakrális műveiből. Tübb közreműködött Roman Kupar. A koncert jótékonyági céllal került megrendezésre, az adományokkal a templom helyreállításának költségeihez szeretnének hozzájárulni.

Ezután a program az udvaron folytatódott: a templom éjszakai díszkivilágításának ünnepélyes átadása következett. Pirigyi Gergely, a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola történelem szakos hallgatója tárogatómuzsikával vonzotta a templomtoronyra a figyelmet. Marinka Viktor konzul elmondta, hogy a díszkivilágítás és a templomot figyelő kamerarendszer Magyarország Külgügyminisztériumának támogatásával

valósulhatott meg. A projektnek köszönhetően 16 térfelügyelő kamerát és 14 világítótestet helyeztek el. Molnár János atya köszönetet mondott a támogatóknak, valamint a kivitelező Sheriff-Beregovo vállalatnak.

A Nyitott Templomok Napja záró mozzanataként a visszazárlást követően Marinka Viktor felkapcsolta a templom kivilágítását, majd a jelenlévők közösen elénekelték a *Szózatot*. Ezután az érdeklődők a templomtoronyból is megcsodálhatták Beregszász esti fényeit.

Szemere Judit

Az 1944-es szovjet bombázás áldozataira emlékeztek Beregszászban

Beregszászban megemlékeztek az 1944. október 9-i légibombázás áldozatairól. A beregszászi vasútállomás épületén ezentúl már vándortábla őrzi a tragédia emlékét.

Az emléktábla a Beregszásziért Alapítványnak köszönhetően kerülhetett fel az épületre. A megemlékezés egyben élő történelemóra volt, amelyen a Beregszászi 4. Sz. Kossuth Lajos Középiskola és a Beregszászi Bethlen Gábor Magyar Gimnázium egy-egy osztálya is részt vett.

Avató beszédet mondott Dalmay Árpád, a Beregszásziért Alapítvány Kuratóriumának elnöke, aki felidézte a korabeli eseményeket. Babják Zoltán, Beregszász polgármestere párbeszédet folytatott az 1944-es események és a kelet-ukrajnai harci cselekmények között, ahol nem csupán a katonák, hanem a civil lakosság is gyarapítja az áldozatok sorait. A közösség egyik fontos feladata, hogy emlékezzen a múltra, és abból erőt merítve törekedjen a tartós béke megteremtésére – hangsúlyozta a polgármester. Elmondta, hogy családi kötődése is van az 1944. október 9-i légi bombázáshoz: nagyapjának, Darcsi Sándornak a közelben volt a cipészműhelye, amelyet szintén találat ért, és nagyapja élete végéig a testében hordta az ekkor kapott repeszdarabokat.

Zubánics László történész két visszaemlékezésből idézett beszédében. Csanádi György – akinek publikációit gyakran olvashatják az érdeklődők a Kárpátaljai Hírmondóban – 13 évesen élte át a borzalmat. Ő így ír az eseményről: „Nagyszőlős felől váratlanul, alacsonyan szállva hét szovjet gép repült be a város fölé, majd körülbelül tíz perc múlva még öt, amelyek a vasútállomást és környékét bombázták. A gépek célpontja az állomáson álló szerelvények és a vasúti csomópont voltak, ennek ellenére nagyon sok civil áldozata is volt a tragédiának. Az emberek megszokásból nem mentek óvóhelyre. A magyar és német rádiók szinte állandóan légiraidát jeleztek, de Beregszászt egyszer sem bombázta az ellenség... egészen október 9-ig. Sajnos ez a tévedés sok ártatlan ember életébe került.”

Dr. Almásy Sándor visszaemlékezésében ezt olvashatjuk: „A városi vasútállomáson kora ősszel egy magyar fogatos vagon nirozott be. Délelőtt nagy magasságban átrepült egy Lockheed távolsági vadászfelderítő repülőgép... A város környékén légvédelmi tüzés nem volt, így délután akadály nélkül repült rá a vasútállomásra hármas kötelékben 27, a Leand Lieseben átadott szovjet felségjelű Douglas Boston, lebombázva a bevonuló magyar osztagot és a környező utcákat. Majd egy

kört téve megkerülték a beregszászi Nagyhegyet, megismételték a rárepülést, és másodszor is bombázták a célpontot... A gépek gépfegyversorozatok is leadtak, és az egyik iskolatársam (az idősebbik Sáradi fiú, aki az állomáson tartózkodott) golyótkapott a fejébe és ott halt meg. Tudtommal több mint 100 áldozata volt a támadásnak, akiket a római katolikus temetőben temettek el.”

Könnyes szemmel emlékezett a korabeli eseményekre a 92 éves Antonikné Polónyi Katalin, akinek számos ismerőse veszett oda a bombázások során: „Szörnyű volt... Déli 12-kor egy lopakodó bombázóraj Muzsaly felől közeledve repeszbombákkal szórta meg a vasúti hidat és a sebesülteket szállító szerelvényt, amely a híd felől nem messze az állomás felé haladt. A katolikus templom tornyából későn vették észre a nagyon alacsonyan, mindössze 50–60 méterre szálló gépeket. A hidat nem érte bomba, viszont nagyon sok volt a halott és a sebesült. Ekkor megszólaltak a szirénák, a gépek pedig a Verke vonalán haladva a Jókai utca felett repültek a Kazinczy utca irányába, majd a vasútállomást bombázták.

A Jókai utca végén a Verke-parti kis zsákutcában golyószóróból lelőttek egy éppen az iskolából hazafelé tartó 15 éves gimnazistalányt, aki a helyszínen elvérzett. A Kazinczy utca bal oldalán két lakóházat bombatalálat ért; az egyikből Haluskai Rózsika két lányával még érkezett leszaladni a kertjükben épített bunkerbe, de a házuk, a szomszéd házzal együtt, rommá lett, telitalálatot kapott.

A vasútállomást csak egy bomba érte – a pénztárhelyiséget (ez az épület középső terme volt, akárcsak napjainkban). A jegyeket kiadó pénztárosnő és az akkor érettségizett lánya – aki a háborús időkben mindig az anyja mellett volt –, kirohantak, és még elérték a Fő utca első emeletes házait, ott érte őket a sortűz, amit az alacsonyan szálló gépek adtak le rájuk. Mindketten meghaltak, mielőtt kórházba kerültek volna. Találat ért két saroképületet is az állomással szemben lévő utcán. Sok katona, vonatra várva, az állomás előtti téren halt meg. A kórházból minden éjjel lovas szekérrel vitték ki a halottakat a katolikus temetőbe, ahol a pap éjjel is ott volt a kis kápolnában és beírta nevüket, adataikat egy füzetbe, majd az egyház halotti anyakönyvébe...”

A megemlékezés végén Molnár János beregszászi római katolikus plébános megemlékezett az emléktáblát, majd a jelenlévők elhelyezték a tisztelet koszorúit.

Fogarasi

„1956 összefogásunk példája...”

Október 23-án Magyarország Ungvári Főkonzulátusa az 1956-os forradalom és szabadságharc 58. évfordulója alkalmából emlékünnepséget szervezett az ungvári börtön falán 2006-ban, az esemény 50. évfordulója tiszteletére felavatott emléktáblánál. 1956-ban több mint nyolcszáz Magyarországról elhurcolt szabadságharcost tartottak itt fogva és vallattak a KGB-sek.

A rendezvényen megjelentek Balogh Dénes ungvári magyar konzul köszöntötte. Mint mondta, a magyar nemzet egységére, a hősiességre, a bátorságra és az áldozatkésziségre emlékeznek ezen a napon. Azokra a magyarokra, akik elismerést, dicsőséget és megbecsülést szereztek hazájuknak, a magyar névnek. Ezt követően Biró István és Szlucky Ferenc, a Dayka Gábor Középiskola tanuló Márai Sándor Mennyből az angyal című versének részleteit szavalták.

Dr. Grezsa István, Magyarország Miniszterelnöki Hivatalának a határon átnyúló beruházások ellenőrzéséért felelős miniszteri biztosa tolmácsolta a magyar kormány üdvözlését. Kihangsúlyozta: „1956 összefogásunk példája. Egykiáltás, amely a szabadság és az emberi méltóság értékének helyét határozza meg. Szomszédos nemzetekkel sorsközösségben élve, de magyarként – határon innen és túl – együtt vezetett eddig is utunk. Fogadjuk meg a mai napon, hogy nem hagyjuk el egymást a jövőben sem! Összetartozunk, és ezek szerint cselekszünk is.”

Dr. Brenzovics László, a KMKSZ elnöke rámutatott: „1956 nem volt értelmetlen áldozatváltás, erőt adott a magyarságnak ahhoz, hogy amikor lehetővé vált, saját maga irányítsa a sorsát”.

„Ez a nap a büszkeségről szól, egy kis nemzet felállt a térdéről és azt mondta, elég a zsarnokságból. Ahogyan '48-ban, úgy '56-ban is a diákok voltak az élenjárói ennek a küzdelemnek. Én bízom abban, hogy a mai diákok is ugyanannyira elkötelezettek a nemzeti értékek mellett, mint elődeink voltak” – emelte ki dr. Spenik Sándor, az Ungvári Nemzeti Egyetem Humán- és Természettudományi Magyar Karának dékánja.

Dupka György, a Magyar Értelmiségiek Kárpátaljai Közösségének elnöke a szabadságharc kárpátaljai hőseire – köztük a három ungvári magyar diákra: Benyák Nándorra, Orlovsky Vincére és Kulcsár Jánosra – emlékezett.

Végül az Ungvári Dayka Gábor Középiskola 9. osztályos tanuló Marcsák Gergely szervezőtanár gitárkísérével elénekelték a Mert a haza nem eladó kezdetű megzenésített Horváth Sándor-verseket.

A rendezvény a Szózat eléneklésével, valamint az emlékezés és a tisztelet koszorúinak, virágainak elhelyezésével ért véget.

Tudósítónk

Október volt...

Akkor is ős volt, simogató melegős, és a fák, bokrok aranypénzzel fizettek az ősznek, a vén uzsorásnak. Kamatostól fizettek, tudták, hogy nincs helye sem a tiltakozásnak, sem a háborgásnak, pedig ők mindent a tavasztól és a jószívű nyártól kaptak, de hát ez az életrendje, most fizetni kell...

A gyerek tágra nyitotta ragyogóan kék szemét, és csodálattal nézte a körülötte lassan változó világot. Szerette a kertet nagyon: az égig érő diófát, a termését kínáló naspolyát, a kerítés tövében megbúvó, nyáron sűrű, áthatolhatatlan málnabokrokat. Milyen jókat lehetett ott játszani, főleg bújós-kát! Aztán meg ott volt a kilazult deszka is a palánkon, amin keresztül annyiszor elszökött, ha világot akart látni! Mi tagadás, ezért gyakran elfenekelték, de ez nem akadályozta meg a következő szökésében.

Szerette a kertet, személyes ismerőse volt minden fa, minden bokr. És szerette a kert megszokott rendjét, ezért haraggal, megvetéssel fordult el attól a furcsa földkupactól, ami megbontotta ezt a megszokott rendet. Ott éktelenkedett a kert közepén, ott, ahol legsűrűbb, legselymesebb volt addig a fű és olyan volt, mint egy csúnya, varas seb. A tetejét elsimították ugyan, a fűvet is ráigazították úgy-ahogy. De akkor is ott volt, és a száját úgy tátogatta, olyan félelmetesen és sötéten, mintha be akarná kapni őt is, meg az egész fényben fürdő őszi kertet.

Bunker – így mondták a felnőttek. Ám, hogy mit is jelent ez a szó, akkor értette meg igazán, amikor az éjszaka közepén, legszebb álmából ébresztve, anyja az ölébe kapta és kirohant vele a sötét bunkerbe, ha felhangzott az a rettenetes, vijjogó hang, amiről már tudta, hogy sziréna. Ha ez nappal történt, az még az éjszakánál is rosszabb volt. Mert ilyenkor látta az anyja szemében az iszonyatos félelmet! Igen, az éjszakai szirénahang rémes volt, a bunkerbe való botladozó rohanás a sötét, ijesztően idegennek tűnő kertbe félelmetes... de félni azóta fél, amióta megértette, hogy a nagyok, a felnőttek is félnek, nagyon félnek...

De most csend van, kedves, megszokott hétköznapi csend. Látszólag oda sem figyelve érzékeli az innen-onnan fülébe jutó hangokat, és bár látni nem látja, mégis pontosan tudja, mi történik körülötte, honnan jön a hang: Tóth mamánál most tojt meg a kendermagos, a kotkodálás onnan hangzik; ez a bánatos nyikorgás a Karcsi rollerjének a hangja... Ezen eltűnődik egy kis ideig: jó lenne rollerezni, de Karcsi magától nem adja oda, most is erőszakkal kellene elvenni, ami miatt a fiú ismét bögve rohanna bepanaszolni az anyjának, őt újra megbüntetnék, és anyja szomorúan ismételné, magyarázná, hogy lány léte megint szégyent hozott a családra a mindennapos verekedésével... A, nem éri meg!

A következő pillanatban meg is feledkezik az egészről, más, újabb terveket kovácsol magában: inkább kiszökik az utcára, elmegy Gazsi bácsihoz a boltba és kér cukrozott mogorót... esetleg csokoládét is...

A kislány nagyon szereti azt az apró kis szatócsboltot a sarkon, ahol annyiféle édes-séget, fűszereket és sok más egyebet lehet venni. Már útban odafelé érzi orrában azt a különleges, fűszeres illatot, ami számára egyet jelent a bolttal. Ha egyedül megy oda, Gazsi bácsi nem küldi el, mindig ad, amit kér, beírja egy nagy könyvbe, aztán anyja havonta mindent egyszerre kifizet. Igaz, néha töprengve és összevont szemöldökkel nézegeti a végösszeget, ha a felsorolt tételek között olyasmire bukkan, amire nem tud visszaemlékezni, hogy mikor is vette – ám eddig még nem történt baj...

De igazából nemcsak ezért szerette a boltot, hanem azért is, mert ott mindig találkozott ismerősökkel: olyanokkal, akiket ő ismert vagy akik őt ismerték. Őt pedig igazán sokan ismerték a Kinizsi utcában és még a nagylányok is szóba álltak vele! Erre különösen büszke volt: nagy tiszteletet érzett a Bocskai-sapkás gimnazista lányok iránt, akiknek mindig volt egy kedves szavuk hozzá, néha kézen fogva haza is kísérték, így kergetve el feje felől a fekete viharfelhőket, ami egy-egy szökésének biztos velejárója volt.

Legjobban Ilonkát szerette, pedig ő már valóban nagylány volt és milyen szép! Elhatározta, hogy ha egyszer ő is nagylány lesz, akkor éppen olyan szép lesz, mint Ilonka! Bár, ahogy most így végignézett magán, ennek sikerében nem volt egészen bizonyos. Lábaik ugyan most harisnya takarta, de ő tudta, hogy a harisnya alatt a láb-szára tele van kék meg zöld foltokkal, keze fején karcolás és horzsolás nyomai vörössődnék, az állán meg ott éktelenkedik egy még mindig nedvedző mély vágás – az ólpadlásról esett rá a jászolra.

– Fiúnak kellett volna születned! – sóhajtott anyja, meglátva vértől maszatos arcát, és ő egyetértően bólogatva helyeselt.

Lassan araszolva közelítette meg a kerítéssel kilazult deszkát, s már éppen odaért volna, amikor messziről egyre erősödő zúgás ütötte meg a fülét. Mintha a világ minden darabja összefogott volna, hogy hatalmas rajokba tömörülve egyszerre repüljenek fejeje, ügyérte a zúgó hang, s ettől az ismeretlen eredetű zúgástól vad félelem tört rá. Torkán bugyborékolva, kétségbeesetten szűkülve tört fel a kiáltás: anyuuú!

Anyja akkor már ott volt mellette. Később, ha erre visszagondolt, mindig úgy látta anyját, hogy a lába nem is érte a földet, úgy repült fejeje – talán szárnya nőtt –, mögötte nagyapó igyekezett, kapkodva a levegőt a nagy sietségtől. Aztán arra eszmélt, hogy elsőtétedett a világ, már lenn vannak a bunker mélyén, és ő fejét az anyja szoknyájába fúrva két kis kezével betapasztja a fülét és görcsösen leszorítja a szempilláit.

A repülőgépek hasa szinte súrolta a diófa tetejét, és ők hárman az óvóhely védelmében, vakon a rémülettől, süketen a robbanások visszhangjától egymásba kapaszkodtak. Szőnyegbombázás... Hallotta a szavakat, vagy gondolta? Úgy érezték, a halál ólálkodik körülöttük.

A kislány nem tudta, hogy meddig tartott ez az iszonyat, az ő kis életében ez az idő végtelennek, beláthatatlanul hosszúnak tűnt. Jóval később hallotta az anyjától, hogy pár perc volt az egész, de ez volt a legnagyobb és legpusztítóbb bombázása Beregszásznak!

Kóválygó fejjel, reszkető lábakon követte anyját, aki szinte vonszolta maga után, erősen szorítva elgyengült kis kezét. Arról beszélt, milyen jó, hogy nem csavargott el otthonról, lám, milyen váratlanul jöttek a nehézbombázók, a szirénák sem figyelmeztettek előre, csak a légiriadó végét jelezték. Vajon hol csapódtak be a bombák, jaj, drága jó Istenem, sikerült-e mindenkinek időben behúzódnia az óvóhelyre? Gyere be, csillagom, feküdj le egy kicsit, ölelte magához a gyereket, amint a házhoz érték.

A gyerek némán rázta a fejét, aztán nehezkven, öreges mozdulattal letelepedett a bejárati ajtó küszöbére. Vakon nézte az udvart, a kiskertet; feje üres volt, hallgattak benne a gondolatok, nem érzett semmit.

Nem emlékszik rá, meddig üldögélt így. Közben, mintha felhők takarták volna el a napot, de az is lehet, hogy nem... Váratlanul az utca felől izgatott, sirós hangokat, jajongó zokogást hallott: sokan jönnek, valami nagy baj történhetett...

Anyja is meghallhatta a zajt, mert rémült arccal jött ki a házból, és megkerülve a küszöbön kuporgó kislányt, sietett az utcaajtóhoz.

A gyerek lerázta magáról a bénultságot, talpra szökött és szaladva igyekezett utána. Az anyja úgy állt meg az utcaajtó keskenyre tárt nyílásában, hogy a kislány elől eltakarja a kilátást.

– Látni akarom! Én is látni akarom! – ismételte magában szinte hisztérikusan a gyerek, beszárgult a szobába, egyenesen az elsőtetített ablakhoz rohant. Gyakorlott kézzel emelte meg a sötétítő papír egyik csücskét, ahonnan már rég kipiszkálta a rögzítő rajzszöveget, s a kerek lyukon át kilesett az utcára.

Először csak a hevenyészett hordágyat körülvéve, kétségbeesetten zokogó asszonyokat pillantotta meg, aztán a menetet fenyegetően követő, egyre izmosodó fekete csíkot, ami az út porában kigyózott mögöttük, és csak legvégül pillantott rá a hordágyra.

Női alak feküdt rajta: szeme szorosan lehunyva, az arca fehér, mint a gyolcs, de még így, a kínoktól eltorzultan is szép. Az egyik karja helyén húscsafatok lógtak, ahonnan megállíthatatlanul patakzott a vér, és a szétromcsolt izmok közül pórén bukkant elő a meredező szilánkos csontok.

Nem ismerem – gondolta a kislánya fiatal nő szenvedő, merev arcát nézve –, nem tudom, ki lehet. Ám ekkor a haldokló lány felnyitotta a szemét, a tekintetük találkozott. A gyermek lába alatt megindult a föld és sikoltva szakadtak ki belőle a szavak: Ilonka! Cseh Ilonka! Jaj, ne... Nem akarom, neeem!

Ősz volt, meleg, simogató ősz. 1944 októberére.

Kertész Virág

ÜNNEPELT A MAGYAROK KIJEVI EGYESÜLETE

Háromnapos rendezvénysorozattal ünnepelte fennállásának 25. évfordulóját a Magyarok Kijevi Egyesülete. A programok a Magyarország Ukrajnai Nagykövetsége által az 1956-os forradalom és szabadságharc 58. évfordulója alkalmából rendezett fogadással kezdődtek, amelyen bemutatkozott dr. Keskeny Ernő, Magyarország új rendkívüli és meghatalmazott nagykövete.

A hagyományoknak megfelelően a kijevi magyarság képviselői október 22-én megemlékeztek Liszt Ferenc zeneszerző, zongoravirtuóz születésnapjáról és kijevi látogatásáról, amely keretében megkoszorúzták a Valutabörze épületének falán lévő Liszt-emléktáblát (a zeneszerző 1847-ben itt adta első koncertjét Kijevben). A koszorúzást követően a vendégek és az érdeklődők a Nemzeti Filharmónia épületében csodálatos Liszt-zongoraestnek lehettek szem- és fültanúi.

v. Pocsai Vince és dr. Keskeny Ernő az emlékműnél

Ugyancsak közel negyedszázadra visszatekintő hagyomány, hogy a Kijevi Református Egyházközség évente több alkalommal tart istentiszteletet, ezzel is ápolva az összetartozás érzését a közösség tagjai között. A Szent Katalin nevét viselő német lutheránus templomban v. Pocsai Vince református lelkész tartott istentiszteletet. Az országban uralkodó helyzetre is rámutató, a Királyok Könyvének Sál és Dávid szembenállásáról szóló prédikációban az összetartás fontosságát hangsúlyozta, arra is utalva, hogy az embernek a legnehezebb körülmények között is be kell tartania az isteni rendeléseket.

Másnap délután a rendkívül szeles, hideg időjárás ellenére szép számban gyűltek össze a megemlékezők a Magyar-dombon álló honfoglalási emlékműnél, ahol az 1956-os forradalom és szabadságharc 58. évfordulójára emlékeztek. A Himmusz közös elnevezését követően Márai Sándor *Mennyből az angyal* című versét hallgathatták meg a jelenlévők, majd Vass Tibor, a Magyarok Kijevi Egyesületének elnöke köszöntötte a jelenlévőket. Ünnepi beszédében dr. Keskeny Ernő nagykövet az 1956-os forradalom és szabadságharc máig visszaható következményeiről szólt, amikor egy egyszerű diáktün-

etés egy nagyszerű forradalomra nőtte ki magát. A megemlékezés a *Szózat* elnevezésével ért véget, majd a jelenlévők elhelyezték a tisztelet virágait és koszorúit az emlékmű talapzatán.

Az esti órákban az Aréna City bevásárlóközpontban lévő Solom Alejhem Múzeumban gyűlt össze a város műértő közönsége, hogy részese legyen Magyar Árpád *Dimenziók* című kiállítása megnyitójának.

Felsorolni is nehéz lenne mindazon személyeket, akik felszólaltak, méltatva a művész munkásságát. A kellemes csellómuzsika, illetve finom kárpátaljai borok és pálinka mellett a közönség elmerülhetett Magyar Árpád alkotásainak csodálatában. A művész egymás után több csoportnak is mesélt munkái megszületésének körülményeiről, azok hatásairól.

Október 24-én délután a Kijevi Jogtudományi Egyetem egyik auditoriumában került sor a Magyarok Kijevi Egyesülete tisztújító közgyűlésére. A rendezvényt dr. Bosiczky György, az egyetem rektora, dr. Keskeny Ernő, Magyarország rendkívüli és meghatalmazott nagykövete és Zubánics László, az Ukrajnai Magyar

Demokrata Szövetség ügyvezető elnöke nyitották meg, akik köszöntötték a közgyűlés résztvevőit. Vass Tibor elnök betegsége miatt a közgyűlést dr. Tóth Mihály elnökségi tag vezette le.

A felolvasott elnöki beszámoló röviden felvázolta azt a missziót, amelyet a Magyarok Kijevi Egyesülete az elmúlt 25 esztendőben betöltött, s a remények szerint a jövőben is ellát majd: „*Profánul kiforgatva a szállóigévé vált klasszikus mondást kijelenthetem: összejöttünk, tehát vagyunk. Vagyunk, immár 25 éve! Létezzünk, mint nemzeti kisebbségi szövénnyel, céljainkkal, törekvéseinkkel, elért eredményeinkkel és hibáinkkal. Azaz összetartozunk.*”

A beszámolóban elhangzott, hogy sikerült kisebb forrásokat előteremteni az egyesület működésének, illetve több programjának megvalósítására. Így a Kijevi Lingvisztikai Egyetem rektorával kötött szerződés értelmében, hosszú hanyattatás után megol-

Érdeklődők a kiállításon

dódnai látszanak a Kijevi Magyar Vasárnapi Iskola problémái.

Az elnöki beszámoló után az egyesület pénzügyi beszámolója következett, amelyet Lőrincz Judit bizottsági tag terjesztett be, majd a megvitatást követően mindkét beszámolót jóváhagyta a tagság.

Az elmúlt negyed évszázados munkáról szóltak a további felszólalók, akik többségükben kivették részüket az alapításból, a szervezésekben is. Nagy taps követte Rudnyik Ibolya, Husztej László, Szavcsuk Gábor, Balogh Irén és Vidnyánszky István felszólalásait. Többek között elhangzott, hogy szükség lenne egy olyan közösségi tér újbóli kialakítására, ahol az egyesületi tagok gyakrabban összejöhetnének.

Ezután került sor a tisztújításra, amely keretében megválasztották az egyesület elnökségét, az ellenőrző bizottságot. Az elkövetkező négyéves időszakra továbbra is Vass Tibor kapott bizalmat az elnöki tiszttség betöltésére. Munkáját ügyvezető alelnökként Petneházy Gyula, illetve két alelnök, Szehljanik Róbert és Bakos Csaba segítik majd.

Az ünnepi közgyűlés befejezésére Filep Anita versenklő tette fel a „pontot”, aki az ’56-os forradalom évfordulójára visszaülve Bródy János *Ha én rózsá volnék* című dalát adta elő, majd a jelenlévők megtekintették a Kárpátaljai Magyar Művelődési Intézet beregi szöttekéből erre az alkalomra összeállított kiállítását.

Tudósítónk

Zubánics László, dr. Bosiczky György, Petneházy Gyula

EMBERMENTÉS A VÉSZKORSZAKBAN*

Az Erdélyi Szövetség konferenciája a holokauszt 70. évfordulója kapcsán

A budapesti Szent Margit Gimnáziumban november 8-án rendezett *Embermentés a vézkorszakban* című konferencia megnyitáskor Bácsfainé Dr. Hévízi Józsa történész, az Erdélyi Szövetség elnöke számszerűen, tényekkel alátámasztva is bemutatta azt a hősiesség küzdelmet, amelyet papok és szerzetesek végeztek zsidó embertársaik megmentése érdekében.

E heroikus munkában százötven pap és szerzetes vett részt, akik sorsa később, a fordulat éve után megkínzás vagy internálás lett. Becslések szerint rajtuk kívül még háromszázötven-négyszáz egyházi személy volt elkötelezve az ellenállásban, összesen tehát ötszáz pap és lelkes kockáztatta meggyőződésből az életét. Martin Gilbert *Atlas of Jewish History* című művében (Dorset Press, 1977) Magyarországon huszonnyolc százalékra teszi a holokauszt idején áldozatul esett zsidók számát, míg a környező országok veszteségeit hetvennégy és nyolcvanöt százalék közé. Ha az általa megadott kétszázézer áldozattal szemben Stark Tamás számítását fogadjuk el – aki az összes forrást újra áttekintve az 1938-tól Magyarországhoz visszacsatolt területek veszteségeit is beszámítva összesen 424 ezerre teszi az áldozatok számát –, még akkor is aránytalanul nagy a különbség a szomszédos országokban és hazánkban áldozatul esett üldözöttek között, ami igen kiterjedt szervezett embermentésre utal. A történész hangsúlyozta: a konferencia célja, hogy a Kárpát-medencéből meghívott kutatók segítségével feltárják az egyéni helytállások mellett a mentésbe bekapcsolódó szervezetek munkálkodását.

Dr. Latorcai Csaba helyettes államtitkár megnyitójában hangsúlyozta: „*Erdemes volna úgy átforgatnunk az emlékezés kultúráját, ahogyan azt ez a mai, az Erdélyi Szövetség által szervezett kiváló konferencia is teszi: tisztelettel és kegyelettel emlékezve az ártatlan áldozatokra, megnevezve az embertelen és iszonyatos bűnök elkövetőit, figyelmünk középpontjába azonban az igaz embereket állítva, megbecsüléssel és elismeréssel adózva azoknak, akik mások megmentésén fáradoztak, sokszor a saját életük kockáztatásával, vagy éppen feláldozásával.*” Ezt követően felidézte Kriszten Rafael atya életének néhány epizódját, aki 1941–1946 között a Margit körúti ferences rendház házfőnök-plébánosaként, hogy mentse az üldözött zsidókat, megszervezte az üldözöttek átvételét a katolikus egyházba. Több száz kilométert gyalogolt, hogy a nunciaturán kapott menleveleket a címzettekhez eljuttassa. Az

által vutt iratok segítségével egy teljes vasúti vagon fordítottak vissza, és így az odaszűfolt emberek megmenekültek a haláltól.

Dr. Gaal György kolozsvári irodalom- és művelődéstörténész *Igaz emberek a „kincses” városban* címmel tartott előadást. Elmondta, hogy a kolozsvári gettóba hozták a bánffyahunyadi, hídalmási, kolozsborsai és szamosújvári járási gettók rabjait is. Márton Áron gyulafehérvári katolikus püspök levelet intézett mind a kolozsvári végrehajtó szervekhez, mind pedig a miniszterelnökhöz és a belügyminiszterhez, amelyben felelősségükre figyelmeztette őket, és a zsidókat érintő rendeletek visszavonását szorgalmazta. A felszólaló számos személyt nevezett meg, akik részt vettek az embermentésben. Köztük volt Járosi Andor, Kolozsvár evangélikus-lutheránus esperese, aki kiérdekelte a „Szamos-parti város Wallenbergje” címet.

Prof. dr. Kapronczay Károly, az MTA doktora, egyetemi tanár (Simmelweis Egyetem) *A lengyel menekültügy szociális és politikai kérdése 1939–1945 között* című előadásában leszögezte: a lengyelek gondozását végző két minisztérium – a Belügy- és a Honvédelmi Minisztérium – összehangolt tevékenysége eredményezte azt, hogy a második világháború poklában magyar földön százezer feletti lengyel emigráció – mintegy húsz ezer lehetett közülük zsidó – valóban nyugodt feltételekre talált, olyan intézményekkel rendelkezett, ami abban az időszakban páratlan volt egész Európában.

Móna Ilona nővér (Szociális Testvérek Társasága), akinek nevét a rendtársairól, Slachta Margitról és Salkaházi Sáráról írott monográfiái révén is ismerhetik olvasói, a konferencia alkalmával az egyszerű emberek – ápolónő, bádogos és vízszelző, csendőr, festőművész, fogorvosi asszisztens, folyamórtiszt, földbírtokos, földműves, gépkocsivezető, gyári munkás, házfelügyelő – hősiességéről beszélt, akik életük kockáztatásával tették keresztényi kötelességüket.

Matuska Márton vajdasági újságíró *Egy nyomozó mártírhála* címmel egy vajdasági rendőrtiszt életmentő tevékenységét mutatta be. 2005. május 10-én Hegyi Margit budapesti lakos felkereste és elmondta, hogy édesapja a frontról hazatérve, 1941 végén, szerb és magyar barátai unszolására, belépett a rendőrségbe. Nagypapja is rendőr volt, aki e minőségében sok emberen segített, s a vajdaságiak megőrizték jó emlékezetükben. Az újvidéki razzia alatt teli volt a lakásuk, mert az apja, akiket csak tudott, összeszedett: ismerősöket, szer-

beket, zsidókat. A rendőrség egyik teherautójával a strandról is sikerült egy teherautónyi embert kimenteni; még a ruhás szekrényt is a padlóra fektették, hogy abban is tudjanak aludni. Később áthelyezték Budapestre, ahol az Internálótáborból hozott ki embereket. Végül engesztelhetetlen kommunistaellenessége okozta halálát: 1945-ben a magyar hatóságok kiadták, és a szerbek kivégezték.

Molnár Imre történész, diplomata Esterházy János gróf és más felvidéki magyar zsidómentők tevékenységéről beszélt.

Dr. Szekér Nóra, az Óbudai Egyetem adjunktusa *A Magyar Függetlenségi Mozgalom embermentő tevékenysége* című, új tudományos eredményeket feltáró előadásában számos konkrét példával illusztrálva részletesen bemutatta a Teleki Munkaközösségből kinövő Magyar Függetlenségi Mozgalom embermentő tevékenységét, amelyet Soós Géza személye kötött össze a katolikus és protestáns szervezetekkel a kormányzóiig futó szálakkal. Nélkülük Angelo Rotta pápai nuncius és Raul Wallenberg nem tudta volna sikerrel véghezvinni mentő tevékenységét. Az 1944-ben külföldre menekült Soós Gézától a mentés teljes szervezésére, működésére vonatkozó anyag az amerikaiakhoz került, és ma ismeretlen helyen van.

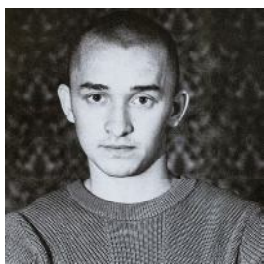
Dr. Csisztay Gizella polónista *Az ellenállástól Auschwitzig* című előadásában Kerényi Grácia költő, műfordító életútját mutatta be.

Bácsfainé Dr. Hévízi Józsa történész-tanár, az Erdélyi Szövetség elnöke ismertette a budafoki papok és az ott működő Ferences Szegénygondozó Nővérek, egyszerű emberek zsidómentő tevékenységét, és a fehérvári egyházmegye intézkedéseit a keresztény ifjúság Volksbundtól való távoltartására, továbbá a papok bekapcsolódását az egyházmegyén keresztül az embermentő tevékenységbe.

Dupka György kárpátaljai író *Zsidósors Kárpátalján 1938–1945: üldözöttség – szovjetunióbeli menedék-keresés, önmentés – embermentés, önvészítés – emberirtás, újrakezdés számvetése* címmel mutatta be a vézkorszak kárpátaljai megpróbáltatásait, számos eddig ismeretlen adattal gazdagítva a történettudományt.

* *A beszámolót, amely az Erdélyi Szövetség fórumában, az Erdélyi Magyar-ság című internetes folyóiratban látott napvilágot, a két szövetség közötti kapcsolatépítés gyümölcseként Bácsfainé Dr. Hévízi Józsa elnök bocsátotta a Kárpátaljai Hirmondó rendelkezésére.*

Ifj. Vidnyánszky Attilaé a Gundel Művészeti Díj

A november 24-i díjátadó ünnepségen pályájuk elején álló fiatalok vehették át a Gundel Művészeti Díjat. A kuratórium Szinetár Miklós elnökletével hat különböző kategóriában döntött a díjak odaítéléséről: színház- és filmművészet, képzőművészet, zeneművészet, táncművészet, életműdíj, *Sztár-lelt* kategória.

A színművészeti kategória idei díjazottja ifj. Vidnyánszky Attila lett.

A Herendi Porcelánmanufaktúra Zrt. által készített díjakat az idén Simon Attila, a porcelánmanufaktúra vezérigazgatója adta át a díjazottaknak.

Bárka-díj 2014

A *Bárka* c. irodalmi folyóirat szerkesztősége 2000-ben pénzjutalommal járó díjat alapított, amelyet minden év végén ítél oda olyan szerzőknek, akik hosszabb ideje kötődnek a laphoz, és akik az adott évben is jelentős publikációkkal gazdagították a folyóiratot és olvasóit. Apénzjutalmat 2002-től Kiss Györgyszobrász- és éremművész kisplasztikája egészíti ki. Az elmúlt tizenhárom év díjazottjai között jeles hazai és határon túl alkotók szerepeltek.

A *Bárka* szerkesztősége évzáró ülésén idén is eldöntötte, kik lesznek a 2014. év Bárka-díjasai. A díjátadásra a január 17-ei hagyományos Ünnepi Bárka-esten kerül sor. A díjazottak Vári Fábián László költő, író és Ménési Gábor kritikus.

Díjátadó ünnepség

December 6-án megtartotta 2014-es díjátadó ünnepségét a Kárpátaljai Ferences Misszió Alapítvány által működtetett Magyar Kultúráért Kárpátalján pénzalap. Elismerésben részesültek a magyar autentikus néptáncgyűjtések és néptáncoktatók; rovási írást oktató tanárok és a rovási írás elsajátításában kiemelkedő eredményt elért tanulók; a magyar nyelv és irodalom, illetve a magyar történelem iskolai oktatásában kiemelkedő teljesítményt elért kárpátaljai pedagógusok. Ezenkívül méltatták azokat a pedagógusokat is, akik a *Kedvenc kárpátaljai tanárom 2014* versenyben a legtöbb szavazatot kapták.

Kacsó András, az alapítvány kuratóriumi elnöke (*a képen*) elmondta, hogy a Magyar Kultúráért Kárpátalján pénzalapot Kiss Gyula kárpátaljai származású tanár hozta létre. Célja, hogy a kárpátaljai magyarságot tevékenykedő pedagógusok elismerésben részesüljenek, érezzék, hogy a közönség megbecsült tagjai. Kacsó András közölte azt a jó hírt is, hogy egy nagylelkű

adományozó révén 2020-ig biztosítva van a pénzalap működése.

A program iránt jelentős volt az érdeklődés, így a tavalyihoz képest több díjazott van. A *Kedvenc kárpátaljai tanárom* díj idén az óvónő kategóriával is kiegészült.

Kacsó András beszédét a díjak átadása követte: az elismerésben részesülők egy emléklapot kaptak a pénzösszeg mellé.

Magyarország Beregszászi Konzulátusának nevében Marinka Viktor köszöntö meg a pedagógusok áldozatos munkáját, illetve az alapítvány tevékenységét.

Popovics Pál, a Kárpátaljai Magyar Cserkészszövetség elnöke adta át a díjakat a rovási írásverseny győzteseinek és a felkészítő tanároknak. Perduk János a táncgyűjtéseknek adta át a díjakat. Felszólalásában kiemelte, hogy az elmúlt években Kárpátalján számos táncgyűjtés alakult, és visszahonosítottuk, ami valamikor a miénk volt.

A rendezvényen a Csipkés Együttes biztosította a jó hangulatot Molnár István primás vezetésével. Adíjátadó végén a Csipkés Együttes két táncosa szatmárit, magyarbódit és kalotaszegit táncolt, míg az egyik díjazott, a mezőgecei táncsoport (*a képen*) viski, rábaközi és galgamenti táncokat mutatott be.

Tudósítónk

Dióhéjban

> Október 30-án Polónyi Károly és Polónyi Jolán beregszászi születésű festőművész testvérek tiszteletére emléktáblát avattak a Beregszászi Bethlen Gábor Magyar Gimnázium épületének falán. Ünnepi beszédet mondott Dalmay Árpád, a Beregszászi Alapítvány kuratóriumának elnöke.

> November 3-án a Beregszászi Főiskolai Református Ifjúsági Gyülekezet (FRIGY) szervezésében az élő kárpátaljai magyar irodalom témakörében irodalmi estet tartottak, amelyen részt vett Bakos Kiss Károly, Lőrincz P. Gabriella, Marcsák Gergely, Shrek Tímea és – házigazdaként – Pusztai-Tárczy Beatrix. Az estet az Almanach együttes és Marcsák Gergely színesítette megzenésített versekkel. A kárpátaljai írók és költők felolvastak írásaikból, illetve lehetőség nyílt a közvetlen beszélgetésre is.

> A Héttorony Fesztivál idei kárpátaljai helyszíne Tiszapéterfalva volt. November 15-én a Péterfalvai Képtárban sikeres rendezvényre került sor, amelynek keretében Kiss Ferenc és zenekara jeleskedett. A kisiknek szóló műsorukban többek között bemutatták a népi hangszerek birodalmát. Makovecz Imre írásaiból és rajzaiból kiállítást rendeztek, amelyet Borbélyné Perduk Beáta képtárigazgató mutatott be. Ezt követően Vári Fábián László költővel, néprajzkutatóval népzenei gyűjtéseiről, a folklór és a kortárs költészet viszonyáról, a kisebbségi létről folyt zenés beszélgetés. A moderátor Kiss Ferenc népzeneész volt. A rendezvény közös népdalénekléssel zárult.

> November 20-án a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskolán is bemutatták Skultéty Csaba *Vannak vidékek, feltett kishazák* című könyvét. A szerzővel Orosz Ildikó, a főiskola elnök asszonya beszélgetett. Az érdeklődők a helyszínen, valamint a rendezvény után a Pro Cultura Subcarpathica civil szervezet irodájában kedvezményes áron megvásárolhatták a kötetet. A bevételt a szerző az aknaszlatinai magyar óvoda támogatására ajánlotta fel.

> Kárpátalját idézte meg új műsorszámában a Magyar Állami Népi Együttes.

> Az I. világháború kezdetének 100. évfordulója alkalmából *Munkács az I. világháború forgatagában* címmel kiállítás nyílt a munkácsi vár néprajzi múzeumában.

> November 12-én nyolcadik alkalommal rendeztek szavalóversenyt Sütő Kálmán és Kecskés Béla, a kárpátaljai magyar irodalom kiemelkedő alkotói emlékére szülőfalujuk, Beregsom általános iskolájában. Idén ötven diák és egy óvodás korú gyerek vett részt a versenyben. A rendezvény támogatói a KMMI és a MEKK voltak.

> A nagyszülősi tizenegyedik osztályos Molnár Ervin képviselheti Ukrainát Amerikában az Intel Nemzetközi Tudományos és Innovációs Verseny (Intel ISEF) döntőjében.

> Elhunyt Petykó Ágnes, aki több mint három évtizeden át volt a kárpátaljai rádió magyar hangja. 1975-től 2010-ig kötötte a hivatása a megyei televízió és rádió magyar főszerkesztőséghez.

Kárpát-medencei Magyarok Zenéje 2014

A Kárpát-medencei Magyarok Zenéje 2014 elnevezésű koncertsorozat beregszászi előadására nagyon sokan voltak kíváncsiak: zsúfolásig megtelt a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola díszterme. Aközről és távolabbról érkezett vendégeket az est védnökei, Orosz Ildikó, a főiskola elnöke és Zán Fábián Sándor, a Kárpátaljai Református Egyházkerület püspöke köszöntötték.

Böszörményi Gergely, a program megálmodója, főszerzője, a Periferic Records/Stereo Kft. igazgatója elmondta: a koncertsorozat elsődleges célja, hogy a Kárpát-medence különböző tájegységein élő magyarok és a velük együtt élő más népcsoportok megismerjék egymás kultúráját. Idén öt határon túli településre, Királyhelmece, Lendvára, Nagyváradra, Magyarakanizsára és Beregszászba jutott el a sorozat.

Ezután a színpadot a fellépők vették birtokukba. Már hagyomány, hogy a koncertsorozat határon túli helyszínein a programba mindig bekapcsolódik egy helyi együttes. Ez alkalommal a BorzsaVári népi zenekar képviselte Kárpátalját. A Kovács Sándor vezette együttes minden tekintetben igencsak fiatal: nemrég alakult és tagjai is fiatalok (a Kárpátaljai Hírmondó szeptemberi számában mi is bemutattuk őket – a szerk.). Különösen nagy sikert aratott ifjú énekesnőjük, Kovács Abigél, aki gyönyörű, csengő hangjával elvarázsolt a közönséget. A BorzsaVári zenekar színvonalas előadása Böszörményi Gergelyt is meggyőzte, így meghívta az együttest a 2015 májusában tartandó XII. Református Zenei Fesztiválra.

A Misztrál együttest már sokan ismerhetik Beregszászban, hiszen nem először látogatnak el a városba, több sikeres kárpátal-

jai koncert van mögöttük. Az együttes 1997-ben alakult. Ismert és kevésbé ismert hazai és külföldi költők verseit zenésítik meg sajátos hangon. Dalaikban a történelem, a magyar népzenei hagyomány a ma divatos világzenei irányzatokkal ötvöződik. Megzenésítései különleges dallamvilága sajátos „Misztrál-hangzást” hordoz. A kimagasló vokális képességű, számos akusztikus hangszert megszólaltató zenészek a komoly- és könnyűzenei hangzásokat egységes zenei anyaggá gyúrák össze. A zenészek – Heinczinger Miklós (furulya, klarinét, doromb, dudu), Pusztai Gábor (ütőhangszerek), Tóbisz Tinelli Tamás (gitár), Hoppál Mihály (nagybőgő, gitár), Török Máté (cselló, gitár, mandolin, koboz) – ez alkalommal is valóságos hangszerzenállal érkeztek.

Hazajárónak számít Pál István „Szalonna” és Bandája. Az autentikus népzenei játékos zenekar vezetője kárpátaljai származású, így az együttes tagjai már számos alkalommal bizonyították tehetségüket vidékünkön. Pál István egyébként a Magyar Állami Népi Együttes zenekarának vezetője is, a tagok – Gera Attila (fűvös), Karacs Gyula (brácsa), Ürmös Sándor (cimbalom), Doór Róbert (nagybőgő) – szintén ennek a zenekarnak a muzsikusi. A fellépésükön csatlakozott hozzájuk Pál Lajos harmonikával, valamint Zsíkó Zsuzsanna, a Fölszállott a páva tehetséggutató versenyből ismertté vált népdalénekes. A zenekar produkciója most is hatalmas sikert aratott.

A többórás koncert ismételtén bebizonyította, hogy a magyar nemzet igen gazdag zenei hagyományokkal rendelkezik. Ezt az értékes kincset őrizni, ápolni kell. Ezt a célt szolgálják a Kárpát-medencei Magyarok Zenéje program koncertjei is.

e-j

Kárpátaljáról jöttem

Irodalmi est Dunakeszin

Október 17-én Dunakeszin, a Kölcsey Ferenc Városi Könyvtárban Kárpátaljáról jöttem címmel Lengyel János beregszászi történész, író, újságíró tartott irodalmi estet. Elsőként Csonka Mária igazgató köszöntötte a szép számban megjelenteket, majd a kárpátaljai születésű Skripeczky István tanár, az est házigazdája mutatta be a fellépőket.

Lengyel Jánost munkásságáról, műveiről, a kárpátaljai magyarság sorsáról Kis Judit Irén újságíró kérdezte. Guttman Vilmos előadóművész a vendég négy versét szavalta el, köztük a Konok ábrándozó címűt, amelynek utolsó négy sora a meghívóra is felkerült. A szerző röviden beszélt irodalmi pályafutásáról, de szólt a Kárpátalján művelt kortárs magyar irodalomról is. Kis Judit Irén kérésére bemutatta Időbetöltve című legutóbbi kötetét.

Az est színvonalát emelte Babják Annamária színművész zenés műsora, akit Vince József kísért gitáron. A hivatalos programot követően a szervezők állófogadást adtak, ahol a közönség kötetlenül beszélgethetett a vendégekkel.

Keresztesi Szilárd

Szüreti bál a Rákóczi-főiskolán

A II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola, Magyarország Ungvári Főkonzulátusa és Beregszászi Konzulátusa, valamint a Pro Cultura Subcarpathica (PCS) civil szervezet idén is megszervezte hagyományos szüreti játékonysági bálját. Az est fővédnöke, díszvendége Tarlós István, Budapest főpolgármestere volt.

Az est kezdetén Bacskai Béla nagyvőfély harmonikaszóval hívogatta a vendégeket, majd a Sodró együttes, a Viski Banda és a BorzsaVári népzenei együttes produkciója nyitotta meg a programot. A rendezvény résztvevőit Brenzovics László, a Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetség elnöke köszöntötte, majd Tarlós István ünnepi beszéde következett.

Az esti vacsorát a Viski Banda előadása és Szoroka Dániel harmonikajátéka tette kellemesebbé. A fogadáson kívül süteménykülönlegességek, teaház, borkút, koktélbár, játéktér csábították a vendégeket, akik lefotóztathatták magukat a szüreti kapunál, vagy kedvükre eregethették a füstöt a pipatóriumban.

Fedák Sári színésznő a konyhában is éppen olyan diva volt, mint a színpadon. Ennek kézzel fogható bizonyítéka is van, hiszen olyan tortát sikerült összeállítania, aminek annak idején a csodájára jártak. Kudlotyák Krisztina, a PCS igazgatója azzal a kéréssel fordult Babják Zoltán polgármesterhez, hogy nyilvánítsák a Fedák-tortát Beregszász hivatalos tortájává. Egy ilyen desszertkülönlegességet árverésre is bocsátottak, mint ahogyan a szüreti kosarakat is. Az aranykosár tulajdonosa Brenzovics László lett. Az árverést követően a Kokas Banda hívogatta a tancba a vendégeket, majd az Integral együttes gondoskodott a hajnalig tartó szórakozásról.

A november 14-én estén közel harmincezer hívnytá gyűlt össze, amivel a Kelet-Ukrajnában harcoló kárpátaljai magyar katonák családjait támogatják a szervezők.

Beregszászi

Rendezvények Lembergben

Rendezvénysorozattal ünnepelte fennállásának negyedszázados évfordulóját Lembergben a Lembergi Magyar Kulturális Szövetség (LMKSZ), amely a magyar kultúra ukrán közegben történő népszerűsítését tekinti fő feladatának. Ebből az alkalomból Boksay József, Erdélyi Béla, Fegyir Manajlo, Soltész Zoltán, Kassai Antal, Koczka András, Habda László, Ilku Marion József, Szemán Öcsi Ferenc, valamint Sütő János és más ma is élő és alkotó neves kárpátaljai festőművészek műveiből nyílt nagyszabású kiállítás a Lembergi Nemzeti Művészeti Galériában. A Lembergi Építész Szövetség Székházában Óelshléger-Öry Lajos építész életmű kiállítására került sor. Az Ötletek Múzeumában megnyílt az Ilku Zoltán képzőművész grafikáit bemutató kiállítás.

A rendezvénysorozat részeként a Lemberg Megyei Filharmoniaiban Magyar motívumok címmel az LMKSZ zeneművész tagjai – Csuprik Etelka, Lába Marianna, Örmény József, Bacsinzki Agnes, Karpják András – és az ungvári Cantus kamarakórus adott nagy sikerű koncertet.

„Vadócba rózsát oltok, hogy szebb legyen a föld”

Mécs László, a papköltő

(Édesanyám emlékére)

A magyar irodalom elképzelhetetlen tollforgató papok és papköltők nélkül: közéjük tartozott Pázmány Péter, Virág Benedek és Mécs László is. Mécs László premontrei szerzetes, papköltő, magyar–latin gimnáziumi tanár, lapszerkesztő, könyvtáros. Családunkban népszerű volt a legkeményebb kommunista időkben is, amikor még a nevét sem vóltszabad kiejteni Ungváron. Egy-két helyi magyar értelmiségi, az új rendszer hívei támadták és bíralták tevékenységét.

Édesanyám 1914-ben született Nagykaposon. Mécs László volt a hitoktatója. Sokat mesélt róla. Nagykaposon nagyon szerették az embereket, mert jól ismerte a mezőváros lakóinak mindennapi életét, értett a gyerekek nyelvén. Sokat foglalkozott a diákokkal: nem csak oktatta, nevelte is őket, kirándulni is járt velük. Egy alkalommal, amikor egy vihar miatt harminc gyerek kirándulása elmaradt, nagy bánatukról még verset is írt.

Családunk 1933-tól Ungváron élt. Édesanyám felnőtt korában is találkozott Mécs Lászlóval, mivel eljárt az ungvári színházba a Gyöngyösi István Irodalmi Társaság által rendezett estekre, ahol a költő saját verseit szavalta. A lírikus előadóművészként is tehetséges volt. Mai napig őrzöm a *Vigasztaló* című verseskötetet (második kiadás, Athenaeum kiadó), amelyet édesanyám Ungváron kapott Mécs Lászlótól.

Alljon itt néhány életrajzi mozaik.

Mécs László eredeti neve Martoncsik József. Hernádszentivánszülött 1895-ben. Édesapja falusi kántortanító volt. Kassai középiskolai tanulmányainak befejezése után a majdani költő a Pázmány Péter Tudományegyetem magyar–latin szakos hallgatója lett. 1914-ben belépett a Premontrei Rendbe, de folytatta tanulmányait, mint a rend tanárjelöltje. 1918-ban Jászóváron pappá szentelték.

Trianon után, a felvidéki premontrei gimnázium megszűnésével, Jászóváron lett könyvtáros. 1920–1929 között Nagykaposon volt plébános. 1930-ban Királyhelmece neveztek ki plébánosnak, ahol 1944-ig élt. Fiait, 1923-ban jelent meg első verseskötete *Hajnali harangszó* címmel.

Kárpátalját, mint a történelmi Felvidék részét Trianon után Csehszlovákiához csatolták. Ebben az időben nagy figyelmet keltett Mécs László első verseskötetének megjelenése. A könyvnek óriási sikere és még nagyobb erkölcsi hatása volt. Mécs László irodalmi munkássága korszakalkotó volt a kisebbségi magyarság kulturális életében. 1925-ben egy berlini könyvkiadó segítségével kiadták Mécs László második, *Rabszolgák énekelnek* című kötetét. Felbuzdulva a sikeren, a berlini könyvkiadó cég 1927-ben kiadta a költő harmadik kötetét *Vigasztaló* címmel. 1930-ban a kassai Kazinczy Társaság jelentette meg *Az ember és az árnyéka* című versgyűjteményét. A siker híre eljutott az ország határain túlra is, és a budapesti könyvkiadó cégek is versenyeztek Mécs László költeményeiért. Így szakad el Mécs László Ungvártól és a megszállt területtől. Az *Üveglegenda*, a *Legyen világosság*, a *Fehéren és kéken*, az *Élőket nézek* és a *Forgószinpad* már Budapesten jelent meg. 1934-ben az Athenaeum *Válogatott költeményei*-t is kiadta.

Mécs László

A közös fészek melege

Otthon hogyha két magyar van együtt,
ott uszít a virtus, gög s a gond.
Örök kakasviadal van: vetjük
búzáunkat, de szántónk harc-porond!

Odahaza átkok közt tagadjuk,
hogy szeretjük egymást véresen,
sátorunkat skalpokkal kirakjuk
s nem hat meg a pokol érve sem!

Testvérek közt van csak oly gyűlölség
ahogy otthon gyűlölünk s ütünk!
Leátkozzuk fájáról gyümölcsét
s kalapjáról csokrát, ha kitűnt!

Ámde hogyha idegen faj gögje
meghajszol mint kóborló kutyát
s néked csak bajt, tuskét terem földje:
megbecsülöd a retyerutyád!

Idegenben bármilyen magyarral
találkozunk: ünnepünk vagyon.
Emlék-kertünk megöntözzük borral,
s minden virág élni kezd nagyon!

Szavainkon anyacsókos illat,
fellebben a bánat fellege
s előjön mint sötétben a csillag
közös fészünk minden melege!

1935-ben erdélyi körutat tett, majd ellátogatott Franciaországba és a Benelux államokba. *Vadócba rózsát oltok* címmel Paul Valéry elismerő előszavával jelent meg francia nyelvű válogatott verseskötete. Mécs László személyesen találkozott Paul Valéryvel Párizsban. 1941–1942-ben a *Vigilia* című katolikus folyóirat főszerkesztője volt.

1945 után rokonainál, barátainál Csomán és Pannonhalmán élt. 1953-ban koholt vádak alapján 10 év börtönrre ítélték. 1956 után rehabilitálták. 1957-től lelképásztor volt, 1958-tól az óbudai plébániatemplomban szolgált. 1978-ban Pannonhalmán ünnepelte pappá szentelésének 60. évfordulóját. 1978 novemberében hunyt el Pannonhalmán.

Mécs László körül mindig zajlott az élet. Egyes kortárs írók és kritikusok szerint a kispolgárok kedvence, ízlésük kiszolgálója volt. Úgy tűnik, hogy ezek a kortársak nem ismerték a *Vaskó János és kedves családja* vagy a *Vád és védőbeszéd* című verseit. E versekben vádol: a munkások, a szegény, kiszolgáltatott emberek sorsára hívja fel a figyelmet, együtt érez velük, hiszen ő is ismerte a nélkülözést. Fehér reverendája olyan volt, mint a bírói palást.

Nézeteivel magára vonta a hatóságok figyelmét. Édesanyám elbeszélése szerint egy alkalommal a cseh rendőrség elvezette az ungvári színházba, ahol szavalt. Odafigyelt a világban történő eseményekre is. 1942-ben írt egy verset *Imádság a nagy Lúnátikusért* címmel, amely egyértelműen Hitlerrel szól. Költeményeiben még a szerelemről is nagyon szépen, meghatóan írt. Mécs László költészete humanista, amelyben a szolgálat és a küldetés a meghatározó. Keresztény elkötelezettsége a sokszínű élet teljességét hirdeti.

Nagykaposon a római katolikus templom előtt áll a mellszobra (*a képen*), és a teret is róla nevezték el. Királyhelmeceen is szobra áll.

Zólyominé Vékassy Ilona,
a Kárpátaljai Szövetség Bercsényi
Miklós Alapítványának elnöke

FÓHAJTÁS DR. NOVÁK ENDRE EMLÉKE ELŐTT

2002 utolsó napján ünnepélyes keretek között avatták fel az Ungvár központjában lévő megyei kórház udvarán Dr. Novák Endre szobrát (a képen) annak tiszteletére, hogy az intézmény felvette a nevét. Az ünnepséget Román Snicer, a megyei egészségügyi főosztály vezetője nyitotta meg, majd felszólalt Rohács János, a megyei közigazgatás vezetőjének első helyettese, Ruszin László professzor, az Ungvári Állami Egyetem orvosi karának dékánja, Jacina György, a megyei kórház főorvosa, valamint Mihaj Ijuk György, a szobor alkotója. A számos jelen levő egészségügyi dolgozó és Ungvár lakosainak tapsa közepette a szobrot a kórház egykori főorvosai leplezték le. Ez az első eset, hogy Kárpátalján egészségügyi intézmény „nevet” kapott.

Novák Endre egy máramarosi falucsában, Urmezőn született 1849. november 21-én. Apja, Novák Dániel évtizedekig ügyvédként működött a közeli Técsőn, a 48-as és a Függetlenségi Párt (Kossuth-párt) egyik élharcosa volt, évekig képviselte Máramarost a T. Házban, egy ideig közvetlen munkatársa volt Fejérvári Géza akkori hadügyminiszternek, oroszánrészt vállalt a vidék iparosításában, a mezőgazdaság felvirágoztatásában.

Endre elemi iskoláit a szomszédos Técsőn kezdte, majd Munkácson, Szatmáron és Ungváron folytatta. Érettségi után beiratkozott a Budai Orvosi Egyetemre, ahol 1872-ben doktorált, sebészorvosi, szemész és szülészmesteri oklevelet is szerzett. A frissdiplomás fiatallembert Ungvárra küldték, hogy segítsen a vidéken kiütött kolerajárvány leküzdésében. Eközben kitűnt kiváló szakmai tudásával, szervezőképességével, aminek köszönhetően 1873 áprilisában az Ungvári Városi Közkórház orvosává lett, majd a következő év januárjában kinevezték igazgató főorvossá. Ekkor a kórház mindössze 60 ággyal rendelkezett, az épület is alaposan leromlott állapotban volt.

„Minden kezdet nehéz, és Novák nagyon hamar rájött azon életpasztalatra, hogy semmiből bajos megélni” – írta a korabeli tudósító.

Sekkor a „kórházépítő” doktor megkezdte a szinte lehetetlennek tűnő terv kivitelezését; sziszifuszi munkával, végeláthatatlan utazások sorozatával, a fővárosi hivatalokban történő kilincseléssel elérte, hogy 1886-ban elkészült az új, kétszáz ágyas gyógyintézet, majd 1912-re, 1914-re és 1917-re a kórház C, B és D pavilonja. Ezzel az ágyak száma 704-re növekedett. A kórház el volt látva a kor legmodernebb diagnosztikai és gyógyászati eszközeivel, a munka megszakitás nélkül folyt az építkezések alatt (is).

1917. november 14-én az ungvári városi tanács (önkormányzat) rendkívüli ülésén döntött dr. Novák Endrének, a Ferenc József Rend lovagiának a város díszpolgárává választása és a Könyök utca nevének Doktor Novák Endre utcára való változtatása tárgyában. 1923 júniusában, nyugdíj-

ba vonulásának évében emléktábla avatására került sor a megyei kórház B pavilonjának falán. A ma is látható signum memoriae-n, a márványtáblán – ruszin, cseh és magyar nyelven – a következő olvasható:

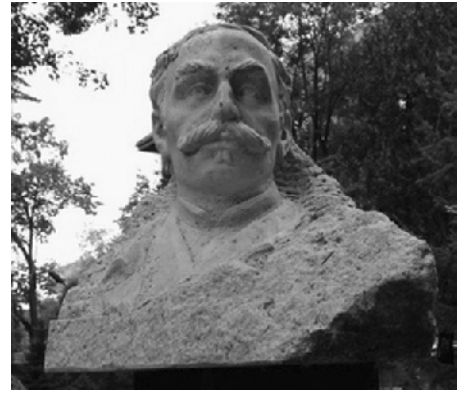
„Köztevékenységi, kórházfejlesztési működése elismeréséül Uzhorod főorvosának, Dr. Novák Endrének 50 éves kórházi jubileumára 1923”

Dr. Novák amellett, hogy kiváló szervező, jeles orvos is volt. Páciensek ezreit kezelte betegségük milyenségétől függetlenül. Legjelentősebb sebészeti munkássága: új módszereket dolgozott ki és honosított meg a lött, szúrt és vágott sebek ellátásában. Szülészorvosként is nagyfeladat hárult rá. 1868-ban az akkori Kárpátalján 49 képzett szülésznő működött, de országszerte sem voltak jobbakk a viszonyok. Temesváry Rezső szerint: „Oroszországon, Törökországon és a többi balkáni államon kívül nincs e civilizált Európának talán egyetlen országa sem, hol a terhesség, szülés és gyermekágy vezetése oly hiányos és egyenesen vészes lett volna, mint Magyarországon.”

A száználmas helyzetről írt Novák Endre *A közegészség, mint közgazdasági tényező az államéletben* címmel 1893-ban napvilágot látott munkájában. Szerinte a szülészet segélynyújtás elmaradott állapotáért – az általános társadalmi viszonyok elhanyagoltsága mellett – elsősorban az intézményes babaképzés rendezetlensége okolható. A helyzet csak Tauffer Vilmos (1851–1934) professzornak belügyminisztériumi születési kormánybiztossá való kinevezése után változott. Tauffer és Novák egy időben ismerkedtek a szakmával az egyetemen. Talán e kollegiális nexusból ered a főorvos szorgos „babáskodása” a szülészet ügyének feljavítása érdekében. Így volt-e vagy nem, hamarosan kilenc, úgynevezett másodosztályú bábatanfolyamot indítottak az országban, köztük egyet Ungváron 1890-ben, amelynek dr. Novák Endre igazgató is tanára lett. Rövid idő alatt az Ungvári Állami Babaképző Intézet – amelynek végzősei az egyetemi oklevélhez hasonló diplomát kaptak – Bereg, Máramaros, Ugocsa és Ung vármegyéken kívül Zemplént, Szabolcsot és Szatmárt is ellátta tanult szülésznőkkel. 1894-ben az intézményt már elsőrangúnak minősítették.

A következő évben elkészült az emeletes klinika, ahol lehetőség nyílt a legkorszerűbb oktatásra. 1900-tól már tanársegédet is alkalmaztak, szerveztek ruszin, illetve szlovák nyelvű tanfolyamokat is. Húsz év alatt 1607-en kaptak szülésznői oklevelet Ungváron. Az iskolát, mint az országban a legjobbat emlegették.

Az I. világháború újabb feladatokat rótt Novák Endrére és munkatársaira, ám a munka dandárját ő végezte. 1914-ben 106 ápolónőt képeztek ki három vöröskeresztes tanfolyamon. Egyidejűleg 150 sebesült katonára gondozását vállalta a városi kórházban, e számot novemberben 250-re, majd 1916-

ban 450-re emelte. Ezen kívül a városban működő katonai kórház mellett megszervezett egy kiegészítő kórházat is. Ennek igazgatója, konzultáló és operáló doktora és olykor rendes kezelőorvosa is volt.

Mindemellett ő látta el a megyei egészségügyi törvényhatósági bizottság, valamint az Országos Orvosszövetség Ung Megyei Fiókszövetségének elnöki teendőit, és közben tudományos munkával is foglalkozott.

Dr. Novák Endre áldásos, szerteágazó egészségügyi tevékenysége mellett aktív résztvevője volt kora társadalmi, szellemi életének. 1906. november 10-én egyike volt annak a 36 alapító tagnak, akik létrehozták a Gyöngyösi István Irodalmi Társaságot. A társaság tagjai irodalmi összefüggéseket szerveztek, felolvasásokat tartottak, népszerűsítve a magyar irodalmat, évkönyveket adtak ki, megkezdtek a vármegye múzeumának szervezését, anyagilag (is) támogatták a tagok műveinek kiadását, szoros és gyümölcsöző kapcsolatot építettek ki a kor művészeivel, tudósokkal, köztük az országos hírű Lehoczy Tivadar archeológussal. Mindebben dr. Novák Endre jelentős szerepet vállalt. 79 évesen visszavonult. Szobránc utcai (Ungvár kertvárosa) házában élte le maradék éveit. Még ma is él az a legenda, hogy a szomszédos települések heti vásárra igyekvő fuvarosai, mielőtt a piacra vonultak volna, a sötétség leple alatt szalmával borították beháza előtt a kövezett utat, nehogy a vasalt kerekű szekerek zaja túl korán felébressze az agg és beteges doktort.

A Kálvária temetőben ott van a kissé elferdült sírkerecs, amelyen két név olvasható: Dr. Novák Endre és Novák Endréne, született Török Erzsébet. Még a fagyos téli napokon is friss virágok és koszorúk tanúskodnak arról, hogy emléküket megőrizte a hálás utókor.

Szöllősy Tibor dr.

Adalék a Novák család életrajzához: dr. Novák Endre édestestvére Novák Károly, akinek unokája Novák Éva olimpiai bajnok, a magyar úszósport büszkesége. A Novák-ág felmenői között említésre méltó az Eizler-ág és közöttük Kötl Anna, aki bensőséges barátságban volt Szendrey Júliával. A Kötl-naplóban számos érdekes feljegyzés olvasható Petőfi Sándorról, a Szendrey családról és Gyulai Párról is.

Diákélet hitben, közösségben

A beregszászi Kálvin János Református Szakkollégium 2011 októberében nyitotta meg kapuit. A Kárpátaljai Református Egyházkerület beregszászi gyülekezete által működtetett intézmény az eltelt évek alatt számos főiskolás és egyetemista számára biztosított szállást és közösségi létet. A szakkollégium működéséről Maksai Attila főiskolai lelkész, a kollégium vezetőjével beszélgettünk.

– Kérem, ejtsünk néhány szót az egyházi tulajdonú többszintes épület történetéről! Mikor és hogyan jött az ötlet, hogyszakkollégiummá alakítsák át?

– A református egyház a szovjet korszakot követően, a '90-es években kapta vissza az épület tulajdonjogát, amelyet 15 évre átadott a Kárpátaljai Magyar Tanárképző Főiskolának. Kezdetben a főiskolának nem volt központi épülete, a különböző szakokat a város több oktatási intézményének bázisán szervezték meg. Az egyház azzal a feltétellel ajánlotta fel az épületet, hogy a főiskola karbantartja azt és használható állapotban adja majd vissza. Az épület 2009-ben került újra az egyház felügyelete alá. Az átadás fokozatosan valósult meg. Az alsó szinten hosszú ideig működött a városi könyvtár, ennek a helyén lett kialakítva az új gyülekezeti terem, valamint egy kisebb terem a gyermekfoglalkozásokra, vasárnapi iskolára. A presbitériummal sokat gondolkodtunk az ingatlan további hasznosításáról. Az elsődleges szempont az volt, hogy az egyházi szellemnek megfelelően közhasznú legyen. Így jött az ötlet, hogy nyissunk a főiskola felé és hozzunk létre vendégszállást a diákoknak. Bár akkor már volt a főiskolának egy 80 férőhelyes saját kollégiuma.

– Hány diákot tudnak fogadni, és milyen feltételek mellett válhat valaki kollégistává?

– Szükség esetén rövid időre akár 80 fő számára is helyet tudunk biztosítani. Mivel a szobákat igényesszünk maximum 4 főre korlátozni, jelenleg 48 diák és 2 önkéntes lakik a szállóban. A megnyitás óta folyamatosan teltház van. Egy átlagos szobában három darab emeletes ágy van el-

helyezve, amelyeknek az alsó része néhány mozdulattal asztallá alakítható át, így a szobák lakói maguk dönthetnek arról, hogyan rendezik be a lakóteret. A kollégiumba való felvételnek komoly kritériumai vannak. Szempont, hogy a hozzánk jelentkezők egyházi háttérből érkezzenek. A felvételizők között felekezeti hovatartozás alapján nem teszünk különbséget, azonban fontos, hogy hozzanak magukkal egyházi ajánlást. A diákjaink háromnegyede református, a többi római katolikus, görögkatolikus, illetve pravoszláv vallású. A jelentkezésnél azt is figyelembe vesszük, hogy a diák milyen rendszerességgel és aktivitással vesz részt az egyházi életben. A felső évfolyamosok között előnyt élveznek azok, akik részt vesznek a főiskolai gyülekezeti életben.

Az egyházi élethez való viszonyulás mellett lényeges szempont a tanulmányi előmenetel, valamint a rászorultság, azaz, hogy milyen szociális háttérrel rendelkezik valaki. Természetesen figyelembe vesszük azt is, milyen távolról érkezett a jelentkező. Meglehetősen messziről, a magyar lakta vidékek peremrészéről – Viskről, Husztról, Szlatináról – is jönnek diákok a beregszászi főiskolára, így hozzánk is, egyre több magyar–ukrán vegyes családból származó hallgató jelentkezik.

A felvételt nyert diákok számára van egy szervezeti és működési szabályzatunk, amelyet több, Magyarországon működő egyházi kollégium szabályzatát megvizsgálva állítottunk össze és vezettünk be a helyi viszonyoknak megfelelően. A szűkebben vett házirend az épület több részén is olvasható.

– Az egyházi kollégium bázisát adja a Főiskolai Református Ifjúsági Gyülekezetnek (FRIGY) is. Mióta működik és milyen feladatokat lát el az ifjúsági szervezet?

– 2010-ben vettem át a főiskolai lelkészséget, és az év szeptemberében jött létre hivatalosan a FRIGY is. A gyülekezet, bár református alapokon működik, minden felekezetből örömmel fogad mindenkit.

A gyülekezeti tagság nem kötelező, csak lehetőséget nyújt a diákoknak egy közösséghez való tartozásra, emellett az aktív gyülekezeti részvétel szempont a kollégiumban történő további lakhatásnál is.

Szeretném kiemelni, hogy a főiskolai gyülekeze-

tünk háttérét, a Kárpát-medencében egyedülálló módon, a beregszászi református gyülekezet biztosítja, míg a hasonló ifjúsági szervezetek általában kerületi vagy megyei működtetésűek. 2010 őszén a tagság létszáma 30–35 fő volt, napjainkban heti rendszerességgel 70–80, de olykor 90 fiatal vesz részt a szerdai istentiszteleteinken. Az igehirdetések szóhasználatukat, jellegüket tekintve is ifjúsági hangvételűek.

A gyülekezet berkein belül különböző szolgálatok működnek. Megemlíteném a Konyhatündérek elnevezésű csoportunkat, amelynek tagjai szeretetvendégségeket készítenek elő. A FRIGY Band nevű 15–20 fős zenekarunk különböző hangszeren játszó főiskolai fiatalokból áll, Kárpátalja és Magyarország több helyszínén is szolgáltak már. Ugyancsak említést érdemel a ma már önállóan működő és nagy hírnévnek örvendő Négy Érzék színház is. Elindul egy gyermekekkel foglalkozó csoport is, amely Beregszász gyermekotthonaiban szolgál minden héten. Működik egy színjátszó csoport Gál Natália színművész vezetésével: jelenleg egy egész estét betöltő mesedarab próbái folynak.

Bár valóban bázist jelent a kollégium, a gyülekezet nagyobb létszámát nem a kollégisták adják, hanem a főiskola egyéb intézményeinek diákjai. Az idén jött az ötlet, hogy együttműködést építsünk ki a főiskola többi közösségével is. Jelenleg a Kőlcsey szakkollégiummal van kialakulóban hosszú távú együttműködés. A gyülekezeti tagok és az egykori kollégisták között jellemzően tanulmányaik befejezését követően is megmarad a kapcsolattartás. Elérve az 5. évfordulót, szeretnénk szervezni számukra egy nagyobb találkozót.

A magam részéről az a célom, hogy a diákok az itt töltött idő alatt a felfogásukhoz mérten minél pozitívabban tudják megélni a diákéletet, és minél több hasznos programmal legyen megöltve az életük. Ha ebben partner bármely főiskolai ifjúsági szervezet, akkor nagyon szívesen dolgozunk velük is, és együtt építjük a közösséget.

– Köszönöm a beszélgetést. Munkájukhoz kitartást és sikereket kívánok!

MAGYAR IRODALMI NAPOK KÁRPÁTALJÁN

A Magyar Értelmiségiek Kárpátaljai Községe (MEKK) és a Kárpátaljai Magyar Művelődési Intézet (KMMI) évről évre megrendezi a kárpátaljai magyar irodalmi napokat, amelyek során az *Együtt* c. irodalmi-művészeti-kulturális folyóirat szerzői és szerkesztői felkeresik vidékünk oktatási és kulturális intézményeit. A rendezvénysorozat célja bemutatni, hogy Kárpátalján létezik kortárs magyar irodalom, és hogy a fiatalok közelebről megismerkedhessenek művelőivel.

Idén október 8–12. között nyolcadszor került megrendezésre az Együtt Írótábor és Irodalmi Karaván. Ezalkalommal a legifjabb nemzedék képviselői látogattak el az iskolákba, könyvtárakba, vettek részt különböző témájú beszélgetéseken: Csordás László, Marcsák Gergely, Lőrincz P. Gabriella, Bakos Kiss Károly, Pusztai-Tárczy Beatrix, Shrek Timea, Pógyor Adrián, Kertész Dávid, Gálfi Dezső, Pák Diána, Ráti Emese, a Kovács Vilmos Irodalmi Társaság (KVIT) tagjai. A közelmúltban megalakult irodalmi alkotóműhely a tavaly megjelent *Szárnypróba* c. antológia szerzőit és a hozzájuk csatlakozó tollforgató fiatalokat tömöríti. Az egyes helyszíneken más alkotók is bekapcsolódtak a programba.

Koszorúzás Hollósy Simon técsői szobránál

Az irodalmi karaván résztvevői rendhagyó irodalomórákat tartottak a Munkácsi Állami Egyetem Humán-Természettudományi Koledzsének magyar tagozatán (házigazda Kótun Jolán magyar nyelv és irodalom szakos tanár), a Munkácsi Szent István Római Katolikus Líceumban (Kristófori Olga igazgató, Popovics Béla magyartanár), a Beregszászi Bethlen Gábor Magyar Gimnáziumban (Szabó Árpád igazgató), valamint a Nagyberegi Református Líceumban (Kovács András magyartanár), író-olvasó találkozóra került sor a tiszapéterfalvai községi könyvtárban (házigazda Pallagi Ágnes könyvtáros).

Az írók és költők a Felső-Tisza-vidékre is ellátogattak. Visken a református temetőben elhelyezték a megemlékezés és tisztelet koszorúját Fodó Sándor kárpátaljai magyar nyelvész, irodalmár, egyetemi tanár, politikus, a Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetség (KMKSZ) alapító elnökének sírjánál. Ezután élő irodalomóra következett a Viski Kölcsey Ferenc Középiskolában (házigazda Czébely Lajos magyar nyelv és irodalom szakos tanár). Técsőn a református líceum és a Hollósy Simon középiskola diákjainak mutatkoztak be az irodalmi karaván résztve-

vői (házigazda Ambrus István igazgató), majd a Karácspalvai Sztójka Sándor Görögkatolikus Líceumban volt író-olvasó találkozó (házigazda Pák Diána magyar nyelv és irodalom szakos tanár, a KVIT tagja).

Az ugocsaí Tiszahát, illetve Nagyszőlős is rajta volt az irodalmi napok „térképén”. Péterfalván, a Kölcsey Ferenc középiskola udvarán koszorúzási ünnepségre került sor Kiss Ferenc (Péterfalva, 1928. november 11. – Budapest, 1999. október 30.) irodalomtörténész emléktáblájánál (házigazda Ujfalusi László igazgató). A Péterfalvai Református Líceum diákjai rendhagyó irodalomóra keretében ismerkedhettek a kárpátaljai magyar irodalmárok legifjabb nemzedékének alkotásaival (házigazda Bohut Andrea igazgató).

A Nagyszőlősi Járasi Könyvtárban Vaskeba Katalin igazgató és Melancsuk Gabriella könyvtáros vezetésével író-olvasó találkozót tartottak, ahol a KVIT-tagok bemutatkozásán kívül sor került Hudák Elvira nyugdíjas pedagógus *Feszty Árpád és Kárpátalja* című brosrájának bemutatójára.

A találkozón a moderátor szerepét Dupka György, a MEKK elnöke vállalta magára. Röviden ismertette az irodalmi karaván programját, beszélt az *Együtt* folyóirat történetéről, a Magyar Művészeti Akadémia működéséről. A Kovács Vilmos Irodalmi Társaság megalakulásáról Csordás László tájékoztatót. Ezután a jelenlévő írók, költők mutatkoztak be, adtak ízelítőt műveikből. Dupka György történészként az idei év kiemelkedő történelmi dátumai – az I. világháború kitörésének 100., illetve a kárpátaljai magyar férfiak háromnapos munkára való elhurcolásának 70. évfordulója – kapcsán tartott ismertetőt. Marcsák Gergely megzenésített verseket, illetve népdalfeldolgozásokat adott elő gitárkísérettel.

A diákok mindenütt érdeklődéssel hallgatták az előadásokat és a felolvasásokat. Reméljük, néhányan ahhoz is kedvet kaptak, hogy írásaikkal jelentkezzenek a KMMI tehetséggondozó pályázatán.

A rendezvénysorozat utolsó programjaként az irodalmárok történelmi emléktúrára vettek részt. Borbély Beáta igazgató kalauzolásával megtekintették a Péterfalvai Képtár és a Tiszaháti Tájékmúzeum kiállításait. Felkeresték a nagyszőlősi Ugocsa vár és a királyházai Nyalábvár romjait, ahol megismerkedtek ezen építmények történetével. Batár községben ellátogattak a Tüzes Farmgazdaságba, ahol betekintést nyerhettek az őshonos magyar háziállatok – a mangalica, a rideg tartású szürkemarha, a rackajuh, a bivaly – tenyésztésébe, az ökológiailag tiszta szörpök, lekvárok előállításába, sőt, meg is kóstolhatták e biotermékeket.

Az írótábor munkáját a résztvevők műhelybeszélgetés során elemezték, értékelték.

A program a Nemzeti Kulturális Alap támogatásával valósult meg.

Tuba Judit

Debüt

Kertész Dávid

1993. április 19-én született Tiszásványban. Tanulmányait 1999-ben kezdte a helyi általános iskolában.

2010-ben érettségizett a Csapi 2. Sz. Középiskolában, ugyanebben az évben felvételt nyert a beregszászi II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola történelem szakára. A Kovács Vilmos Irodalmi Társaság (KVIT) tagja, kommunikációs ügyvivője.

Nem elég

Álmomban mécesst gyűjtöttem. Halottért talán. Talán magamért. Nem emlékszem másra, csak két máglyára és akét gyertyára. Az egyik elaludt. Újra és újra. Lángja saját viaszába fulladt és eltűnt. Próbálkoztam, hogy újra lángra kapjon. Nem sikerült. Az öngyújtóm, amivel utoljára akartam fellobbantani a kanócot, belesüllyedt az olvadt gyertya maradékába. Tönkrement az is. Közben a máglyák és a másik méces szépen lobogtak. De bármit tettem, folyvást bealudt. Kétségbeesetten próbálkoztam. Körülöttem emberek jártak és szüntelenül arra gondoltam, mit szólnak. Hiszen álmomban annyiszor dicsértem magam, s azt, hogyan értek a tűzhöz. Ime, most közöttük vallok szégyent. És már elkeseredve hajtogattam a méces vékony műanyag borítását, de csak lejjebb és lejjebb nyomtam a kanócot. Már megégett a kezem, mikor feladtam. Azt mondtam, hibás a gyertya. Azt mondtam, túl mélyen van a kanóc. Azt mondtam, nem az én hibám, ezt nem lehet meggyújtani. Ezt mondtam, és tudtam, hogy mindenki tudja: hazudok. Nem a méces hibája volt, hanem az enyém. Kudarcot vallottam és talán nem is nyerhettem volna, de olyannyira elkeseredett voltam, hogy bűnöst kerestem, a gyertyát, a műanyagot, ami olvadtan ölelte körbe a viaszt, az öngyújtót, a kanócot, bármit. Bármit, ami nem én vagyok.

Ezt álmodtam. És most talán ébren vagyok, és úgy sajnálom, úgy sajnálom minden hazugságom. Szegény kicsi gyertya becsmérést. Kínzását. Pedig már olyan kicsi volt. Olyan sok égett el belőle. Nem az ő hibája volt. Kevés a lángom. Nem elég forró, nem elég élő. Nem elég.

„Ennek a Záhonytól keletre, a Tisza túloldalán fekvő színmagyar falunak a neve évtizedeken át volt fogalom a nyugati magyar emigráció körében. A Vörös Hadsereg behatolása óta a világtól évtizedekre hermetikusan elzárt területről 1955-ben röppent fel a hír, hogy a szovjet uralom berendezkedése idején, 1946 júliusában a falut egy beszolgáltatási ellenállást megtorlandó, a megszálló hadsereg elpusztította, Nagydobrony nincs többé. Csak a magyarországi rendszerváltáshoz közeledő években derült ki, hogy valahol a forrásnál támadt félreértésről lehetett szó. A hír rémhír volt: a szovjet hadsereg számtalan kegyetlenséget követett el, de akkor, Nagydobronyban semmi sem történt.”

Schober Ottó író társunk visszaemlékezései előtt Skultéty Csaba Nagydobrony. Egy legenda kérdőjelekkel című publikációjából idéztünk. Valóban rémhír volt Nagydobrony fizikai megsemmisítése, de hetven esztendő elmúltával is tetten érhető, milyen nyomot hagyott a szovjet megszállás a település lakóinak lelkében.

Mozaikok – történelmi alulnézetből

Az első „davaj”

Azon a késő őszi napon sötétség borult Nagydobronyra, az egyik legnagyobb kárpátjai magyar falura. Félelmetes koromsötétség. A láthatatlanul vonuló felhőkből hideg eső szitált. Az áramszolgáltatás napokkal korábban megszűnt. A kamrákból előkerültek a porlepte petróleumlámpák, az asztalfiókból a gyertyacsonkok. Csakhogy ezen az estén a pislákoló fények sem szűrdtek ki a házak ablakain. Sötétség uralta az utcákat, sötétség és néma csend. Pedig a falu népe nem aludt. Az emberek tudták: közeledik a front, jönnek az oroszok. S ebben a tudatban hallgatták naponta az egyre hangosabb ágyúdörgést.

A legborzasztóbb az volt, hogy ezen az estén elhallgattak az ágyúk is, ami kimondva-kimondatlan azt jelentette: egészen közel, talán már a falu végén vannak a muszkák.

A csendőrlaktanya is kiürült, a nemrég még oly büszke kakastollasok eltávoztak. A motorkerékpárokon száguldozó, nyakukban láncan lógó alumínium táblát viselő, vaskalapos német tábori csendőrök szintén eltűntek az országútról. Mindeközben a budapesti rádió arról beszélt, hogy a Vörös Hadsereg a Kárpátok túloldalán sikertelenül próbálkozik az áttöréssel, mert a híres Árpád-vonal bevehetetlen számukra. A máskor oly csahos kedvű kutyák is hallgattak a portákon azon az 1944-es őszi éjszakán, mintha éppúgy féltek volna, mint gazdáik.

Legfeljebb néhány piroskönyves párttag ujjonghatott a búvóhelyén. Egy-két bátrabb baloldali érzelmű falubeli napok óta hangoztatta: nem kell félni a bevonuló Vörös Hadsereg miatt, kutyabaja sem esik senkinek. Az ilyen beszédnek azonban maguk a kutyák sem hittek, hiszen farkukat behúzáva, nyúszítva lapítottak vackukon. A falubeliek esküdni mertek volna, hogy a kutyák is megéreztek a közelgő bajt! Mások viszont nagy meggyőződéssel hangoztatták: itt bizony kutyavilág kezdődik, amint bejönnek az oroszok! Merthogy azok mindenkit megfosztanak a vagyonától, közös lesz minden, még a nők is – mint a kutyáknál. Így hát a szörnyű jövődőlés miatt nemcsak a házör-

ző ebek, a falu népe is kutyául érezte magát – a jelzett kutyavilágot senki emberfia nem kívánta megköstölöni.

A mi családunk sem. Édesapám, aki részt vett az első világháborúban, de még a másodikban is a keleti fronton – ahonnan súlyos légnyomás elszenvedése miatt szerelték le tiszthelyettesi rangban – ő is félt. Legálabbis rossz előérzetei lehettek, mert úgy döntött, elhagyjuk saját főutcai otthonunkat, a falu eldugottabb részén keresünk menedéket arra az időre, amíg az orosz csapatok átvonulnak, és valamelyest tisztázódik a helyzet. Így kerültünk a falu leg-hosszabb utcájából egy elhagyatottabb utcavégi tornácos házba. Itt vártuk az oroszokat. Ó, Uram, megbocsáss, de hogy vártuk! Sajnos, akár vártuk, akár nem, egyre közeledtek.

A gazda, aki szívesen befogadott, apámnak jó ismerőse volt. Ezért adott menedéket, afféle búvóhelyet, ami végül is nem lett az, mert a megszállók a főutcat megkerülve éppen ebből az irányból érték el a falut.

A háziakkal együtt kuporogtunk esténként a pitvarban a tüzhely mellett, miközben apám frontélményeit hallgattuk. Azon a szokatlanul sötét estén is, amíg valamelyikünk megszólalt: későre jár, ideje lefeküdni. Senki sem tiltakozott, ám lefekvés előtt még kiléptünk az udvarra. Előbb az asszonyok surrantak be az illemhelyre, aztán mi, férfiak végeztük el a dolgunkat. Nem akartunk odakint időzni, ám a küszöbre lépve az utca felől furcsa hangfoszlányokat hallottunk. Mindannyian megtorpantunk, aztán szívdobogtató kíváncsisággal a tornác elejére osontunk.

A zaj közeledett, lovasok sejtelmes sziluettjeit véltük felfedezni a sötétségben. A lovak patái nem kopogtak, hanem cuppogtak a kövezetlen utca sárában. A hangfoszlányokból egyre hangosabban hallottuk ismétlődni ugyanazt a szót: davaj, davaj!

Apám ismerte e szót a frontról.

– Orosz katonák! – súgta döbbenet. – Azt mondják: gyerünk, gyerünk!

A katonák bizonyára ezzel a szóval nógatták a lovakat. Álltunk és figyeltünk mindaddig, amíg a lovasok elvonultak. Utána ismét ijesztő csend lett. Sem a közelben, sem

a távolban egyetlen puskalövés. Csak az én fülemben visszhangzott egyre hangosabban az idegen szó: davaj, davaj!

– Gyerünk aludni! – szólalt meg aggódó hangon házigazdánk. – Majd meglátjuk, mit hoz a holnap.

– Hát gyerünk! – mondta édesapám is, és hozzátette fanyar iróniával: – Davaj, davaj!

Így tanultuk meg az első orosz szót.

Csen-csen gyűrű, aranygyűrű

Három nap telt el a lovasok bevonulása óta, de mi még nem láttunk orosz katonát. A megszálló csapat tovább vonult nyugat felé a front irányába. Hallomásból tudtuk meg, csak a fő utcán maradtak orosz katonák, s hogy egy kapitányi rangú szovjet komisszár vette át a hatalmat a községi bírótól. Ezt a fejleményt a kapitány ki is doboltatta a kisbíróval. Am a máskor vidáman pergő doboszó most komoran, tompán hangzott, a kisbíró éles baritonja is fátyolos hangon tette közhírré: felszabadult a falu népe, felszabadította a dicső Vörös Hadsereg.

Tizenkét éves fiúcska voltam, mégis hosszan, napokig eltűnődtem: hogyan is kell értelmezni ezt a felszabadulást? Ott, abban az ötezer lakosú magyar faluban kitől-mitől szabadítottak fel bennünket? Talán a magyarokat a magyaroktól? Hiszen a lakosság csaknem százszázalékosan magyar nemzetiségű volt. Sehogyan sem fért a fejembe, miként és miáltal lettünk szabadabbak, mint korábban, a magyarok alatt?! – Az a buta komisszár hülyeséget doboltat ki! – vontam le gondolatban a konzekvenciát. Csak gondolatban, mert abban a helyzetben a legkisebb zabszem is alig fért volna el azon a bizonyos helyen. Az emberek örültek, hahallgathattak. Pontosabban: nem örülve hallgattak.

Eltelt néhány nap, s mi változatlanul menedékhelyünkön kuksoltunk. A látszólag csendes, eseménytelen időszak után egy késő estén ajtódörömbölés riasztott fel álmunkból. Idegen szavak suhogtak a bejárat előtt, köztük sűrűn a már ismert szó: davaj, davaj! Házigazdánk gatyaszáronan előjött a hátsó szobából és bátoriatalanul kinyitotta az ajtót. Három katona nyomult be a házba, köpönyegesen. Egyikük kezében faládikó-szerű lámpaféle volt, azzal világított a házigazda szemébe. A fejét lapos tányérsapka fedte. Ő lehetett a főnök, mert a másik kettő hegyes katonasapkát viselt. A kezükben hatalmas géppisztolyt tartottak, szinte villogott a furcsa villanylámpa fényében. Meglehet, csak én láttam ijesztően őriásiaknak a fegyvereket a félig nyitott szobaajtón keresztül. Megszeppentem kukucsáltam ki a vastag dunyha alól.

A katonák gyorsan felmérték a szegényes konyhát, s mivel ott nem találtak semmi érdekeset, beléptek a mi szobánkba. A tányérsapka lerántotta rólunk a dunyhát. Ékkor megláttam, hogy az arcán hosszú, csúnya, félig behegdt seb éktelekedett. Ezt az arcot azóta sem tudom elfelejteni.

Mozaikok – történelmi alulnézetből

Anyám a szerény ékszerkészletét magán viselte: egy karikagyűrűt és egy briliánsal ékesített gyűrűt. Amint a katonára meglátta, szájából elhangzott a búvós szó:

– Davaj!

S ennek a szónak valóban akkora varázsereje volt, aminek anyám nem mert ellenállni: szó nélkül lehúzta ujjáról a gyűrűket, és reszkette a dicső vörös vitéz markába nyomta. A katonák ezután apámhoz léptek, aki a másik ágy szélén ült. Ő soha semmiféle ékszer nem viselt, de ezen az éjszakán a karóráját magán felejtette. Megcsillant a számlapja, magára vont a rablók tekintetét. A tányérsapkás örömtől ragyogó szemmel parancsolta:

– Davaj, csaszí!

És a két kurta varázsszó hallatára az óra apám csuklójáról átvándorolt a katonaszobáiba.

A zsákmánnyal nyilván megelégedtek, mert a hátsó szobába be se néztek, gyorsan távoztak. A katonák elmentek, mi maradtunk. Volt óra, nincs óra! Csen-csen gyűrű, aranygyűrű! Érdekes: alig szóltak pár szót ismeretlen nyelvükön, mi mégis megértettük, mit akarnak. Ha így megy tovább, hamarosan megtanulunk oroszul – gondoltam némi iróniával.

A falu komisszára nyilván másképp vélekedett, hiszen a kisbíróval magyarul is közhírré tette, hogy mindenki világosan megértse: felszabadultunk – oroszul... Mi is megértettük: úgy felszabadultunk, hogy ékszereinktől, óráinktól mindjárt az első napokban megszabadultunk. Akkor még nem sejtettük, hány értelmé, jelentősége van ennek a davaj szónak, és hogy több emberöltőnyi időn keresztül árnyékolja be életünket.

Davaj tarkedli

Újabb néhány nap múlva apám hazamerészkedett elhagyott házukba. Visszatérve örömmel újságozta: minden rendben, a kulcsra zárt házat orosz katonák őrzik! Aztán elmagyarázta, miért. A ház ugyanis nem a miénk volt. „Amerikás” háznak nevezték, mivel a gazdája családotul kívándorolt Amerikába, s a tőszomszédokban lakó rokonokra hagyta, mondván: adják ki „árendába”, a lakbért pedig tartásuk maguknak rokonok segítség gyanánt. Mi tehát bérlők voltunk abban a házban. Persze, a szovjet komisszár fel akarta törölni a zárat, ám a szomszédok azt mondták neki, hogy a ház lakói egy közeli faluban rekedtek, és bármikor hazajöhetnek. Közölték vele azt is, hogy a ház amerikaiak tulajdona, mire a tiszt megiltotta annak birtokbavételét.

– A szövetségeseink tulajdonát képező házat jogtalanul tilos kinyitni! – magyarázta. S hogy teljes legyen a biztonság, őrséget állított a ház mellé. Másnap, amikor hazamentünk, az őrségben álló szovjet katonára igencsak előzékenyen fogadott bennünket, még tisztelgett is.

– Davaj, davaj! – tessékelt be a házba mindnyájunkat.

Lassan, vontatottan megkezdődött az élet a faluban. Az emberek kimerészkedtek az utcára, dolgoztak a ház körül. Az ágyúdörgés most már nyugatról hallatszott, hol erősebben, hol gyengébben. Azt beszéltek, Csapnál tucatnyi német katonára egy kis földalatti betonerődítményből napok óta hátráztatja a szovjet csapatok továbbnyomulását.

A nagydobronyi református templom

– Nem sokáig! – jelentette ki magabiztosan a komisszár, falunk parancsnoka. – Rövidesen jön a meglepetés!

A faluban aránylag csend volt. Nyugodtan kibátorkodhattam az utcára, a szomszédokhoz, barátaimhoz. Pár háznyira lakó barátomékhoz néhány orosz katonára volt beszállásolva. Egyszer meghívott, hogy kóstoljam meg az orosz katonák ételét.

– Olágyit fognak sütni, ami nagyon finom – magyarázta.

Láttam, hogy egy katonára a tűzhelynél foglalatostkodott. Ő készítette az előre agyondicsért ételt. Amikor felénk fordult, majdnem elájultam a rémülettől: az a bizonyos sebhelyes katonára volt, karján apám karórájával! A fosztogató mosolygó arccal kínálta rám különleges ételkészítményét, miközben buzgón mormolta: davaj, davaj! Természetesen vonakodtam, mire erőlyesen rám kiáltott:

– Davaj!

Nem tehettem mást, remegő kézzel elvettem és megettem az „olágyit”, ami közönséges, legfeljebb nagyobbacska méretűre sikeredett, olajban sült tarkedli volt...

Később, diákéveimben a menzán sokszor ez volt a reggeli teával, s valahányszor ezt ettem, mindig megjelent emlékezetemben a tányérsapkás, sebhelyes arcú katonára.

„Málenkij robot”

Egy hajnalon fülsiketítő ágyúdörgésre ébredt a falu népe. Kelet felől égő ágyúvédékek tömkelege süvített el a házak felett. Remegett, rengett a föld, a falakról lehullott a vakolat. Félelmetes volt. Aztán minden elesenedesedett, a „katyusák” sortüzének nem lehetett ellenállni. Csapvasúti csomópont is elesett. Hát ez volt a szovjet komisszár által emlegetett meglepetés: a sztálinorgona.

A front tovább került, falunkban pedig zajlott az élet a maga mindennapi gondjaival. Vasárnaponként megkondultak a harangok. A lakosság zöme református volt és mélyen vallásos. Szemet gyönyörködtető népviseletben csapatosan seregltek az emberek az Isten házába.

A templomban minden korosztálynak megvolt a maga helye. Az iskolások a kántortanító úr mögött ültek az egyik karzaton. Közülük választotta ki a tanító a diktálót, akinek az volt a dolga, hogy soronként felolvassa a választott zsoltárt vagy dicséretet, amit aztán a kántortanító vezetésével ugyancsak soronként énekelt a gyülekezet.

A karzatról különösen jól lehetett látni a népviseletben pompázó lányok és legények bevonulását. Hányszor elgyönyörködtem ebben a látványban!

A lányok a jobboldali, a fiúk a baloldali karzaton foglaltak el. Megvolt a helyük a menyecskéknak, a fiatal házaspároknak, az idős asszonyoknak és a férfiaknak is.

Az eladó lányok téli hidegben is hajadonfőtt jártak, sima hajukat színes pántlikában végződő hosszú egy copfba fonták, díszes lajblival ékesített mellüket szebbnél szebb rojtos nagykendővel (nyakbavalóval) keresztbe kötve jöttek a templomba. Nyakukat csodálatos gyöngykaláris díszítette. Kecesen ringott rajtuk a féltucatnyi egymásra öltött díszes, tarka rakott szoknya, lábukon csillogtak a télen-nyáron egyaránt viselt kemény hosszúszárú fekete lakkcsizmák. A legények is ilyen lábbelit viseltek a fekete ünneplő ruhájukhoz. Az idős asszonyok télen fehér guában, a meglelt férfiak fekete, jellegzetes szabású háromnegyedes téli posztó kabátban, úgynevezett nagyujjasban érkeztek. Szertartás keretében történt a kivonulás is a templomból az istentisztelet után.

És eljött a nap, az a november végi vasárnap, amikor a férfiak számára fenntartott padosorok üresen maradtak... Az asszonyok és lányok hulló könnyei közt a lelkipásztor fohásza a három napra elhurcolt 18–50 éves korú férfiakért szólt. Senki sem gondolhatta akkor, hogy a háromnaposra hazudott „málenkij robot” hosszú évekre, sőt sokakat örökre elszakít az elárvult templomi padoktól.

A falusi portákról a kerítésen át rémült arcú emberek néztek az utcán négyes sorokban, fegyveres katonák kíséretében kelet felé vonuló embereket. Az emberhajcsárok káromkodva nógatták a menetet:

– Davaj, davaj!

Mozaikok – történelmi alulnézetből

■ A jajveszékélő, könnyeket hullató anyák, feleségek a falu határáig kísérték szeretteiket. De csak tisztas távolságból, mert a katonák tartották a fegyelmet... Közben egyre messzebről, egyre gyengébben hallatszott a katonák hangja. Aztán mindent elnyelt az őszi kód.

Győzelmi davaj-kenyér

A szovjet csapatok még Berlin felé tartottak, amikor Kárpátalján lassan „normalizálódott” az élet. Az iskolákban megkezdődött a tanítás. Igaz, a magyar gimnáziumokat megszüntették. Aki értette a nyelvet, ukrán gimnáziumban folytathatta tanulmányait, csakhogy ezek is csakhamar átvedlettek szovjet tízosztályos középiskolákká, orosz és ukrán tanítási nyelvvel.

A falubeli magyar gimnazisták megtudták, hogy Sárospatakon folytatódik a gimnáziumi oktatás. Nosza, összeverbuvalódott egy diákcsoport és áprilisban Sárospatakon kötött ki. Velük tartottam, így fejeztem be néhány hónap alatt a gimnázium csonka tanévének harmadik osztályát. Ebben a híres diákvárosban értük meg 1945. május 9-ét, a győzelem napját, itt láttuk a hazavonuló szovjet katonák örömet. Egyik alakulatuk néhány napra a gimnáziumunk épülete előtti parkban telepedt le. Akadt köztünk, aki türethősen hegedült, a másik szájharmonikán játszott. Zenekart szerveztünk hát, a dobos egy ócska koffer szolgáltatva. Játszottunk és énekeltünk a katonáknak, akik vidáman fogadták rögtönzött produkcióinkat és kenyérrel, kockacukorral jutalmazták azokat, ami nagyon is jól jött a konviktusi gyenge koszthoz.

Én is ott bohóckodtam a többiekkel. Egyszerre csak az egyik katona jókora darab barna kenyeret nyomott a markomba: – Davaj, kusáj! – biztatott az evésre.

Ránéztem, és a szemem fennakadt a meglepetéstől: az egykor bennünket fosztogató sebhelyes arcú katona állt előttem, apám órájával a csuklóján!

– Talán életem végéig fog kísérteni ez a szovjet katona? – villant át az agyamon. – Hiszen, lám, másodszor fogadok el tőle ennivalót: először „olágyit”, másodszor kenyeret. Csak nem az apámtól elvett óráárát akarja ily módon törleszteni?

Akkor és ott nem volt sok idő a töprengésre, mert a katona harsányan elkiáltotta magát:

– Éljen a győzelem! Davaj! Kusáj!

És én mohón befaltam a davaj-kenyeret.

Akkor jólesett, s mi tagadás, ma is szeretem a barna kenyeret. Csak nehogy azt gondolják, az orosz katonák kedveltették meg velem! Mert azt viszont nem szeretném!

Schober Ottó

ISTEN RENDELÉSE SZERINT

Ha elindulunk Munkácsról Lemberg felé, a Latorca folyó vadregényes völgyében haladunk a folyónak hol a jobb, hola a bal partján. Vereckén a folyó balra kanyarodik. A jobbra vezető út a híres Vereckei-hágóhoz vezet. Sokat látott ez a vidék: ezen a hágón (839 m magas) jöttek be a honfoglaló magyarok, 1241-ben tatárjárás volt, 1914-ben osztrák–magyar csapatok harcoltak a cári csapatok ellen, 1944-ben a második világháborúban kiépítették az úgynevezett Árpád-vonalat. 1980-tól a főút (M06) elkerüli a Vereckei-hágót. A hágó felé vezető út elhanyagolt, rossz állapotban van, csak azok járnak erre, akik a hágóra, illetve a magyar emlékműre kíváncsiak.

Én az alábbiakban egy tipikusnak mondható kárpátaljai görögkatolikus család életéből szeretnék felvillantani néhány epizódot. A történet a Vereckei-hágó közelében kezdődik a múlt század harmadik évtizedében. Az ötletet Botlik József történész-professzornak a Kárpátaljai Hírmondó idei első számában közölt „Görögkatolikusok, ruszinok és pravoszlávok Kárpátalján az 1920-as évek elején” című publikációja adta. Köszönet a szakírónak a görögkatolikuság történetében található fehér foltok feltérképezéséért!

* * *

Kovács Szilárd 26 éves volt, amikor 1927-ben elvégezte az ungvári görögkatolikus papi szemináriumot. Miután megnősült, görögkatolikus pappá szentelték fel. A munkácsi görögkatolikus püspökség Szilárd atyát a latorcafői (Laturka, Latirka) parókiára nevezte ki parókusnak. A legszükségesebb holmit egy lovas szekérre felpakolva, az ugocsai Felsősáradról (Siroke) indultak el kedves feleségével, Ilonával, hogy hirdessék az igét. Hosszú volt az út lovas szekéren. Vereckét elérve nem a hágóra vezető úton kellett haladni tovább, hanem folytatni az utat a Latorca folyó eredete felé. Tovább már nagyon rossz, sáros út vezetett a kis falucskához. Latorcafő akkoriban 808 lelket számolt. A görögkatolikus templomát és a parókiát még 1771-ben építették és Szent Mihály tiszteletére szentelték fel. A vereckei esperei kerület része volt és a latorcafői parókiához tartozott Bagoilyháza (Bilaszovica), Katlanfalu (Koteljnyica), Csendes (Tisiv) és Rákóczi szállás (Zavadka). Latorcafő falucska a hegyek közötti katlanban helyezkedik el, 800 m tengerszint feletti magasságban, közel a Róna-havas vízválasztó hegységéhez. Itt ered a Latorca folyó is, 850 m tengerszint feletti magasságban. A vízválasztó hegyléc túloldala keletről a Beszkek hegynyomlata húzódik, onnan a Sztrij folyó veszi kezdetét.

Szép volt a táj az évnek minden szakában, de különösen szép volt a tavasz és a nyár, amikor feléledt a természet, zöldültek az erdők és a havasok köves rétejei kinyíltak a virágok, őszi kezdetén pedig a havasi gyopár.

Szilárd atyának nem volt könnyű dolga a világtól elzárt, távoli településen, ahol gyakrabban látogatták meg a falut a farkasok, a vaddisznók meg a medvék, mint a régi barátok vagy a rokonok. De a nap minden órájában ott volt a közelükben az Isten...

A tizenhét éves fiatalasszony nagy segítségére volt a férjének. Maga is papi családból származott, hitben nevelkedett. Ketten megbirkóztak a hozzájuk tartozó települések gyermekeinek hitoktatásával és a többi teendők elvégzésével.

A hegyek lakói, a ruszinok (huculok) nagyon megszerették Szilárd atyát és feleségét, Ilonát. A helybeli asszonyok sokszor hívták a papnét a polonáikra (a havasi legelőkre), amelyek nem voltak túl messze a falutól. Virágot szedtek és feldíszítették vele a templomot meg az otthonukat is. Havasi gyopárt is gyakran találtak.

Nagy volt az öröme a fiatal házaspárnak, amikor megszületett a kislányuk, Ica. Az élet folytatódott, az emberek szorgoskodtak, végezték a mindennapi munkát, vágták az erdőt, szállították a fát, javították az utakat. Vasárnaponként senki nem dolgozott, mindannyian mentek a templomba misére, igehirdetésre.

Három év is elmúlt, amikor megszületett második kislányuk, akit Andreának kereszteltek, majd újabb két év múlva egy harmadik kislánnyal gyarapodott a család, aki a keresztségben a Klára nevet kapta, de mindig más-más becenéven szólították: Havasgyopár, Nebáncsvirág, Patya.

1935-ben Patya hároméves volt, amikor Szilárd atyát áthelyezték Falucsára – Boharevicára. Nehéz volt elszakadni Latorcafő falutól, az őserdők, havasok öleléséből, abból a tiszta, természetes környezetből, amelyet abban az időben még nem ért el a civilizáció szennye. Nehéz szívvel vettek búcsút a ruszin emberektől, akiknek az Istenhez való ragaszkodása, szeretete, becsülete sértetlen volt. Különösen nehéz volt elválni a három kislánynak a barátnőktől, akikkel gyakran mentek virágot szedni a hegyi legelőkre. A legkisebb még semmit nem értett a történekből.

Szilárd atyának Falucsán könnyebb volt a lelkipásztori munkája, mivel csak három falu lelki gondozója volt. Az itteni hívő emberek is nagyon megszerették őt és a családját, mert mindig közvetlen, segítőkész volt, az Isten szeretetét, kegyelmét hirdette, ő is szerette és tisztelte az embereket.

A három leánygyermek itt is nagyon hamar barátnőkre talált. Kezdetben ruszin nyelvű általános iskolában tanultak. Hamarosan nagy öröm érte a családot, mivel az Isten megáldotta őket egy fiúgyermekkel, akit Konstantin névre kereszteltek.

1938-ban a magyarok visszafoglalták Kárpátalja jelentős részét.

* * *

ISTEN RENDELÉSE SZERINT

Ebben az időben Huszton megszervezték a Szics-gárdát (félkatonai alakulat, tagjainak jelentős része galíciai önkéntes). Volosin Avgusztin (Agoston) kárpátaljai miniszterelnök 1939. március 15-én este bejelentette Kárpát-Ukrajna függetlenségét. A Szics-gárda az új állam hivatalos hadserege lett. Három nappal később a magyarok elfoglaltak egész Kárpátalját. A Szics-gárda megkísérelt ellenállni a magyar csapatoknak, de vereséget szenvedett. A gárdisták többsége letette a fegyvert, egy részük a magyarok elől menekülve betört Lengyelországba, ahol elestek a lengyel határőrökkel vívott harcokban, egy részük pedig a Szovjetunióba szökött, ott lágerekbe zárták őket. Akik túléltek a szovjet lágereket, a cseh légióba jelentkeztek katonai szolgálatra. Volosin Németországba menekült, később Prágába ment. 1945-ben Prágából Moszkvába viték, ahol ismeretlen körülmények közt kivégezték...

* * *

Szilárd atya és a családja örült az ősi magyar föld visszafoglalásának. Kárpátalján, nem nézve arra, ki milyen nemzetiségű volt, örömmel fogadták a magyarokat. Különösen az idősebb nemzedék örült, akik még emlékeztek az Osztrák–Magyar Monarchia idejére.

Szilárd atyát és Ilonát 1941-ben még egy nagy öröm érte: megszületett ötödik gyermekük, akit Pál névre kereszteltek.

A három lánytestvér az ungvári magyar nyelvű polgári iskolában folytatta a tanulást, majd 1943-ban Kassán a római katolikus Orsolya-rendi apácák bentlakásos polgári iskolájába iratkoztak be. Sajnos, a dolgok nem mindig alakulnak úgy, ahogy azt az ember elképzei: 1944 márciusában a kaszai polgári iskolából hazaküldték a diákokat, be sem fejezve a tanévet.

Abban az időben, már „felhők” tornyosultak Kárpátalja felett, mert közeledett a front. 1944. szeptember 2-án a Vörös Hadsereg és a cseh légió katonái elfoglalták az első kárpátaljai falut, Verebest (Verbázst), és október végére egész Kárpátalját. A cseh légió vezérkara először Szolyván, majd Huszton telepedett le. Kárpátalján a Csehszlovákiához való csatlakozást Nemec generális kezdte szervezni, de Ivan Turjanyica kilépett a cseh légióból, és 1944. november 19-én Moszkva támogatásával megalakította a Kárpátaljai Kommunista Pártot. A munkácsi moziban tartották meg az alakuló ülést, ahová a létszám miatt még a polgári iskola és a gimnázium diákjait is összeszedték. Az egybegyűlteknél semmilyen döntési joguk nem volt, mert még folyt a háború...

* * *

Ivan Turjanyica Moszkva segítségével sok ezer magyar és német, 18 és 50 év közötti férfit vitetett el lágerekbe, de olyan ruszin és szlovák nemzetiségű személyeket is, akiket veszélyes ellenfeleknek tartott. A városokban és a falvakban

kezdték szervezkedni a kommunista csoportok...

Szilárd atyát is támadások érték magyar származása miatt. Az elsők között akarták elvinni a szolyvai gyűjtőlágerbe. A milicisták több alkalommal bevitték Ilosvára, ahol az államvédelmisek (KGB) kihallgatták és éjszakákön át ébren tartották. A hívők védelmükbe vették, de a kommunista hatalommal szemben kevés esélyük volt. Szilárd atyát nagyon megviselték a meghurcolások, a kihallgatások. Minden éjjel attól tartott, hogy érte jönnek és elviszik. Az egészségi állapota megromlott, gyógyíthatatlan betegségbe esett. De még akkor sem hagytak neki békét, állandóan zaklatták. Betegen is elkészítette a karácsonyi szentbeszédét. A család már lefekvéshez készülődött, amikor dörömböltek a parókia ajtaján. A szobába két felfegyverkezett KGB-s rontott be, közrefogták Szilárd atyát. Ő szótlankul felvette a télikabátot és elindult. Az előszobában összeesett. Az egyik KGB-s ráordított: kelj fel, gyerünk, menjünk tovább! De Szilárd atya nem mozdult. A felesége és a lányai odaszaladtak, de már csak a halál beálltát tudták megállapítani. Az orvosok megerősítették, hogy a családért való aggodalom okozta a halálát. Ahívók nagyon szerették Szilárd atyát. A falucska templom udvarában helyezték végső nyugalomra.

* * *

Ilonára nagy teher nehezedett: öt gyermeket kellett felnevelnie, a legkisebb 4, a legidősebb 17 éves volt. A család Beregszászba költözött, ahol sikerült bérbe venniük két szobát. Az édesanya, hogy eltartsa a gyerekeket és fizetni tudja a lakbért, a kórházban lett takarítónő, majd később szakácsnő.

A legidősebb lánya, Ica 1947-ben férjhez ment Szabó Józsefhez, akit még abban az évben felszentelték görögkatolikus papá, és Kosztrinán (Csontos) végezte a papi teendőket. 1948-ban kislányuk született. József atyát 1949-ben elvitték Karaganda ölbányába, mert nem tért át a pravoszláv hitre. A felesége elköltözött Kosztrináról és a taracközi erdőszélre a könyvelősegen vállalt munkát.

Andrea az óvodában dolgozott, és miután elvégezte a középiskolát, tanítói állást kapott Rahón az iskolában.

Patya, azaz Klárka 16 évesen kénytelen volt dolgozni, mert az anyja fizetéséből nem tudtak megélni: éheztek a két fiútestvérrel, Konstantinnal és Pállal együtt. A konzervgyárban a cukorkaosztályon talált munkát: cipelte a kartondobozokat az üzemből a raktárba. Az esti középiskolában érettségizett.

Patya nagyon szép kislány volt: barna göndör haja, hosszúkás arca, magas homloka, erősen ívelő barna szempillája, fekete szeme, szép alakja volt. Egy napon a

konzervgyár igazgatója az irodába hívatta, és felajánlotta, hogy legyen a titkárnője. Akislány vonakodott, de amikor az igazgató nagyobb fizetést ígért neki, elfogadta az állást. Rövid ideig dolgozott, mint titkárnő, de egy alkalommal az igazgató megfogta a kezét és szemtelenkedni akart vele. A kislány elrántotta a kezét, és elmenekült az asztal túloldalára. Az igazgató utánament. Az asztal körüli futkározás közben a tinta ráömlött az iratokra, azok szétszóródtak a padlón, a kislánynak pedig sikerült elmenekülni az irodából. Sírva hagyta ott a konzervgyárat. Az igazgató úgy magyarázta az esetet, hogy a kislány ügyetlen volt, tönkretette az iratokat, azért bocsátotta el a munkából.

* * *

A sztálini korszak Kárpátalján is borzalmas volt. A római és a görögkatolikus papokat, a megbízhatatlan embereket és a kulákokat elítélték, és kazahsztáni, illetve uráli szén- és ölbányákba vitték őket. A kommunistákon kívül mindenki Sztálin halálát várta, ami végül 1953. március 5-én következett be. Halála után országszerte kezdtek javulni az életkörülmények.

* * *

Térjünk vissza a Kovács családra. Ica, a legidősebb lány könyvelő lett, a férjét, Szabó József görögkatolikus atyát beteg hazaengedték a karagandai ölbányából.

Andrea elvégezte az odesszai egyetem földrajz és történelem szakát. Középiskolai tanárnő lett.

Patya az igazgató zaklatása után egy varrodába ment dolgozni. Amikor esti tagozaton befejezte a középiskolát, felvételizett a művelődési technikum könyvtár szakára, és egy falusi könyvtárban kapott állást. Miután lediplomázott, ő lett beregszászi városi könyvtár igazgatója.

Konstantin bányamérnöki egyetemet végzett és a szlatinai sóbányában mérnökként dolgozott. Közben illegálisan elvégezte a görögkatolikus szemináriumot és pappá szentelték. Amikor lehetőség nyílt rá, betöltötte a papi hivatást: 71 éves koráig Szőlősvégárdón (Pidvinohradiv) volt parókus.

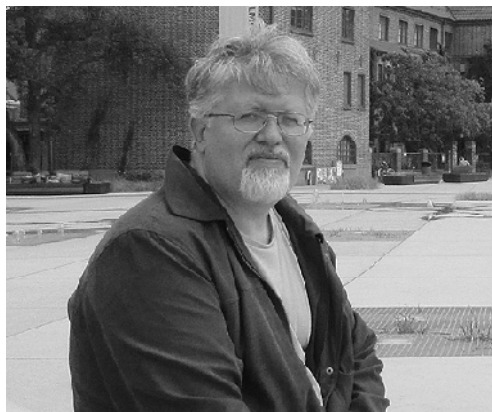
Pál a középiskola befejezése után bútorgyárban dolgozott. Kitűnő munkájáért beutaltot kapott a Nahimov Admirális tengerváros hajóra, amely 1986. augusztus 31-én összeütközött a Pjotr Vaszev teherszállító hajóval, és elsüllyed. A hajón 1234 személy tartózkodott, közülük 423 a tengerben lelte a halálát. Pálnak két és fél óra úszás után sikerült megmenekülnie, de annyira meghűtötte a veséit, hogy sokáig betegeskedett, majd meghalt.

Ez történt egy görögkatolikus családdal Kárpátalján a háború és a változások időszakában.

Hudák Rudolf, Napkor

„... ragaszkodtak ahhoz a talpalatnyi földhöz...”

Beszélgetés Elbe István kultúrtörténésszel

Elbe István, az Országos Széchényi Könyvtár információs-gazdálkodási igazgatója felesége, E. Mester Magdolna író révén szorosan kötődik Kárpátaljához. Evek óta részt vesz a budapesti székhelyű Kárpátaljai Szövetség munkájában. A Kárpátaljai Hírmondóban több, nagy visszhangot kiváltó írását olvashattuk, köztük 2008 júniusában a *Honalapítási emlékműveinkről*, 2010 márciusában a *Magyar emlékhelyek sorsa a Kárpát-medencében* című tanulmányokat, ugyanazon év júniusában egy elgondolkodtató esszét az Országos Széchényi Könyvtárban megrendezett *90 város* című kiállításról, ahol 90, a trianoni békediktátum következtében elcsatolt város látképe volt látható. A kiállítás kurátoraként emlékeztetett arra a tragédiára, amely Magyarországot érte, amikor épített kulturális örökségének jelentős részét, magyar lakosságának egyharmadát elveszítette. Folyóiratunk legutóbbi számában *A szobor, amely ötfelé van* címmel Ferenczy Béni Petőfi-szobrának kálváriájáról közöltünk Elbe István tollából egyérdekesítő, oknyomozó publikációt. Kétszerzőtársával nemrég egy Kárpátaljával foglalkozó útikönyvet jelentet meg. Lengyel János e kiadvány kapcsán beszélgettünk vele.

– **Kinek jutott eszébe, hogy útikönyvet írjanak Kárpátaljáról?**

– Néhány évvel ezelőtt a könyv egyik társszerzője, Budai Ákos – aki egyben a Ketzal Kiadó képviselője is – keresett meg azzal az ötlettel, hogy vegyek részt a soron következő útikönyvük megírásában. A Ketzal Kiadó kis családi vállalkozásként évek óta megjelentet egy útikönyv-sorozatot *Magyar Szemmel* cím alatt. Az európai kalandozásokat és egy-két egzotikus kitérőt követően a sorozat hazai tájakra érkezett, 2010-ben jelentették meg a Délvidékről szóló könyvüket. Ettől kezdve az élő magyar történelem helyszínein, és az ott élő magyarság területein kalauzolniuk végig bennünket. A Kárpátaljáról szóló útikönyv ennek a gondolatnak a szerves folytatása. A hagyományos útikönyvek határait feszegetve, egy kis magyar történelmet, művelődéstörténetet és néprajzot is belecsúfoltunk a 348 oldalba.

– **Mikor járt először Ukrajnában? Mi a véleménye az országról?**

– Erre egészen pontosan emlékszem: 1992 húsvétján, amikor leendő feleségem családját látogattam meg Beregszászban. Utazás előtt kedvesem próbált felkészíteni az ottani állapotokra, amire én csak legyintettem, mondván, hogy aki Ceausescu Romániájában született és nőtt fel, azt nem érheti meglepetés. Hát ért. Este tíz órakor érkezünk meg Csapra, és két órát kellett várni a csatlakozásra. Az időt az állomás előtt sétálgatva töltöttük, mert a váróterem hatalmas csarnokában már hetek óta a volt Szovjetunió „össz nemzeti találkozója” zajlott, annak minden velejárójával együtt. A hab a tortán az éjfélkor bedöcögő lembergi gyors volt. Az a két és fél óra alatt megtett 40 kilométer örök élményem marad.

Az első benyomások nem szegték kedvemmet, több mint húsz éve járom Kárpátalját. Korábban volt olyan év, amikor ötször is átléptem a határt. Ukrajnáról nincs különösebb véleményem, Kárpátaljáról annál inkább. Természetesen a kettőt nem lehet

szétválasztani, hiszen sajnos államszerkezetiileg összetartoznak. Az ott élő emberek rendszeres megszenvedték a Szovjetunió széthullását követően létrejövő Abszurdisztánt. Emlékszem arra, amikor apósom a kuponnak nevezett játékpénz helyett a fizetését kávédarálókban kapta, lévén, hogy a rádiógyárban dolgozott. Ezután a darálókát a beregszászi vagy a nyíregyházi piacon kellett valami ehetőre cserélni. De ez az apró kellemetlenség is gyorsan megoldódott, mert hamarosan megszűnt a gyár, és mint mindenki, így apósom is munkanélküli lett. Ennek ellenére olyan embereket ismertem meg, akik mindezt szívós elszántsággal viselték el, mert generációk óta edzettek voltak, és alkalmasak arra, hogy a semmiből is értéket teremtsenek. Meg persze élelmet is a fennmaradásukhoz.

– **Ön szerint az anyaország átlagpolgárának mennyire naprakész a Kárpátaljáról, illetve az Ukrajnáról alkotott képe?**

– Azt gondolhatnánk, talán most, hogy Ukrajnában háború van, az anyaország is jobban odafigyel a kárpátaljai magyarokra. Ez részben igaz, de szomorúan kell látnunk ennek ellenkezőjét is. Még most sem tapasztalom azt az igazi összetartozás-érzést, hogy a magyarországi magyarok többsége aggodalommal fordulna a kárpátaljai magyarok felé. Sajnos nyugati áramlattal Magyarországra is megérkezett az a szemléletmód, hogy a nemzetiség egyenlő az állampolgársággal. Sokan, ezt vallva, helyesnek tartják, ha a kárpátaljai magyar fiatalokat idegen érdekek háborújába kényszerítik. Pedig a délszláv konfliktus következménye már megmutatta, hogy ezzel mekkorát veszíthet a magyar nemzet.

– **Az anyaggyűjtés során hol érezte a legjobban magát, melyik kistérség, város vagy falu nyerte el legjobban a tetszését?**

– Illendőségből – vagy inkább családi kötődésből – erre azt kell válaszolnom, hogy természetesen Beregszász és térsé-

ge, különösen Nagyberég. De akkor sem igen mondhatok mást, ha arra törekszem, hogy elfogulatlan legyek. Van egytáj, egy földrajzi pont Kigyós és Nagyberég között, amely különösen a szívemhez nőtt. Erről negyed oldalas vallomást írtam az útikönyvbe, amit aztán a szerkesztő szigorúsága kigyomlált. Helyesen tette, az ilyen fajta szubjektív érzelmösszegek nem az útikönyvbe valók. De ha ez az interjú elbíri, megoszthatom az olvasókkal:

„Kigyós után egy dombra kapaszkodik fel az út. Az erdőt elhagyva egy éles kanyar után balra tekintve, csodálatos panoráma tárul a szemünk elé. Ha tiszta az idő, érdemes rövid pihenőt tartani. Erről a helyről lehet körbenézni azon a pályán, ahol egykor a Szernye-mocsár terült el. Bal kéz felől a beregszászi és ardói vulkanikus kúpok határolják a területet, előre tekintve csak kisebb, a mocsárból kiemelkedő szárazulatok (helyi nyelvnyelvében gorondok) törnek meg néhány helyen a síkságot. A Szernye-mocsárnak ezt a részét sikerült legutoljára lecsapolni. Még a 20. század első évtizedeiben is gyakran előfordult, hogy egy erősebb nyáron a láp visszakövetelte területét, és „elúszott” a termés. Az út hosszan fut a Szernye-mocsár délkeleti szélén, majd ereszkedni kezd egy újabb kanyart követően a fehérségy templom imponáns látványa tárul elénk. Fokozatosan kibontakozik a templomdomb köré épült község is, amely a valamikori Bereg várme gyének adta a nevét.”

Hát ez az hely, amely engem elvarázsol.

– **Ön Erdélyben született, a felesége pedig kárpátaljai. Meglátása szerint miben különbözik és miben hasonló a két elcsatolt terület magyarsága? Gondolok itt életvitelre, a hagyományok ápolására, köz gondolkodásra és más dolgokra.**

– Nem nagyon különbözik. Talán csak annyiban, hogy a kárpátaljai magyarok többet szenvedtek, és sokkal mostohább körülmények között kellett

„...ragaszkodtak ahhoz a talpalatnyi földhöz...”

Beszélgetés Elbe István kultúrtörténésszel

helytállniuk. De ha a történelmi múltat vesszük alapul, Bethlen Gábor és a Rákócziak korában, a török hódoltság idején ez a két térség együvé tartozott, és ezt nevezték maradék szabad Magyarországnak. Talán ez is befolyásolja azt, hogy a kárpátaljai és az erdélyi magyarok egy kicsit jobban megértik egymást, mint más tájegységek magyarjai. Az úgynevezett kemény diktatúrák idején, a Szovjetunióban és Romániában élő magyarság erőteljes beolvasztási folyamatnak volt kitéve. Az ebből fakadó természetes reakciók, a megmaradás eltökéltsége teszik hasonlatossá ezt a két kisebbségi nemzetrészt.

– *Az adatgyűjtés során érte-e Önöket valamilyen kellemetlenség, esetleg tapasztaltak-e ellenséges megnyilvánulást a többségi nemzet tagjai részéről?*

– Abszolút semmilyen kellemetlen tapasztalatunk nem volt. A magyar vidékeken természetesen mindenhol a túláradó vendégszeretetet élveztük, de ez a ruszin/ukrán falvakról is ugyanúgy elmondható. Sokszor tört magyarsággal, de annál nagyobb lelkesedéssel igyekeztek útbaigazítani, ha valahol eltévedtünk. Kárpátalján nem tapasztalható az, ami sajnos Erdélyben már inkább tettenérhető, hogy a „többségi” nemzet felsőbbrendűséggel viselkedik a kisebbség iránt. De ez valahol érthető is, hiszen a ruszinok sem tartoznak az „államalkotó nemzethez”, ellenben sokuk még most is Rákóczi népének vallja magát. Beregszászban pedig még a betelepült ukránok is átveszik a helyi szokásokat. Hogy mást ne mondjak, karórájuk a magyarországi, és nem a kijevi időt mutatja.

– *Ön szerint a Kárpátalján élő magyarok mennyire ismerik szülőföldjüket? Mennyire vannak tisztában településük múltjával? Sajnos én sokszor azt tapasztaltam, hogy egy-egy falu lakói még a néhány kilométerrel távolabb lévő település történelmét, sőt természeti látnivalóit sem ismerik.*

– Ezt mi is tapasztaltuk. Valahogy Kárpátalja elszigeteltsége hozta magával, hogy a közelmúltig az itt élők nemigen utaztak. A történelem oly sűrűn zúgott el felettük, érthető, hogy ragaszkodtak ahhoz a talpalatnyi földhöz, ahol születtek. Ez valahol a megmaradásuk záloga is. Nagyberegen tapasztaltam azt, hogy a 8 kilométerre lévő Beregszász már messzinek számít, és az idős asszonyok közül sokan még Ungváron sem jártak. A férfiak esetében ez másképp van, de ők sem önszántukból „utaztak”. Az időseknek, akik annak idején hazajöttek a „málenkij robot”-ból, egy életre elvették a kedvét az utazgatástól. A fiatalok többnyire a katonai szolgálatukat töltötték a Szovjetunió valamely távoli

pontján. Természetesen ez inkább a falusi lakosságra igaz. A városokban lakók általában mobilisabbak.

Ami a történelmi tájékozottságot illeti, azt hiszem, elmondható, hogy sokkal jobb, mint a magyarországi átlag. A természeti szépségek esetében tényleg el kellene egy kis biztatás, mert néha mi is azt tapasztaltuk, nem értékeli eléggé azt a szép tájat, amely adott esetben a falujuk határában található (lásd: Szernye-mocsár). Ezen nagyon sokat lendít az egyre több helyen kibontakozó falusi turizmus. Ez az útikönyv nem csak az anyaországi magyaroknak szól, reméljük, hogy ugyanolyan haszonnal forgatják a Kárpátalján élők is, és talán felfedezik benne a szomszéd falu történetét és nevezetességeit is.

– *A jelenlegi kaotikus ukránjai politikai helyzetet figyelembe véve Ön szerint milyen sors vár a kárpátaljai magyarságra? Várható-e pozitív változás az új, Európa-barát, ugyanakkor nacionalista vezetés részéről?*

– Erre most nem tudok válaszolni. A helyzet nagyon bonyolult és kusza. Inkább csak azt fogalmazom meg, hogy szerintem mi lenne a legjobb a kárpátaljai magyarságnak, még akkor is, ha ez közhelynek hangzik. Jó lenne, ha a magyarok ebből a konfliktusból teljesen kimaradnának. Jó lenne, ha ez a konfliktus nem eszkalálódna, hogy ténylegesen ki tudjanak maradni belőle. Jó lenne az is, ha a kárpátaljai területi és ezen belül a beregszászi járási autonómia is mihamarabb megvalósulna. Így nagyobb az esély a megmaradásra.

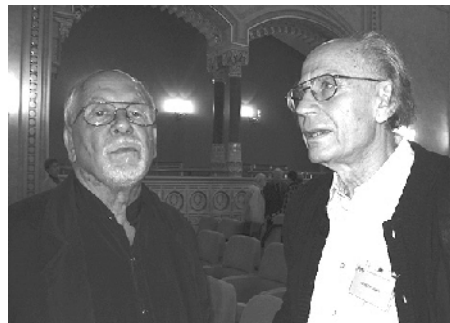
– *Milyen a könyv visszhangja, mennyire fogja a könyvesboltokban? Érdeklí-e a magyarországi olvasót ez a sokat szenvedett terület, amely oly közel és mégis oly távol van Budapesttől?*

– Többjól sikerült könyvbemutatót tartottunk Budapesten és egyet Nyíregyházán. A könyv minden nagyobb budapesti és vidéki könyvruházban kapható. Remélem, hogy jól fog, bár erről a kiadó tudna nyilatkozni. Néhány példányt eljuttattunk a beregszászi, valamint a nagyszőlősi könyvesboltba is. Egy kicsit visszautalva az előző kérdésre: sajnos tapasztalható, hogy az ukrán helyzet miatt jelentős mértékben megcsappant a Kárpátaljára utazók száma. Valószínűnek tartom, hogy akik most megveszik az útikönyvünket, azok inkább a terület utáni érdeklődés, mintsem az azonnali utazás miatt teszik ezt. Természetesen mi annak is örülünk, ha valaki az útikönyvünk által ismeri meg jobban Kárpátalját, de annak még jobban örülünk, ha az olvasottakat személyes tapasztalással rögzítenék felejthetetlen élménnyé.

– *Köszönöm a beszélgetést!*

Díjat kapott „a független szemlélő”

Október 15-én tartotta tisztújító közgyűlését a Magyar Művészeti Akadémia. Előnké a következő három évre ismét Fekete György belsőépítész, az MMA eddigi elnökét választották meg. A tisztújító közgyűlés keretében az MMA tagozatai díjakkal ismerték el egyes – nem akadémikus – pályatársak tehetségét. Az Irodalmi Tagozat Íllyés Gyula-díjával földinket, Szepesi Attilát tüntették ki. Részlet Ács Margit író, műkritikus laudációjából:

Szepesi Attila és Albert Gábor a közgyűlés szünetében

„1942-ben születni, ráadásul Kárpátalján és polgári családból, nem a legszerencsésebb dolog, már-már könnyelműség” – írta Szepesi Attila az életrajzában. Az életben helyet találni valóban nem szerencsés kezdet, de egy költő így egycsapásra megszerezheti a „dudássághoz” szükséges tudást. A család sok-sok százból szövődött össze, száz elődök mellé társult némi oszt-rák, bajor, székely, cseh és szlovák vérségi nyom, ahogyan ez a Kárpátok és a Nagy-Alföld találkozásánál szokásos. Beregszászban futottak össze végül a szájak...

1970-ben jelent meg első verseskötete (*Az üveg árnyéka*), azóta több mint harminc könyve látott napvilágot, köztük sok gyermekvers-gyűjtemény és verseivel egyenértékű prózáiból, esszéiből is több kötetnyi. Számos irodalmi díja közül a József Attila-, a Déry Tibor- és a Füst Milán-díjat emelhetjük ki.

Rendkívüli művelődéstörténeti és irodalomtörténeti ismeretanyag, és a természet bámulatos ismerete segíti elő ironikusan archaizáló vagy szívderítően a természet kincses titkai felé megnyíló írásainak megszületését. Ahogyan egyik kritikusa, Alföldy Jenő írta: „Megtartotta a független szemlélő pozícióját, bár a veszteségek súlya őt is nyomasztja. Hol a krónikás énekek tárgyilagosságával, hol a vásári igricsek harsányságával, hol a hordólakó Diogenész halk magánbeszédével mondja el mindazt, amit lát.”

A Kárpátaljai Hírmondó olvasói jól ismerik Szepesi Attila nevét, hiszen több alkalommal bocsátotta szerkesztőbizottságunk rendelkezésére verseit, esszéit. Köszöntjük őt kitüntetése alkalmából, további alkotói sikereket kívánunk!

Nagyberegben, valamint a település szomszédságában lévő Kígyóson és Beregújfaluban ma már kevesen élnek azok közül, akik még látták a kender természetét, és részt is vettek abban. Az újabb nemzedék örökségként őrzi a nagyanyáink szötte kendőket, abroszokat. Szerencsére a háziipar kialakulásának köszönhetően újjáéledt a szövés és a keresztszemes hímzés hagyománya, s a legifjabbak már az iskolában megtanulhatják annak minden csínját-bínját. A szövőszekek ismét lekerültek a padlásról, hogy a leánygyermek számára megszöjék a staffirungot, amelynek összetétele mára módosult; a szöttesek mérete a mai lakberendezési igényekhez igazodik. A nagyméretűek helyett kisebb abroszokat, futókat, diszpárnákat, falvédőt, függönyt, vőfélykendőket és újmódi lakodalmi szokásként személygépkocsira való kendőket szönek.

Ezen a vidéken nem volt olyan család, ahol ne fontak vagy szöttek volna. A kendert minden faluban természetesen, a régi vászon szöttesek mind ebből készültek. A fehér vászon neműt a nők fonták, szöttek, varrták. A pamutfonalat vidékünkön „rózsahegy” pamutként ismerték. Apamutfonal felvetésre, azaz a vászon hosszanti irányú láncfonalaira beleverő keresztszemes kender vetülékszál került. A tiszta kendervásznat utóbb a pamutvászon váltotta fel.

A kender feldolgozása fáradtságos munka volt. Nyűvés után a tóban áztatták. 6–7 napi áztatás után látót vettek, hogy megállapítsák, fellazultak-e már a rostok. Ha a kender eléggé szösös volt, a kévéket mind kiszedték a vízből, tisztára mosták és kitétték a napra száradni. A meleg kévéket gyakran pokrócokba göngyölték, mert a kendert könnyebb volt melegen megtörni. A törés hagyományos eszköze a törő, más szóval tiloló. A mi vidékünkön sima élű törőt használtak. A törő törzsét két keményfa deszka alkotta, amelyeket a talpán helyettesítő fába csapoltak. A kétágú törőnek két nyelve volt, így ketten két oldalról tudták törni rajta a kendert. A kévét szétszedték markokra, s annak előbb a vastagabb – a gyökerező –, majd a vékonyabb végét helyezték a

Kincsünk a beregi szötte

A közelmúltban kezdték feltérképezni a szakemberek a magyarság kiemelkedő nemzeti értékeit. A hungarikumok gyarapítása érdekében létrehozták a Külhoni Magyarság Értéktárát, amelybe hat kárpátaljai érték is bekerült: a beregi szötte és hímzés, a kárpátaljai Rákóczi-kultusz, a kárpátaljai archaikus ima, a salánki hordó, a magyar vagy Jósika orgona és a vereckei honfoglalási emlékmű.

Régóta tudjuk, hogy a beregi szötte becses örökségünk, ám az igazán hozzáértők sora megfogynak. Sokak érdeklődésére tarthat számot Profusz Marianna népi iparművésznek, a szöttekészítés kiváló ismerőjének összefoglalója, amely egy különleges világba kalauzolja el az olvasókat.

Ohár Katalin, Baráté Irén, Bakó Olga, Mester Irén, a népművészet mesterei, Derceni Viola, Ukrajna Erdemes Népművésze, Profusz Marianna, a népművészet mestere

törő elé és nyelve közé, s addig verték a törő nyelével, amíg a szárrész – a pozdorja – ki nem hullt. Törés után egy-egy maroknyi szösz úgynevezett bákokban eltettek dörzsölésig.

A dörzsölést esténként végezték, amíg jó puha nem lett a szösz, majd kitilolták. Az így megtisztított kendert 2–3 markot kitevő, nagyobb csomókba kötötték össze. Egy ilyen csomót fejszősnek mondtak. 15–20 fejszőst összekötöttek és eltették a további feldolgozásig.

Ezután következett a gerebenezés, vagyis a szösz kifésülése. A gereben: lapos keményfa deszkára szerelt, 10–12 centiméteres szegekkel ellátott korong. Ennek segítségével fésülték és osztályozták a kender rostjait. A gerebent kikötötték a dagasztószék lábához, hogy ne mozogjon. A gerebenező asszony a kibontott kenderfejet a kezére csavarta, mégpedig a vékonyabb végénél, s a gereben fogaira csapkodva igyekezett kifésülni azt. Az apróbb szálak

fennakadtak a gereben fogain, a hosszabbak a kezében maradtak. Ez volt a fejszős, amelyet szépen meg lehetett fonni, s a belőle készült fonalat használták a legfinomabb munkához. A gerebenbe ragadt apró szálakat kiszedték, s az aprószöszöt még egyszer kifésülték. A gerebenben maradt szöszöt nevezték csepűnek. Utána a szöszöt összecsomózták és eltették fonásig.

A fonás téli munka volt. Guzsalyon és rokkával fontak. A talpas guzsalyról orsóra fontak. A guzsalytalpba erősített pálcára kötötték fel a szöszöt, az orsóra pedig – nehezezként – esztergályozott orsókarikát helyeztek el. Mielőtt a szöszöt a guzsaly vagy a rokka rúdja felkötötték, azt meg kellett tépni, ágyazni: a fejkendert a két végénél fogva két részre szakították szét, aztán apró markonként tépni kezdték, s a markokat egymásra illesztették. Végül az egész ágyást összehengerítették és a guzsaly rúdján lévő szalaggal a guzsalypálcához

kötötték, az alsó részét szájmagasságban helyezve el. Bal kézzel húzták a szöszöt, jobb kézzel pörgették az orsót. A fonalat karhosszúságúra nyújtották, utána az orsóra tekerték. Esténként egy-egy fejszőst fontak meg, amiből 1–1,5 orsónyi fonál lett.

A megtelt orsóról a fonalat felmotollálták, s a motollán bekötötték pázmába. A motolláról levett darab fonalat bekötötték, és szapulásig felrakták a konyhában egy rúdra.

A fonalat a szapulókádba rakták, forró lúgot merítettek rá, betakarták és másnapig meleg dunsztban tartották. Másnap a fonalat hideg vízben kút mellett alaposan kimosták, kiuszolyolták, majd kitergették a napra száradni, közben többször megforgatták azt.

Szapolás és mosás után a fonalat felgombolyították. Úgynevezett levélke segítségével gombolyították a szépen esztergályozott gombolyító fára, amelyet állandóan forgattak, nehogy összebogozódjon a fonál. Elegendő fonál felgombolyítása után a fát kihúzták a gombolyagból, így az középső lyukas maradt. A fonalat csörlővel is tekerték csévékre. A gombolyagokat vászonzacskókba rakták és szövésig a padláson tárolták.

A szövés előkészítő folyamata a felvetés. A vetőkaró két egymásra merőleges, függőleges tengely körül forgó keret. A felső és alsó részen két összekötőfa erősíti egymáshoz. A tengely felső végét a mestergerendához erősített borszalagba vagy a gerendába fűrt lyukba helyezték. A felső keresztlécbe három, az alsóra két faszeget erősítettek. A fonalat a kezdőfa első szegére erősítették, a következő két szegen nyolcas alakzatot írtak a fonallal, majd spirálalakban lefelé a vetőkarón az alsó keresztlécig vezették a fonalat. Itt a két faszeget újabb nyolcas alakzatot írva megfordultak a fonallal, és a vetőt ellenkező irányba forgatva a felső léccig vezették a fonalat. Közben vigyáztak, hogy a fonalat sehol se keresztezzék. Ha 10 szálal vetettek, a lyukasfát vagy vezérfát alkalmazták, amellyel a fonalszálakat párosával rakták a faszegre. Ha 10 szálal vetnek, akkor egyszer oda-vissza haladva a vetőkarón egy tételt kapnak. Három tétel egy pász-

Kincsünk a beregi szőttes

ma, amit az alsó faszegekn bekötnek. Tudni kell, milyen szélességű vásznat akarunk szőni, hiszen annyi pászmát kell felvetni. A szükséges fonalmennyiség felvetése után az egész fonalköteget a szegeknél be kell kötni. A fonalat láncban vagy kalácsban szedték le a vetőkaróról. Abroszba kötve tartották, amíg a szövőszékre fel nem húzták.

Kárpátalján a szövőszéket esztovátának is nevezik. A legtöbb helyen két lábítóval szöttek. Altlapokat egybeépítették az oldalfával és a vállfával, amely a nyüsstartó csigákat, a síkattyú- és bordatartót tartja. A vászon szövéséhez legalább két nyüstre van szükség, ha az alapot is akarták mintázni, akkor 4 nyüstöt alkalmaztak. A nyüstöt nyüstkötő deszka segítségével kötötték. Először megkötötték a nyüst egyik felét, majd a nyüstdeszkaról lehúzza, a gombolyagot minden hurkon áthúzza megkötötték a másik felét. Ezután rákötötték a nyüstpálcákra. Két nyüst alkotott egy párt. A pászmákat megjelölték az izegmadzagon.

A nyüstökhöz kötik a lábítókat. A lábítók felkötésénél vigyázni kell arra, hogy pontosan középen kössük fel a nyüstöket,

különben nem egyenesen nyit, félrehúzza a lábító. A hasajók (az anyag és láncbenge) a talpfákba vannak elhelyezve. A vászon kellő feszességét a hasajókon lévő csipkés kerék és a csappantyú segítségével lehet szabályozni. A vetülékfonalat a vetülő segítségével vetjük át a láncfonalak között.

A fonalat a szövőszékre a szálelosztó fogas, más szóval bránka segítségével húzzuk fel. A tételenként – pászmánként – bekötött fonalat egy csépkéveszőre kötjük, s azt a láncbengeren lévő vajatba helyezzük. A

tételeket a fogasba helyezzük, a fedelét rázárjuk, és óvatosan elkezdjük a fonál feltekerését. Segítőtársunk a jobb kezével óvatosan bontogatja a láncban lecsedetett fonalat, miközben erősen tartja azt. Feltekerés után a kötések helyére betesszük a csépkéveszőket, a fonál végét kivágjuk és a fonalat a nyüstökbe, majd a bordákba fogjuk be. A madzagnyüstbe egyszerre kettesével foghatjuk be a fonalat: egyet az első, egyet a hátsó nyüstbe. A bordába kés segítségével fogjuk be a szálakat. Ezután a szálakat felkötjük egy botra, vagy kötözőkendőre. A lábító lenyomásával az egyik

nyüst felemelkedik, a szálak szétválnak és a keletkezett nyílásba vetjük a vetüléket. A lábító váltásakor a másik nyüst emelkedik fel, és a láncfonalak keresztezve ölelik át a vetülékfonalat.

A régi vásznakon kevés szín és dísz volt. A kékre és pirosra festett fonalból egyszerű díszítésű csíkokat szöttek a kendőbe. A mértani csíkváltozatok mellett kialakult a virágos – szegfűs, rózsás, tulipános, bokros mintázás. A csillagos motívum mellett kedvelt a farkasnyomos, a rákóczi, a gránátalmás, a fukszias, a tölgyfaleveles-makkos motívum is. A régi szőtteseket egyszerű motívumok jellemezték, a díszítés soha nem borította be az anyag egész felületét. A bonyolultabb csíkozás eszközei a szedőtű, a kis- és nagy csíkszedő deszka. A szedett csíkoshoz gyári pamutot használtak. Vidékünkön a piros és kék díszítést alkalmazták, később a fekete szín is megjelent.

Az abroszokat két végükön díszítették, ritkán körben; utóbbi esetben felvetéskor engedték be a színes szálakat, s így keletkezett a díszítés.

Prófus Marianna
népi iparművész,
a Bereg Alkotóegyesület
elnöke
Szemere Judit felvételei

Derceni Viola 80 éves

Szeptember 19-én ünnepi rendezvényre került sor a beregszászi Európa-Magyar Ház Munkácsy Mihály kiállítótermében: 80. születésnapján kiállítás nyílt Derceni Viola kigyósi népi iparművész munkáiból. A jubileumi tárlatot a Bereg Alkotóegyesület és a Kárpátaljai Magyar Művelődési Intézet (KMMI) szervezte.

Az ünnep alkalmából az idős szövőnőt eljöttek felköszönteni pályatársai, családtagjai, barátai, tisztelői (a képen).

A bensőséges hangulatú rendezvényen az egybegyűlteket Zubánics László üdvözlötte. A KMMI elnöke hangsúlyozta: a paraszti kultúra nagyszerűsége abban rejlik, hogy a látszólag egyszerű használati tárgyak készítése közben művészként is értékes termék születik. Arégi mesterségek képviselői, így a szövőasszonyok is, úgy hoznak létre új dolgokat, hogy közben messzemenően ragaszkodnak az elődök által megöröszött motívumkincshez.

Ezután a BorzsaVári népi zenekar magyar népdalok, nóták előadásával kedveskedett az ünnepelteknek.

Derceni Viola Beregdédában született. 1956-ban Kigyószra ment férjhez. A szövést még kislány korában édesanyjától tanulta, de komolyan csak fiatalasszonyként kezdett vele foglalkozni. 1967-ben mutatkozott be a beregszászi Barátság Múzeumban. Attól kezdve állandó résztvevője a városi, járási, megyei és országos kiállításoknak. 1971-től a Kárpátaljai Megyei Művészeti Alapnál kapott alkalmazást, mint szövőmester; tizennyolc év munka után onnan, ment nyugdíjba. 1972-ben elnyerte az Ukrajna Erdemes Népművésze címet, 1973-ban munkássága elismeréséül kormánykitüntetésben részesült, 1983-ban pedig a népművészet mestere lett.

Seder Ilona, a Beregszászi Járási Tanács elnöke a megyei tanács díszoklevélét nyújtotta át Derceni Violának. Köszöntötték az ünnepeltet dr. Nagy Petronella, Magyarország Beregszászi Konzulátusának konzulja, Medvigy István, a Kárpátaljai Megyei Tanács képviselője, Prófus Marianna, a Bereg Alkotóegyesület elnöke, Halász László, a Beregszászi Járási Állami Közigazgatási Hivatal művelődési és turisztikai osztályának vezetője. Füzes Magda költő *Szőttes pirossal, feketevel* című versével kívánt boldog születésnapot Viola néninek. A költemény Ivan Petrovics által ukrán nyelvre átültetett változatát Olga Szakalos, a járási művelődési és turisztikai osztály módszertanosa, a Bereg Alkotóegyesület tagja olvasta fel.

A sok jókívánság elhangzása után a jelenlévők elénekelték az *Eljen soká...* kezdetű köszöntőt, majd az ünnepelt kérésére a *Szeressük egymást, gyerekek* című dalt. A rendezvény torta és pezsgő mellett folytatódott, majd az érdeklődők megtekintették a csodálatos, hagyományos beregi motívumokkal díszített szőtteseket.

Ditta

Nagypapa fenyőfái

Az asszony letette az ecsetet, és megdörzsölte fáradt szemét. Mára befejezte a festést. A homályba boruló szobában megsápadtak a színek a festményen, a korán sötétedő decemberi este puha szürkéségbe burkolta a tárgyakat. Nemsokára karácsony, de ezt csak a gyorsan lehulló sötétség jelzi. Sem hideg, sem hó. Ma még két kergetőző pillangót is látott az udvaron. Decemberben! Még ilyet...

A nő az ablakhoz lép. Könynyű ködpára emelkedik föl az útról, és karnyújtásnyira hozza az amúgy is közeli túloldali házakat. Tekintete megpihen a szemben lévő jólismert házban, maga előtt látja egykori lakóit, akik már rég nem laknak itt. Pedig jó szomszédok voltak – sóhajtja maga elé az asszony –, osztottunk örömben-bánatban, együtt nőttek fel a gyerekeink. Hiányoznak.

Nézi a ház előtti kopár kiskertet, és váratlan szomorúság nehezedik rá. Emlékezete tükrében három egyforma kis ezüsfenyőt lát. Évekig küzdöttek az aprócska fák a megmaradásért abban a kiskertben, gyökereik nehezen kapaszkodtak meg az idegen földben, távol az otthonuktól. A kis fenyők... Nagypapa fenyőfái, így nevezték el őket a gyerekek. A három unoka, akik úgy sorjázta egymás után, mint az orgonásipok, és akiknek a kedvéért nagypapa oly gondosan nevelgette egykor azt a három kicsi karácsonyfát.

Gabi... Ő volt az egyike a három hajdani unokának. Milyen szörnyű így kimondani: volt... Ahogy a valamikori nagypapa is csak volt. De ő legalább szép kort élt meg, a legkedvesebb unokája pedig...

Az asszony sóhajtva leül kedvenc foteljébe, és szabadjárára engedi gondolatait. Nem akarja, nem tudja elfogadni a kegyetlen valóságot, hogy a három testvér közül a szívéhez legközelebb álló lány nincs többé. Gabika – málázik el magában – nem is olyan régen, halottak napján még itt volt nálam. Csupa szív, csupa jószág volt az a nő, gyermekként, felnőtként egyaránt. Mint minden évben, most is hazalátogatott a szülei, nagyszülei sírjához. Milyen jót beszélgettünk! Akkor árulta el, hogy egy régen tett ígéretet szeretne mindenáron betartani az egykori fenyőfácskákkal és rég halott nagyapjával kapcsolat-

ban. A nő eltűnődik: hát, ezért szomorodtam el a kis fenyőkre gondolva. Igen, így lehet.

Valamikor, többévtizeddel ezelőtt a nagypapa hozta azt a három kis kölyökfenyőt a Latorca völgyéből. Öreg erdészbarátjától kapta ajándékba. A gyerekekkel együtt leste, mikor nőnek meg akkorára, hogy karácsony ünnepére föl lehessen díszíteni őket odakinn, a kiskertben. Majd akkor, bízta az unokáit, amikor a fenyők a kerítés fölött már kilátnak az utcára, és a járókelők kívülről is gyönyörködhetnek szépségükben. A gyerekek azt tervezték, hogy mindenki az izlésének megfelelően ékesíti fel saját fácskáját. Egyedül Gabika gondolta úgy, hogy a karácsonyfa feldíszítésének örömeiben osztozni fog a nagypapával. Sokáig kellett várni erre az eseményre, mert a kis fák nagyon lassan erősödtek meg. Aztán

került sor. A karácsonyváró téli éjszaka leple alatt valaki, vagy valakik kivágták, azaz dehogyvágták! – kitörték az ezüsfenyőket és elvitték mind a hármat.

Az asszony múltba merítkezve lelkeszemei előtt kristálytisztán felsiejlik a három gyerek könnyáztatta, szomorú arcocskája, a kis Gabika csalódástól fájdalmas tekintete. Hallani véli bánattól elcsukló hangját, ahogy öreges komolysággal, csendesen maga elé suttozta: úgy szerettem volna a nagypapa kezét fogva, vele együtt örülni a díszes karácsonyfáknak. Hiszen a mi kedvünkért hozta a Kárpátokból, ő nevelgette nekünk!

Igen, Gabika úgy tervezte, hogy az idén, decemberben is eljön még egyszer a szülővárosába. Aztán elutazik oda, a messzi hegyek közé, ahonnan egykor nagypapa azt a három kicsi ezüsfenyőt hozta. Addig jár, amíg rá nem talál egy éppen akkora fenyőcsemetére, mint ami-

tyákkal díszített picike karácsonyfa mellett, mégsem leszek egyedül. Az aprócska gyertyalángok nagyon messzire világítanak, elviszik a szeretet üzenetét annak, akinek szól, túl időn és téren. És valahol a lelkek világában a nagypapám is együtt örül velem. Ha eljöhettek újra, ha be tetszik fogadni még egyszer – mondta búcsúzóul a fiatal nő.

Másként rendelkezett a Jóisten: Gabikám, már nem tudod betartani a fogadalmadat... Te is elmentél a szüleid meg a nagypapa után, sóhajtja maga elé az asszony könnyeit törölgetve.

Autózúgás és kapucsenegő éles hangja töri szilánkosra az alkonyi csendet. A nő gondolataiból ocsúdva örömmel nyugtázza: megjött a fiam! Idén vele töltöm a karácsonyt!

– Nem, nincs semmire szükségem, nagyon szeretném, ha nem vennél nekem semmilyen ajándékot! Kérlek, fiam, ne ellenkezz, én ezt komolyan gondolom! Hidd el, az lesz az ajándék, ha együtt ünnepelünk...

Meddő vita, legyint magában az asszony, mert érzi, hogy kezd kifogyni az érveiből. Váratlanul egy ötlet körvonalai bontakoznak ki a gondolataiban.

– Nos, ha már tényleg annyira meg akarsz ajándékozni valamivel, elárulom, minek örülnék a legjobban: három egyforma kis ezüsfenyőnek. A Latorca völgyéből. Jól hallottad! Az szép ajándék lenne. Igen, jól mondd, pont olyat szeretnék, mint a nagypapa fenyői voltak és pontosan onnan. Nem, nem akarom elültetni őket, dehogys! Ugyan, miért állítanánk mi magunknak három kis karácsonyfát? Természetesen csak egyet. Igen, a mi földünkben valót. Mert segít emlékezni azokra, akiket szeretünk, akik örökre elmentek. Hogy mi lesz a másik kettővel? Az egyiket Szenteste délutánján kivisszük itt a temetőbe, és Gabi nagyapjának a sírjára tesszük. Hadd érezze, hogy az unokája szavatartó ember volt... A harmadik fenyőt kérded?

Az asszony rámosolyog a fiára: nos, a Gabika nyughelye nincs túl messze onnan, ahol élsz. Az ünnepek alatt találunk majd annyi időt, hogy elvigyük a sírjára. Azt akarom, hogy tudja: én komolyan vettem a szavait. Elmondanám neki, hogy a nevében én teljesítettem a nagyapjának tett ígéretét. Legyen a tanúm a szülőföldünkről származó kicsi karácsonyfa.

Weinrauch Katalin

végre megjött az az év, amelynek tavaszán nekirugaszkodtak a kicsi fenyők: nagyot nőttek, az ágaik végén illatos, selymes hajtásokat ringattak, törzsük megerősödött, alsó lombjuk kiterbélyesedett. Csodálatosan szabályos ezüsfenyők lettek, pont olyanok, mint amilyeneket a karácsonyi üdvözlőlapon látni.

Karácsony előtt a gyerekek gyakran kiszaladgáltak a behavazott kiskertbe, gyönyörködtek a szépséges kis fenyőkben, és szívrepesve várták a pillanatot, amikor végre sor kerül a feldíszítésükre. Nagypapa együtt örvendezett velük, és december 24-én már kora reggel kisietett a kiskertbe, hogy eltakarítsa a havat a fenyők körül. Úgy könnyebb lesz a gyerekeknek felagatni ágaikra a díszeket. De erre soha nem

lyen a nagypapa fenyői voltak, aztán karácsony előtt kiviszi a temetőbe a nagyapja sírjára. Nem sokkal a nagyapó halála előtt valahogy szoba került az a régi gyermekkori karácsony és a sóha fel nem díszített, ellopott három karácsonyfa. Gabi akkor megígérte a nagypapának, hogy egyszer egy karácsonyra majd ő fog hozni ezüsfenyőt a Latorca völgyéből, aztán együtt örülnek, gyönyörködnek benne. De valahogy nem került rá sor. Nagypapa rég meghalt, és az évek elszaladtak egymás után. Az ő élete is más irányt vett: a sors messzire sodorta a szülővárosától. De a nagypapának tett ígéretét nem felejtette el.

– Ha idén karácsony hétében kimegyek a temetőbe, a sírnál ugyan magam fogok állni a gyer-

KIHELYEZETT ÜLÉS KÁRPÁTALJÁN

Szeptember 24–26-án háromnapos látogatást tett Kárpátalján a Magyar Művészeti Akadémia (MMA) Irodalmi Tagozata, és egyúttal megtartotta beregszászi kihelyezett ülését is.

Az alkotók szeptember 25-én a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskolán az intézmény tanáraival, diákjaival, valamint az érdeklődőkkel találkoztak. A közönség tíz irodalmárt ismerhetett meg közelebről felolvasott műveiken keresztül. Elsőként Szentmártoni János József Attila-díjas költő, a Magyar Írószövetség elnöke mutatkozott be, majd Albert Gábor, Ács Margit, Ágh István, Ferdinándy György, Kiss Anna, Orosz István, Tamás Menyhért, Vathy Zsuzsa következett. Köszöntötték az egybegyűlteket Vári Fábián Lászlót, Füzesi Magdát és Nagy Zoltán Mihályt, az akadémia kárpátaljai tagjait is. Mindannyian beszéltek magukról, életükről. Verseiket és novelláik egy-egy részletét Tarpai Viktória és Domareckaja Júlia, a Kárpátaljai Megyei Magyar Drámai Színház színészei tolmácsolták.

Este az MMA Irodalmi Tagozatának képviselői találkoztak az *Együtt* című irodalmi lap szerkesztőbizottságának tagjaival és szerzőivel. Az Európa–Magyar Házban megtartott eszmecserebe bekapcsolódtak Zubánics László, Vári Fábián László, Nagy Zoltán Mihály, Füzesi Magda, Dupka György, Lőrincz P. Gabriella, Bartha Gusztáv, Srek Timea és Pusztai-Tárczy Beatrix kárpátaljai alkotók.

Másnap a küldöttség Munkácsra utazott, ahol a Munkácsi Állami Egyetem Humán-Peda-

gógiai Koledzse magyar tagozatának diákjaival és tanáraival találkozott. Végezetül a vendégek koszorút helyeztek el a Szolyvai Emlékparkban.

A találkozó során alkalmunk volt megajándékozni az írókat és költőket a Kárpátaljai Hírmondó korábbi lapszámaival. Figyelmükbe ajánlottuk folyóiratunk idei márciusi és júniusi számait, amelyekben, Szöllősy Tibor szerkesztőbizottsági tagunknak köszönhetően, az 1989-ben létrejött *Új Idő* című független irodalmi és közéleti lap alkotóinak negyedszázaddal ezelőtti kárpátaljai barangolásáról adtunk hírt. Vendégeink érdeklődéssel olvasták, 25 évvel ezelőtt mit tapasztalt szűkebb pátriánkban Szakonyi Károly, Hernádi Gyula, Gyurkovics Tibor, Végh Antal és Csukás István. Bizonyára az MMA Kárpátalján vendégeskedő tagjai is papírra vetik majd szeptember végén gyűjtött élményeiket. Az alábbi írások arról szólnak, hogy többen már eddig is kötődtek szűkebb pátriánkhoz.

Tudósítónk

Az MMA Irodalmi Tagozatának képviselői az Európa–Magyar Ház épülete előtt

Orosz István

Nagyanyám

Csuda mán, mondta nagyanyám, Sütő Flóra Ida, ha megjöttem valahonnan. Mindig korábbra várt, valahogy maga volt a várakozás. Nehezen eresztett, aztán ha mégis menni kellett, nyomban elkezdett várni. Verseket mondott magában, imádságot, zsoltárt vagy a Toldit, onnan, hogy pásztortűz ég őszi éjszakákon, s ha nem jöttem meg, mire elborítá a sirt új havával az ég, hogy el ne pityeredjen, meggyújtott egy félbetört Nikotex munkást. A sírban Magdika feküdt, akit kétevesen vitt el a spanyol és Orosz István Mezőkaszonból, aki állítólag Bereg vármegye bálján olyasmit talált mondani, hogy vagy a Sütő Ida lesz a felesége, vagy soha senki. Nem bánom, felelte nagyanyám, de a gyerekek, akár fiúk, akár lányok, reformátusok lesznek. És passz. Magázták egymást. A haja olyan volt, mint Ingrid Bergmané a Casablancában. (Mindig ott maradok, ha valamelyik csatornán játsszák.) Amikor apámat kellett várni, a család az általa varrt ruhákból, horgolt terítőkből, himzett párnahuzatokból élt. Járt a keze mindig. Ha kijött a pasziánsz, ő is megjön, meglásd. Kádár János börtönéből várta haza, és épp ezer hibátlan pasziánsznak kellett kiterülnie a hullámos barna szelontra, hogy sikerüljön a varázslat. Csuda mán. Amikor felsős lettem, én címezhettem a leveleit: Barkaszo, Zakarpackaja Obl., CCCP. A bélyegen sárga gömbforma szputnyik száll az égbe, a Hold felé hosszú csigaszarv antennákkal.

Ferdinándy György

Csini és Csuli...

Nagyapámnak, a professzornak volt egy Leica-kamerája, amivel szériában gyártotta a szebbnél szebb színes felvételeket. Erdélyről, a Felvidékről. Az elszakított országrészek – egyik a másik után – visszatértek: az eset, amit el szeretnék mondani, nyilván a negyvenes évek elején történhetett.

Nagyapa égiszerű havasok képét hozta haza abban az évben, csillogó népviseletben tündöklő lányokat, asszonyokat. Soha nem felejttem el, milyen lelkesen mutogatta a munkácsi házat. Arokonokat, akikre rátalált ezen a kárpátaljai úton.

És akikkel hamarosan mi is megismerkedtünk. De ennél a szomorú találkozónál jobban megmaradtak az emlékezetemben a színes dia-felvételek. Csak azt tudom, hogy nagyapa állást talált egy szép medikának, akit nemrég még népviseletben láttam a fényképeken. És hogy székereken menekült el hazulról a munkácsi rokonság, amikor átcsapott a Kárpátokon a front.

A lényeg – és ezen a professzorék nem győzték csóválni a fejüket – a menekülők két kölyökkutyát hoztak magukkal a batyuk és zsákok között. Egy koromfekete és egy ezüstszerű puli. A feketét, Csulit, a szomszédoknak adta anyánk, de Csini, az ezüstszerű, nálunk maradt.

A kárpátaljaiak – Bernovitsék – lám, még ez a név is eszembe jutott! – nem menekültek elég messzire: hamarosan itt, Budán is utolérte őket a front. Nagyapámékra ráomlott a ház, ránk omlott azokban a napokban az egész világ. Mi is csak azért éltük túl – mint mondtuk – az ostromot, mert átmentett minket Pestre, egy hatemeletes bérház pincéjébe anyánk.

Csini Budán, a nagyszülőknél maradt. Ő rohant elénk, szűkülve, sírva, amikor kismásztunk a napvilágra, és viszontláttuk az elárvult romokat. Őrizte a házat, ahol kívül egyetlen élőlény se maradt.

Volt egy fáradt golyó valahol a mellkasában, kitapogattuk, miközben nyűszítve, sírdogálva mesélte nekünk az öregek halálát, nagymamácskám zokogását a régi ház romjai alatt.

Még hét évet élt. Csaholva rohagáltak Csulival, föl-le a kerítés két oldalán. Ennyi az, ami a mi számunkra Kárpátaljából megmaradt. Agolyó ugyan – erre jól emlékszem – vándorolt a két mellső lába között, de mégsem ez okozta a halálát.

Lettem valami fertőzés a fülében, és akkor még nem voltak antibiotikumok. Megszúrta az állatorvos, mi segítettük át a másvilágra, lelketlen kamaszok. A kert sarkában ástuk el, a feketefenyőfa alatt. Valahányszor arra járok, ma is Csini, pusztulásunk egyetlen szemtanújára gondolok.

Elmúltak az évek, tudom, hogy nekem is fel kellene keresnem azt a házat, ott, a Kárpátok alatt. Megnézni magamnak, még egyszer, utoljára azt a réges-régi tájat, amiből mára csak egy ezüstszerű puli emléke maradt.

A szombati kalács

Egy téli reggelen – még csehek alatt – bekopogott a községháza bírójának szobájába egy szegény napszámos, és kérés-sel fordulta bíróhoz:

– Bíró úr, legyen szíves engedélyezni, hogy az erdőn egy kis tűzifát készítsék ducskókból meg gallyakból. Erős a tél és nincs egy darab fa se, amit a tűzre tegyek! – mondta a napszámos.

– Jól van, várjál egy kicsit, amíg a tanácstagokkal megbeszéljük a mai teendőket. Addig ül le a fásládára a kályha mellé – mondta a községi bíró.

A tanácstagok már készültek haza, mivel nem volt olyan fontos teendő aznapra. Ekkor belépett a szobába a kocsmáros, Jákób bácsi, aki spárgán vezetett egy tarka kutyát. Nagyon dühös volt, alig tudta elmondani:

– Bíró úr, kérem, ez a rossz dög már háromszor pocékolta össze a kemencém-ben a szombati kalácsunkat, most aztán végre sikerült elfogni. Nem tudom, kié ez a kutya, de kérem, nyomoztassa ki, hogy ki a gazdája, és fizesse meg a kárt!

A bíró úr kevés gondolkodás után a kisbírókhoz fordult, akik éppen a dobo-lásból tértek vissza:

– Fiúk, ha tudjátok, kié ez a kutya, azo-nal hívjátok ide a gazdáját!

Amíg az egyik kisbíró elment a kutya gazdájáért, addig két tanácstag – az egyik az édesapám volt – meg a másik kisbíró

összebeszéltek és rongyokkal bekötözték a szegény ember lábát. Megbeszélték vele, hogy ha a kutya gazdája megegyezik Jákób bácsi-val, akkor ő is kérjen kártérítést: mondja, hogy segített megfogni a kutyát, az megharapta, és a forró kalácstól veszett lehet. Így a községi tanács köteles őt a gazda költségén Kassára, a Pasteur kórházba küldeni kivizsgálásra.

Körülbelül egy óra múlva megjelent a ku-tya gazdája.

– Tiéd ez a kutya? – kérdezte a községi bíró.

– Az enyém, döglött volna meg már régen!

– Ez a kutya már háromszor összepocé-kolta a kemencében a Jákób család szombati kalácsát. A kárt meg kell téríteni, egyeztetek meg Jákóbbal! – javasolta a bíró.

A kutya gazdája nem akarta a kárt megtérí-teni, de amikor a bíró kijelentette, hogy az ügyet átadják a bíróságnak, meggondolta magát, megegyeztek Jákób bácsival, hogy ad neki három véka búzát kártérítésként (*1 véka = 32 liter – a szerk.*).

Mindezek után a kutya gazdája elköszönt, már éppen ki akart lépni az ajtón, amikor meg-szólalt a szegény ember:

– Hát énvelem mi lesz?

– Téged mi a nyavalya lelt? – kérdezte ide-gesen a kutya gazdája.

– Segítettem Jákób bácsinak megfogni a kutyát, az meg megharapott. Most ide hívtak a községházára, el akarnak küldeni Kassára a Pasteur kórházba, mivel úgy gondolják, hogy a kutya a forró kalácstól veszett lehet, és en-gem ki kell vizsgálni, nem fertőzött-e meg – magyarázta a szegény ember.

– Dögölj meg, én neked nem fizetek semmit! – jelentette ki a kutya gazdája, és kifordult az ajtón.

Másnap délután – az édesapám a lo-vakat etette, én is segítettem a trágyát kihordani a lovak alól – nagy kiáltást hal-lottunk:

– Pista testvér, gyere ki már egy percre!

Az édesapám kiment az istállóból a ka-puba. Én is kíváncsi voltam, ki kiabál, és mit akar. Kit látok: a fentnevezett embert, aki megölelte az édesapámat, és nagy örömmel mondta:

– Kedves testvér, ilyen jót még senki nem csinált velem és a családommal!

– De hát mi jót tettem én neked, meg a családnak? – kérdezte csodálkozva édesapám.

– Tudod, testvér, reggel felkeltem, meg-gyújtottam a mécsest, készültem az erdő-re fát készíteni. Még gatyaszárban vol-tam, amikor valaki veri az ablakot, azután az ajtót. Ki az, kérem? Én vagyok, a kutya gazdája! Akkor jutott eszembe Kas-sa. Kinyitottam az ajtót. Kérde, hová ké-szülök. Mondom neki: a vasútállomásra, onnan Kassára. Ezután a kezembe nyo-mott egy füstölt disznósódat, meg egy korsó bort, arra kért, ne menjek sehová: ha a sódart megeszem, a bort megiszom, biztos meggyógyulok. A sódart megfőze-tem a feleségemmel, a bort elfogyasztjuk a családdal. Köszönöm, testvér!

Szegedi István
tájkutató hagyatékából

Emléktöredék

Énekek éneke

Életünk ma téli világ,
Nem nyíl benne semmi virág,
Köröskörül nagy sötétség,
Csillagtalán, borús az ég.
Embereknek szíve, lelke,
Szinte mintha pusztá lenne,
Sóhaj, panasz száll az égből,
Szűkölködünk nagy mértékben.

Szűkölködünk, Uramisten,
Siralom az életünk,
munka nincsen, kenyér nincsen,
zúgolódunk, csüggedünk.

Senki nem tud felemelni,
Csak az égi kegyelem,
Ha el tudnánk énekelni:
Szívemet hozzád emelem.

Hitetlenül, bűnben élünk,
Már az Istentől sem félünk,
Nem vágódunk hajlékába,
Pedig boldog az oly ember,
Ki Téged áld hű lélekkel,
Azt Felséged is megáldja,
S nem csügged, mert Te vagy vele,
Ó, seregeknek Istene.

Mily más világ volt valaha régen,
Áldott apáink múlt idejében!

Tele volt mindig az Úr temploma,
A templom volt minden család otthona.
Örömben, búban imádság szállott
Az örök Isten dicső trónusához.
Zengett a zsoltár, mint az orgona:
Tebenned bízunk eleitől fogva.

Elvitték a prédikátort tengerekre, gályákra,
Vitték a sok hithű bátort
Nehéz, kínos rabságra.
Bár a testük roskadozott,
Hitük mégsem ingadozott,
Ének zengett ajkaikon:
Térj magadhoz drága Sion.

(Ismeretlen költő verse)

SZILVESZTERI EMLÉKEK

Jótett helyébe...

Ahogy közeledett a vonat a célhoz, úgy nőtt a jókedvem. Fej-, szív- és láb-közelben éreztem az élvezetet, amit kapni fogok a szilvesztertől, amelyet ezúttal barátaimmal együtt, fönna a havasok alján töltünk majd száguldozva a síleceken, nagyokat esve a puha hóban, megmosdatva a kacéran sikítózó lányokat és melengetve pecsenyepirosra fázott kezünket a pattogó tűz mellett. Egyszóval élvezetekben gazdag kirándulásnak néztem elébe.

A vonat lassan begördült a pályaudvarra, végül megállt. Hátizsákomból félévnyi kaptam, a síleceket, botokat másik kezemből vettem, és a leszállók libasorának végén araszoltam ki a vagonból, majd átvágtam a peronon a buszmegállóhoz. Nagy volt a nyüzsgés, mintha mindenki az év utolsó napján akarta volna elintézni mindazt, amit egész évben nem érkezett nyélbe ütni. Ekkor egy férfira lettem figyelmes, aki már jócskán benne járt a korban. Öltözképe viseltes, arca borostás volt. Hatalmas táskát cipelt. Néhány lépés után letette, majd megint megemelte, vitte tovább néhány lépést és újra csak megpihent. Megsajnáltam. „Biztosan újévi ajándékot hozott az unokáinak, esetleg jó falusi kóstolóval hizlalta degeszre a táskáját” – morfondíroztam magamban. Na mindegy! Itt az alkalom, hogy jó bizonyítvánnyal zárjam az évet: segítsek neki. Hozzáléptem, és mivel szándékomat örömmel nyugtázza, elvettem a táskáját, ő pedig vállára emelte a léceimet.

„Ha már ilyen kedves – szólta a bácsi –, pár percnyire lakom, esetleg el is gyalogolhatnánk.” Nem volt semmi ellenvetésem a kis sétával kapcsolatban. Jól is fog esni a hosszú utazás után, gondoltam magamban.

Lépteim ritmusára összekoccanó üvegek hangját hallottam a táskából. A tulajdonos – mintha csak gondolatolvasó lenne – megszólalt: „Tudja, szanatóriumból jövök, problémák vannak a májammal, epémmel, utókezelésre hozok magammal néhány üveg ásványvizet.”

Személygépkocsi állt meg mellettünk. A vezető mellett ülésről határozott fellépésű férfi szállt ki, mosolyogva „jó napot”-tal üdvözölte a bácsit, kinyitotta a hátsó ajtót és betessékelt minket. Mire azt mondtam volna, hogy felesleges ez a figyelmesség, már száguldottunk is. Még el sem rendeztem a gondolataimat, amikor a kocsi megállt a körzeti örs előtt. Fuvarozónk kitárta az ajtót és széles mozdulattal invitált:

– Tessék, tessék, már vártuk Gabi bácsit. De felvitte az isten a dolgát, már segítőtársa is van?

Gabi bácsi, mint aki jól ismeri a járást, bevonult, hóna alatt a síleccel. En követtem a táskával. A körzeti megbízott régi ismerősként nézett Gabi bácsira, és rögtön rá is kérdezett:

– Mennyit hozott fel? Első főzet, második?

– Na, nem – válaszolt a kérdezett. – Én ezzel egyszer s mindenkorra felhagytam. Okultam a múltból, jó polgárként józan életet élek. Sőt a sportot is megszerettem – mutatott a falhoz támasztott sílecekre.

– Tegye ide a táskát az asztalra! – szólta rám

az ügyeletes. A körzeti megbízott kinyitotta a táskát, és katonás rendben kirakott az asztalra 16 üveget, amelyekben enyhén zavaros folyadék lötyögött. Mikor sorjában kidugaszolta a palackokat, a szobát émelyítő bűz árasztotta el.

– Gabi bácsi, Gabi bácsi – csóválta a fejét. – Ilyen műrostos kisüstit hozott fel szilveszterre? A múltkor sokkal jobbat találtunk magánál.

– Semmi közöm hozzá! – emelte maga elé szétárt tenyerét az öreg.

– Akkor hát kié?

– Hát, akié a táska! – mutatott rám.

Egyik ámulatból a másikba estem, olyan voltam, mint akibe átvándorolt az egyik üveg tartalma. Dadogtam, makogtam.

– Na, akkor hát kívánok mindenkinek boldog, szerencsés új évet! – mondta az öreg és felkapva síleceimet elindult a kijárat felé.

– Azért még nézzen be hozzánk egy-két szóra – szólta utána a körzeti megbízott.

Mire kimagyaráztam magamat, beköszöntött a boldog, szerencsés újesztendő...

Hazudj, „csak rajt” ne fogjanak”

Az új év első napja. Eltelve a szilveszteri műsor és a terített asztal agy- és gyomortágító turmixával nehéz az ébredés, de a hosszú csendre késztet. Kukucs a kipillantóhoz: barna bőrű asszonyág áll a bejárati ajtó előtt, karján szerelmi tévelygésének hasonszórú gyümölcseivel. Jól kezdődik az év, szerencsét hoz, beengedem. Ömleszt a jobbnál jobb kívánságokat, nem hagy ki senkit a felsorolásból, még anyósomra is gondol, legalábbis mondja. Megsajnálom: ez a szerencsétlen biztos nem dőzsölt az éjszaka, nem bontott pezsgőt a forduló perceiben, nem voltak olyan gondjai, hogy melyik adást nézze a tévében. Az vesse rám az első követ, aki nem lágyul el ilyenkor. Süteményt csomagolok, adok mellé ráadásként egy fél-üvegnyi vodkát is. Inkasszával az ajándékokat, megszólal:

– Adhatna még egy kis pénzt is!

Hirtelen nem tudok mit válaszolni, tipródom egy néhány pillanatig, majd beugrik a mentő-ötlet:

– Adnék én, de csak nagy pénzem van egészben!

– A nem baj, aggya ide, van nekem visszajáró!

Hezitálok egy darabig, majd felköltöm a feleségemet, kikeresünk egy ezrest, mert nem illik az év első napján hazudni...

A gondolat szabad?

A család apraja-nagyja együtt töltötte a szilvesztert, kalákában ettünk-ittunk, néztük-hallgattuk a tévéműsort. Volt, aki élvezte az adást, volt, aki nemtetszését nyilvánította, egyszóval: liberális óévbúcsúztató folyt. Mikor már túl voltunk a pezsgőbontáson, és a lentről övig ruhátlan, deréktól felfelé meztelen „ajzószerek” is eltáncoltak a képernyőről, megszólalt nagyapánk a rá jellemző tömör bölcsességgel:

– Tudjátok, gyermekeim, hatvan év után az ember ne csak arra figyeljen, hogy mit eszik-iszik, mit cselekszik, de arra is, hogy mire szabad gondolnia...

Kényszerdivat

Kényszerdivat volt a kilencvenes években a kishatár menti „piacgazdálkodás”. Egy-egy „kiszállás” akár nullszaldós is lehetett, ám megérte, mert hiánycikk-pótló volt a mozgalom. Földrajzi helyzetünkől adódóan mi, itt, a Felső-Tisza-vidéken „romániáztunk”, átjárva a Tiszahídon. A zöld lámpához csak egy szimpla sürgöny szükségeltetett, amiben értesítettek, hogy Vaszi bácsi átköltözött az örök vadászmezőre, majd az engedélyért való hosszadalmas, idegőrlő utánajárás következett... és lehetett menni.

Hogy Vaszi bácsi már számtalanszor feldobta a talpát, hogy a fél város erről kapva értesítést már számtalanszor elsíratta, mint gyászoló rokon, hogy a két éve városunkba költözött örmény suszter is unokaöccse, hogy közben Vaszi bácsi többször látogatott erre az oldalra, eltemetni itt élő rokonait, s az, hogy a Tisza mindkét oldalán lakók élete nem más, mint egy végeláthatatlan rokoni összeborulás keresztelőkkel, lagzikkal tarkítva, nem volt gond, senkit sem érdekelt. Egyszóval: élni kellett a lehetőséggel.

Szomszédaink dupla dátum – házassági évforduló és a feleség születésnapja – megünneplésére készülődtek. Az asszony a barátnőjével napokkal előtte átmert a túlpárti Máramaros-szigetre – táviratban értesítették Vaszi bácsi haláláról – és jól járt. Leszámítva a fáradságot, a törődést – megérte: az átvitt áruért annyi pénzt kapott, amennyiért vett egy divatos, román-mintás szvettert, amit 1500 kuponért eladott a piacon az ilyesmire szakosodottnak; az ár éppen futotta az ünnepi asztal néhány deficitese étvágygerjesztőjére.

Összegyűlt a vendégsereg. Az ünnepnap estebedjének fénypontja a férj ajándékának átadása volt, ami nem volt más, mint egy divatos, román-mintás szvetter, amit megtakarított pénzén vásárolt a piacon 2000 kuponért. A feleség jó képet vágott: nem akart ünneprontó lenni...

Szöllősy Tibor
humoreszkjei

Családi krónika

Kisezüstérmes nagybátyám, Káposzta Béla emlékére

I. világháború, Galícia, a magyarok idegen földön harcolnak, a parancsot teljesíteni kell: két honvéd két veder vizet szerezzen a még füstölgő, lakatlan faluban. Egy épület ablakán benéznek, meglepett ijedségükben artikulátlan ordítással felébresztik és foglyul ejtik a tizenkét horkoló, részeg muszkát. A táborban a meglepetést nevetés váltja fel, a foglyokat elkísérik a gyűjtőhelyre, a két honvéd kisezüstöt kap. Néhány nap múlva fordul a kocka, és egy támadás alatt többedmagával fogságba esik a magyar tábor csapattisztje. A tisztet külön marhavagonban szállítják Szibériába, a razdolnojei tisztí hadifogolytáborba. Több mint háromszázán érkezik a hat egyemeletes, díszített sarkú téglalapú épületbe. A tengeri utat az I. hadifogoly-transzportot szállító osztrák Scharnhorst Bremen hajón teszik meg, amelyet a Vöröskereszt jelöl ki erre a célra. Ahadifoglyok ellátását, a velük való bánásmódot ellenőrzi a Magyar Vöröskereszt missziója. A Vöröskereszt többtagú küldöttségével magyar tisztí küldöttség is tárgyal a foglyok sorsáról. 1919. augusztus 20-án, Szent István napján részt vesznek a foglyok által rendezett ünnepségen. A foglyok tribünt állítanak fel a vendégek és a fogva tartók részére, hogy a tornagyakor-

latokat és a futballmeccset kényelmesen végignézhessék.

A foglyok között, sok más sportoló mellett, ott volt a híres gátfutó, Stólmár Károly* is. A terepet oszlopokra rögzített és fenyőkoszorúval övezett magyar koronás címer díszítette. Csak sejteni lehet, hogy akadt köztük festő is, aki elkészítette, hiszen olyan emberségesen bántak a foglyokkal, hogy minden nemzet fiának megengedték nemzeti és vallási ünnepeik méltatását. Levelezésükhöz külön erre a célra postai levelezőlapot nyomtattak, amelyre orosz, francia vagy német nyelven lehetett írni, és „Pour les prisonniers de guerre” (Hadifoglyok részére) felirattal indítottak útnak a világ másik végéről, Vlagyivosztok mellől.

A temető is külön nemzetiségek szerint volt elosztva, ki-ki keresztet vagy faragott síremléket állíthatott bajtársának. A magyar temető bejáratánál egy több méter magas, kőből készült obelisz állott, tetején egy kögömbbel, négy oldalán magyar feliratú táblákkal. A foglyok külön engedéllyel átmehettek a Vörös Folyó nevű japán hadifogolytáborba is, kereshették földijeiket.

Nagy volt a magyarok között az összetartás, a tenniakarás. Ezzel kiérdemelték a fogva tartók bizalmát, így elmehettek a szom-

széd településekre vagy a tengerpartra, ahol részt vehettek a japánok ünnepségein. A lágerbe is kijöhettek a kínai, japán, koreai, de még a bécsi színészek is. Az orosz forradalom ellenére – amely ott kint kevésbé volt érezhető – egy fiatal grófnő által vezetett Orosz Vöröskereszt küldöttsége is ellenőrizte a hadifoglyok sorsát. Azon igyekeztek, hogy elősegítsék mindnyájuk épségben való hazaszállítását.

A családi krónika szerint ilyen volt az I. világháborúban és az 1917–1920-as évek közötti időkben a hadifoglyok élete. Ezt bizonyítják azok a felvételek is, amelyeket anyai nagybátyám készített az említett hadifogolytáborban. És milyen volt a hadifoglyok sorsa a II. világháború alatt és utána? Mit tett az érdekükben a Vöröskereszt? A túlélők (Sztálin és Hitler poklának túlélői) tudnák ezt hitelesen elmondani, leírni...

**Szakonyi D. Elemérné
Harsághy-Káposzta M. Katalin
Szolyva–Budapest**

* A fogolytáborban kitarotán tréningezett és edzésben tartotta magát, amiről a korabeli Nemzeti Sport is beszámolt. Kiszabadulása után kiváló sportszervező lett. A II. világháborúban sem került el a katonai szolgálatot. A keleti fronton orosz hadifogságba esett. A Romániában lévő Foksány-i hadifogolytáborba került, ahol ötvenévesen életét veszítette.

(Forrás: internet)

Küldjön egy képet!

A Beregszászból elszármazott, jelenleg Szőlősgyőrök településén élő **Locker Lászlónak** köszönhetjük az alábbi fotókat. A kortörténeti tanulságokat hordozó arcképek magukért beszélnek, olvasónk szikár mondatai csak betájolják a helyet és az időt. Két háború dokumentumai a képek: az egyik száz, a másik hetvenöt évvel ezelőtt kezdődött. Locker Zoltánnak, levélírónk nagybátyjának személye teszi érdekessé a családi relikviákat, hiszen beregvidéki magyarként mindkét háború beavatkozott az életébe. Íme a visszaemlékezés.

Vorkuta – köszénbánya, munkatábor

Zoltán keresztapám 1916-ban az önkéntesként induló katonai pályát 1938-tól – mint második szakmát – hivatásként élte meg. A II. világháborúban magyar katonatisztként szolgált.

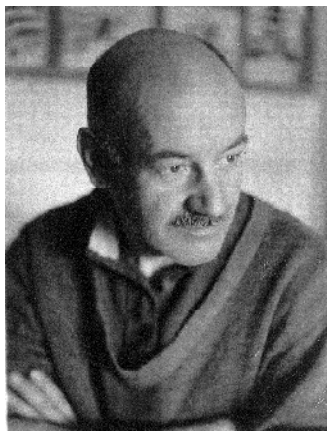
A Kárpátaljára bevonuló szov-

jet csapatok és a hatalom ezért háborús bűnösnek tartotta.

Oroszországban, a Sarki-Ural nyugati oldalán található, köszénbányászatról ismert város Vorkuta. Ide vitték munkatáborba 1944-ben a nagybátyámat és még sok férfit büntetésből. Zoltán nagybátyám Ungváron „norma” néven ismert ítélet alapján 25 évet kapott.

Ide hurcolták Hudra Lajos lelkipásztort is, aki 1947-ben falun kezdte papi hivatását, később pedig Beregszászban folytatta. Szüleink közvetítésével gyermekként mi is megismertük őt.

A nagybátyám Vorkután kívül még két lágerben – Novo-Gorlovkában és Ivgyelben – összesen 9 évig raboskodott. Miklós, a legidősebb gyermeke több kegyelmi kérvényt írt – ered-

mény nélkül. Csak 1953-ban, Sztálin halála után szabadult.

Hudra Lajos tiszteendő úr is visszatért Kárpátaljára. Sajnos nem Beregszászba, hanem vidéki plébániára került.

A '60-as években Munkács Miklós unokatestvéremet az útépitőkhöz helyezték. Hudra Lajos plébános úr testvére, a vállalat vezetője vette fel őt hivatali munkakörbe. Sorsközösség, mondhatjuk immár: a vállalatvezető testvérenek és Miklós édesapjának anno Vorkután volt a „munkahelye”...

A képeken: **Locker Zoltán** tizedes 1917-ben, tele reményekkel; 55 évesen az ivgyeli fogolytáborban.

Magyarországi vendégszereplés

Október-25-én Vásárosnaményban került megrendezésre a IV. Népek tánca – népek zenéje országos rendezvénysorozat elődöntője, amelyen mi is részt vettünk. A beregvidéki kultúrház hagyományörző csoportja és a helyi Arany János nyugdíjas-klub közös zenés-táncos összeállítása az aratással kapcsolatos hagyományokat elevenítette fel.

Rajtunk kívül 17 műkedvelő csapat mutatkozott be a rendezvénysorozaton népdalokkal, néptáncokkal és népi játékokkal. Nagyon érdekes és tanulságos volt számunkra minden egyes előadás, hiszen megismerhettük számos szabolcsi falu hagyományait és népi szokásait. Emellett feledhetetlen élményt jelent számunkra, hogy bemutatkozhattunk egy országos elődöntőn.

Fellépésünk tetszett a zsűrinek: továbbjutottunk a közép-döntőbe, amelyre Nagyatádon kerül sor. Sajnos, azon nem tudunk részt venni a szükséges anyagi források hiánya miatt.

Balogh Gizella, a dédai kultúrház vezetője

MAGYARNAK LENNI BEREGRÁKOSON

Jómagam, mint a Dr. Genersich Antal Alapítvány külső tagja és Dr. Tankó Attila c. egyetemi tanár, az alapítvány titkára felelevenítettük Pap Károly egykori beregrákosi református lelkipásztor, tudós tiszteletes emlékét. Ma élő családtagjai, gyülekezete, jelenkori lelkész utódja nem hagyják homályba veszni munkásságát, hírt adnak róla a világ számára.

2013. szeptember 29-én hálaadó istentisztelet keretében emlékeztünk meg a község egykori lelkipásztorairól, köztük Pap Károlyról is. Engedélyt kaptunk a helyi illetékesektől két darab kétnyelvű emléktábla felavatására. Az egyik emléktábla az egykori lelkészlakás falán kapott helyet, amelyben 1860-tól haláláig Pap Károly is lakott. Ezt a funkcióját az épület sajnos mára már elvesztette, 1949-ben az államhatalom sok más egyházi intézménnyel együtt állá-

mosította. Ma a rákosi zeneiskolának ad otthont. A másik emléktábla a Beregrákosi Általános Iskola utcafront felőli oldalán tanúskodik arról, hogy egykor ebben az épületben református elemi iskola működött, s hogy alapítói olyan emberek voltak, akik, noha már nincsenek az élők sorában, hajdani munkájukkal ma is részesei a község és a református gyülekezet életének, az ott élő magyarság mindennapjainak, örökségük, munkásságuk nem volt hiábavaló.

Pap Károly lelkész munkásságának méltatása napjainkban is töretlen. Halálának centenáriuma 2014. március 13-án emlékezett sirjánál a hálás utókor, majd megkoszorúzták az iskola falán elhelyezett emléktáblát. Március 16-án a vasárnapi istentisztelet keretében emlékeztek meg róla.

Beregrákoson ez év szeptember 12-én az Ungvári Magyar Főkonzulátus és a Megyei Oktatási Hivatal képviselőinek jelenlétében ünnepélyes körülmények között adtuk át azt a víztisztító berendezést, amelynek anyagi fedezetét a Genersich Alapítvány nyerte el a Külügyminisztérium pályázatán „Öntsünk tiszta vizet a pohárba” című pályázatával.

Molnár Lajos
ny. külügyi vezető főtanácsos,
vezető konzul,
a Kárpátaljai Szövetség tagja

A szerkesztőségtől: Levélírónk egy cikket is mellékel a Semmelweis Egyetem lapjából, amelynek szerzői – Krencz Ildikó, az Általános Orvosi Kar VI. évfolyamos hallgatója és dr. Szabó Bálint Gergely – a fent említett ünnepségről is beszámolnak. Alább közreadunk a publikációból néhány gondolatot, mert úgy véljük, tanulságos lehet, milyennek látják szűkebb pátriánkat az anyaországi nemzettársak.

Öntsünk tiszta vizet a pohárba!

Tanulmányi út Kárpátalján

Az utóbbi időben a főleg Kelet-Ukrajnában fennálló konfliktushelyzet kapcsán a kárpátaljai magyarság kedvezőtlen helyzetéről is egyre gyakrabban hallunk híreket. Szeptember közepén Munkács környéki magyarlakta vidék életébe nyerhettünk betekintést, ugyanis a Genersich Antal Alapítvány jóvoltából 2014. évi díjazottként négynapos kárpátaljai úton vehettünk részt.

Az utazás első napján Beregszászon álltunk meg. Más hírességek mellett itt született Fedák Sári ünnepelt színésznő. Megtekintettük a nemrégiben felújított II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola épületét, a múzeumnak berendezett Bethlen-Rákóczi kastélyt, valamint az egykori Uri Kaszinó szecessziós épületét, amelyben jelenleg étterem működik. Talán néhányan nem is sejtik, hogy a határtól alig pár kilométerre lévő város utcáin gyakrabban hallani magyar nyelvű beszédet, mint ukránt.

Utunk második és harmadik napján felkerestük a beregrákosi és a viski iskolákat, ahol egészségügyi előadásokat és alapszintű újraélesztési gyakorlatot tartottunk az érdeklődő diákok, tanárok, sőt falubeliek számára...

... Beregrákoson (a víztisztító berendezés átadásakor – KH) a Molnár Béla iskolaigazgató által szervezett ünnepségen elhangzott Reményik Sándor immár klasszikus versének refrénje: *Nehagyjátok a templomot, A templomot s az iskolát!* Az ünnepség végén áldást mondott Páll László tiszteletes, a helyi református gyülekezet lelkése.

Megdöbbenő volt szembesülni azzal, hogy a szörványban élő magyarok egyes településeken csak fűrt kutakból kaphatják a vizet, amelyet tisztító berendezés segítségével lehet felhasználni tiszta vízzé tenni. A beregrákosi iskolában eddig nem működött ilyen berendezés.

Dalokkal a nemzeti összetartozásért

Szeptemberben egy magyarországi kirándulócsoporthoz tagjaként Kárpátaljára látogatott egy különleges vendég, Dévai Nagy Kamilla Liszt Ferenc- és Kazinczy-díjas énekesnő, előadóművész is tiszteletét tette vidékünkön. Több napos ittléte során szülőföldünk természeti és történelmi értékeinek felfedezése mellett a művésznő két alkalommal is megörvendeztette a népdalok, vallásos és hazafias énekek, valamint a megzenésített versek kedvelőit: fellépett a Munkácsi II. Rákóczi Ferenc Középiskolában és a Vári II. Rákóczi Ferenc Középiskolában.

A mezővári tanintézmény pedagógusai jelentős szerepet vállaltak az előadóművész helyi fellépésének megszervezésében és a program iránti érdeklődés felkeltésében. A szeptember 22-i koncert kezdete előtt Szilágyi Lajos iskolaigazgató köszöntötte az anyaországi vendégeket, és bemutatta a tanárokból, tanulókból és szülőkből álló közönségnek az öt földrészén is koncertet adó, 34 nyelven éneklő magyarországi vendéget. Dévai Nagy Kamilla fellépése előtt és után dicsőítő, illetve a hazaszeretetről szóló énekekkel színpadra állt a Gáti Gyöngyvel, a sárosoroszi Hangraforgó Könyvtári Kör vezetőjével kiegészült, Kovács Sándor és Kovács Erika vezette mezővári református gyermekkórus.

Az erdélyi származású énekesnő – gitáron kísérve produkcióját – előadta többek között a *Tudd, van egy gyertya* című keresztény dalt, Sík Sándor *Isten lánc*a című költeményének megzenésített változatát, valamint Thándor Márk és Török Máté közös szerzeményét, a *Kárpátalja* című dalt. A koncert utolsó produkciójaként az MHV Együttes (a név a tagok vezetékneveinek kezdőbetűiből jött létre: Menyhárt János, Homonyik Sándor és Vikidál Gyula alkotók) *Föld és ég gyermekei* című száma hangzott el, amellyel kapcsolatban a fellépő kiemelte, hogy a dal üzenete mind az anyaországban, mind a határon túli területeken ma sokkal aktuálisabb, mint megírása idején.

A koncert után a tanintézmény kollektívája és tanulói, valamint a közönség nevében jelen sorok írója rózsacsokrot nyújtott át Dévai Nagy Kamillának, így próbálva meg viszonzni a dalvirágokat. Emellett köszönetet mondott a zenei élményért a Kovács házaspárnak, a mezővári református gyermekkórus vezetőinek és Gáti Gyöngynek is.

A rendezvény után az énekesnő CD-jének és *Versvígasz* című könyvének megvásárlásával támogathattuk az általa alapított énekesgitáros előadóművész-képző iskola, a Krónika Zenede további működését. Az intézmény növendéke volt a beregszászi származású, ma már Magyarországon élő ifj. Csobolya József énekes, a Magyar Állami Operaház tenorja, valamint a szintén vidékünkéről az anyaországba átteleptült Seder Gábor színész, szinkronszínész is.

Gálfi Dezső,
a Vári II. Rákóczi Ferenc Középiskola tanára

SZEPTEMBER

* Szeptember 5. Bródi Iván, Ukrajna Erdemes Népművésze születésének 75. évfordulója alkalmából egyéni jubileumi kiállítást nyitottak Ungváron, a Boksay József Kárpátaljai Megyei Szépművészeti Múzeumban.

* Szeptember 11–13. Nemzetközi kisebbségi televíziós és rádiós fesztivált rendeztek Ungváron. A XVI. „Szülőföldem szép határa...” elnevezésű rendezvény egyedülálló Közép-Kelet-Európában: a régióban nincs más, a nemzeti kisebbségek számára szervezett hasonló megemlékezés. A fesztivál célja olyan kisebbségi televíziós és rádiós programok támogatása, amelyek segítik a hagyományörzést. A Magyar Rádió Zrt., az MTVA és a Nemzetstratégiai Kutatóintézet támogatásával létrejött eseményen hét ország 63 televíziós és 40 rádiós anyaga került a neves szakemberekből álló zsűri elé.

* Szeptember 15–22. Berekszőn lezajlott a Körmeny Lajos Íróknapja, amelyen Kárpátaljáról Dupka György és Vári Fábián László vett részt, akik többek között rendhagyó irodalomórát tartottak Karcagon, a Szentannai Sámuel Gimnázium, Szakközépiskola és Kollégium diákjainak. Közreműködött Kocsis Csaba költő, aki kárpátaljai alkotók megzenésített verseit adta elő.

* Szeptember 13. A Pro Cultura Subcarpathica civil szervezet a Görögkatolikus Ifjúsági Szervezettel és a Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetség (KMKSZ) Királyházi Alapszervezetével közösen első ízben szervezte meg a Komjáthy Benedek Ifjúsági Napot. A kulturális programok mellett kárpátaljai civil szervezetek sátrai, kézműves foglalkozások – szövés, fafaragás, bórdíszművesség –, különböző kézműves termékek vására várta az érdeklődőket.

* Szeptember 13. Ungváron bemutatták azt a katalógust, amely a Szabolcs–Szatmár–Bereg megyei és kárpátaljai népművészek munkásságát ismerteti. A katalógusban a tizenhárom kárpátaljai járás népi iparművészeinek alkotásai is láthatók. A könyv összeállítója Tarpai József, az Ukrán–Magyar Területfejlesztési Központ igazgatója.

* Szeptember 14. Szlovák kulturális fesztivált tartottak az ungvári járási Okemencén. Az eseményen Kárpátalja vezetői és Szlovákia kormányának képviselői, illetve politikai és közéleti személyiségek is jelen voltak.

* Szeptember 17. Az Ukránai Magyar Demokrata Szövetség (UMDSZ) kezdeményezésére hivatalos találkozóra került sor Magyarország Miniszterelnöksége Nemzetpolitikai Államtitkársága és az országos szövetség vezetősége között. Az államtitkárság részéről Wetzler Tamás helyettes államtitkár, Ljubka Katalin kárpátaljai főosztályvezető és Nagy Klára referens, az UMDSZ részéről Zubánics László megbízott elnök, Kőszeghy Elemér első elnökhelyettes és Péter Csaba alelnök, az Ukránai Magyar Demokrata Párt (UMDP) elnöke vett részt a megbeszélésen.

* Szeptember 19. A beregszászi Európa–Magyar Házban *Embert barátjáról, könyvtárról könyvtárosáról* címmel egy napos önismereti tréninget tartottak a könyvtárosoknak, a közművelődési munkatársaknak a Kárpátaljai Magyar Művelődési Intézet és az Országos Széchényi Könyvtár Könyvtári Intézet Oktatási és Humán erőforrás-fejlesztési Osztálya szervezésében. Atanfolyamot Vraukóné Lukács Ilona főtanácsos (nyíregyházi Móróc Zsigmond Megyei és Városi Könyvtár) vezetett.

* Szeptember 20. Negyedszer szervezett Szüreti Hagományörző Napot a KMKSZ Téglási Alapszervezete és a Téglási Községi Tanács.

* Szeptember 25–26. Ungváron a Kárpátaljai Megyei Zenés-Dramai Színházban megrendezték a Tureurocentri–Zakarpattya 2014 XIII. nemzetközi kiállítást és vásárt.

* Szeptember 25. A Viski Kölcsey Ferenc Középiskola dísztermében ingyenes koncertet adott a település lakosai számára a 29 éves műltra visszatekintő Harangláb népzenei együttes.

* Szeptember 27. Alsóapsán (Apsa de Jos) ünnepélyes kezek között megnyitották a Kárpátaljai Román Történelmi és Etnográfiai Múzeumot. Ezen a napon tartották meg a kárpátaljai románok történelmének tanulmányozásával foglalkozó tudományos konferenciát is.

* Szeptember 28. Gálócban emléktáblát avattak Bakajsa József tiszteletére, aki 1944-ben helyi bíró volt, s mint ilyen, egyetlen magyar férfit sem engedett elhurcolni a helységről a sztálini légerekbe. 70 év után

végre méltó emléket kapott az az ember, aki életét áldozta honfitársai megmentéséért. Az emléktábla-állítás ötletgazdája Molnár László, a helyi KMKSZ alapszervezet tiszteletbeli elnöke volt, aki saját költségén készíttette el az emléktáblát.

* Szeptember 28. Bethlen-napot tartott Huszton a Pro Cultura Subcarpathica civil szervezet, Magyarország Beregszászi Konzulátusa, a Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetség Huszti Alapszervezete, a huszti református és római katolikus egyház közreműködésével. A köszöntők után a templomkertben három kopjafát telepleztek le, amelyek azt szimbolizálják, hogy Máramaros vármegye egykor az Erdélyi Fejedelemséghez tartozott. Az emlékjeleket Józán Lajos református lelképásztor áldotta meg. Ezt követően kulturális műsorra került sor.

* Szeptember 30. Ungváron megrendezték a könyv ünnepét. Ezúttal is változatos programmal várta az érdeklődőket a megyei könyvtár, ahol megtartották az *Éjszaka a könyvtárban* c. irodalmi fórumot.

* Szeptember 30. Az Ungvári Nemzeti Egyetem Magyar Filológiai Tanszékén a hagyományokhoz hűen az idén is megrendezték a Kossuth Lajos szónokverseny kárpátaljai döntőjét.

* A Magyar Újságírók Romániai Egyesülete (MURE) ezúttal a Szatmár megyei Nagykárolyban tartotta szakos tanácskozását. Az *Épített örökség: a kulturális turizmus és népszerűsítési lehetőségei* címmel megrendezett szakmai összejövetelen közel fél százán vettek részt. A rendezvényre Magyarországról, Felvidékről, Vajdaságból és Kárpátaljáról is érkeztek újságírók. Szűkebb pátriánkat a Magyar Újságírók Kárpátaljai Szövetségének (MUKSZ) küldöttsége képviselte.

OKTÓBER

* Október 3. A Munkácsi Állami Egyetem Humán-Pedagógiai Katedrának dísztermében megemlékezést tartottak abból az alkalomból, hogy Nedeczei János polgármester 100 esztendeje alapította a Munkácsi Magyar Királyi Állami Elemi Népiszkola Tanítóképző Intézetet.

* Október 3–12. A Pro Arte–Munkács társadalmi szervezet és Matl Péter munkácsi szobrászművész, a közösség elnökének kezdeményezésére Borzsován megtartották az I. Kárpátaljai Kőszobrász Táborát, amely

során a résztvevők az egykori Borzsova vármegyéhez fűződő egy-egy mondat elevenítették meg műveikben. A tábor végén a szobrokat Borzsován, Mezőváriban és Haláboron állították, illetve avatták fel. Matl Péter és ifj. Hidi Endre alkotásaiból kiállítást is rendeztek.

* Október 3–5. Kárpátaljára látogatott a magyarországi Cifra Műhely Közhasznú Kulturális Egyesület. A Kárpátaljai Népfőiskolai Egyesület szervezésében több településen – köztük Nagyszőlősen, Csapon, Ráton, Barskazon – sikeres bemutatót tartottak. A programban a Cifra Műhely mellett Muszka György, a Népművészet Ifjú Mestere, valamint a Fajkus Band is közreműködött.

* Október 5. A palágykomróci temetőben a KMKSZ szervezésében az I. világháborúban elhunyt magyar honvédekre emlékeztek.

* Október 6. Az aradi vértanúk napján a MÉKK szervezésében koszorúzással egybekötött megemlékezést tartottak az ungvári Kálvária temetőben Szegelethy János honvédtiszt sírjánál. Dupka György elnök rendhagyó történelemórát tartott az ungvári magyar kar történelem szakos hallgatói számára.

* Október 6. A KMKSZ szervezésében a nemzeti gyásznapon megemlékezést tartottak Nagyszőlősen, Perényi Zsigmond szobránál. Beszédet mondott Pröhle Gergely, az Emberi Erőforrások Minisztériumának nemzetközi és európai uniós ügyekért felelős helyettes államtitkára.

* Október 6–8. Megrendezték a 14. Határon Túli Magyar Irodalom Napjait Székesfehérváron. A rangos eseményen az *Együtt* című irodalmi folyóiratot Vári Fábián László, a szerkesztőbizottság elnöke, József Attila-díjas költő, az MMA tagja képviselte.

* Október 10–12. Az egyre ismertebb munkácsi fiúkórus az eperjesi Keresztelő Szent János székesegyházban és a felsővízközi Isteni Bölcsesség templomban adott hangversenyt *Ukraina békéjéért* mottóval.

* Október 11. A váci Dunakanyar Színház Karinthy Frigyes *Az ember tragédiája* című zenésjátékát mutatta be a Kárpátaljai Megyei Magyar Dramai Színházban.

* Október 12. Honfoglalási emlékünnepeket tartottak a Tiszacsomai Honfoglalási

■ Emlékparkban a KMKSZ szervezésében.

* Október 16. A II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola Történelem és Társadalomtudományi Tanszéke a Kárpátaljai Magyar Protestáns Tudományos Egyesülettel karöltve *Az első világhégés emlékére* címmel tudományos konferenciát szervezett. *Az első világhégés emlékére* címmel kiállítás is nyílt a főiskola Gross Arnold termében.

* Október 16–19. Kolozsváron a Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetem szervezésében *Szovjet deportálások a Kárpát-medencében 1944–1945-ben* címmel nemzetközi nyitókonferenciát tartottak a „málenkij robot” 70. évfordulója kapcsán. Kárpátaljáról Dupka György történész vett részt a fórumon és tartott előadást a magyarokat és németeket ért 1944-es tragikus eseményekről.

* Október 17. Miskolcon mutatták be Erdélyi Béla nemrég nyilvánosságra került és publikált naplótöredékét.

* Október 17. Beregszászban, az Európa–Magyar Házban, a Kárpátaljai Magyar Művelődési Intézet Munkácsy Mihály kiállítótermében Zubánics László elnök megnyitotta Csóka László százhalombattai festőművész *Jelek az útról* című kiállítását.

* Október 18. Gasztronómiai fesztivált tartottak az ungvári járási Császlócon a helyi önkormányzat szervezésében. A rendezvényre Magyarországról, Szlovákiából és Szerbiából is érkeztek vendégek.

* Október 20–21. Csuprik Etelka zongoraművész, Ukrajna érdekes művésze kezdeményezésére koncertsorozatot tartottak a Kárpátaljai Megyei Filharmóniában.

* Október 23. Ungváron a Dayka Gábor Középiskolában megemlékeztek az 1956-os diáksó, ám tragikus véget ért forradalomról és szabadságharcról. Az Ungvári Magyar Főkonzulátus (Balogh Dénes konzul), a MEKK (Dupka György elnök) és a tantestület megkoszorúzta a tanintézet épületének falán lévő emléktáblát.

A Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetség (KMKSZ) Beregszászban, a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskolán szervezte meg 1956-os emlékünnepeit.

1956 hőseire emlékeztek a Beregszászi Bethlen Gábor Ma-

gyar Gimnáziumban is.

Az 1956-os emlékünnepek résztvevőjeként Rigó István kárpátaljai diákever ünnepi beszédet tartott a Budapesti Műszaki Egyetem (BME) aulájában.

* Október 27–30. Nagy Csaba magyarországi Bartók-díjas tárogatóművész, az Egyetemes Kultúra Lovagja Kárpátalja több magyarlakta településének tanintézetében zenés előadást tartott II. Rákóczi Ferenc fejedelemre emlékezve.

* Október 30. A Kijevi Művészeti gyűjtemény galériában *Infinity* címmel tárlat nyílt Mihajlo Deyak kárpátaljai festő munkáiból.

NOVEMBER

* November 2. Nyíregyházán az evangélikus templomban gyűlekezeti napot tartottak a „málenkij robot”-ra való elhurcolások 70. évfordulóján. Nyíregyháza gyásznapija 1944. november 2. Ezen a napon a várost megszálló Vörös Hadsereg katonái foglyuszedő akciójuk során mintegy kétezer civilt hurcoltak el szovjet rabságba, alig egyharmaduk tért vissza. A rendezvényen Laborczy Géza evangélikus tiszteletes bevezetője után Dupka György történész tartott előadást *A kollektív bűnösség elvének alkalmazása a kárpátaljai/Kárpát-medencei magyarokkal és németekkel szemben* címmel.

* November 5–10. A Magyarok Kijevi Egyesülete kezdeményezésére a Kijev Filmszínház Kulturális Központban megrendezték az Ötödik Magyar Kortárs Filmhetet.

* November 5. A nyíregyházi Mórícz Zsigmond Megyei és Városi Könyvtár olvasótermében az érdeklődők találkoztak Dupka György Gulág-kutatóval, aki a „málenkij robot” témakörben megjelent kötetéről beszélt. Közreműködött Zubánics László történész, egyetemi tanár.

* November 6. A Kárpátaljai Magyar Művelődési Intézet, valamint az Országos Széchényi Könyvtár Könyvtári Intézet Oktatási és Humánerőforrás-fejlesztési Osztálya *Szín – Tér/Tár – Könyvtár* témakörben záró képzést szervezett könyvtárosok és közművelődési munkatársak számára. Közreműködött Vraukóné Lukács Ilona, a nyíregyházi Mórícz Zsigmond Megyei és Városi Könyvtár főtáncosa.

* November 7. A Munkácsi Városi Galériában megnyílt Bokotej Lóránt avangard mű-

vész kiállítása.

* November 7. A *Kárpátalja és Szabolcs–Szatmár–Bereg megye népművészeinek és kézműveseinek katalógusa* címmel megjelent kiadványról sajtótájékoztatót és a katalógusban szereplő kézművesek munkáit bemutató kiállítást szerveztek az Apagyí Művelődési Házban.

* November 7–8. A Budapesten megrendezett 16. Kossuthszónokversenyen Mónus Dóra, a beregszászi főiskola diákja különdíjas lett.

* November 9. Kapunyitogató címmel a nagyszőlősi járási Karácsván Kárpátalján először került sor az egymás mellett élő népek, magyarok és ukránok, anyaországi és kárpátaljai magyarok kultúrájának megismerését szolgáló rendezvényre, amely a különböző művészeti ágak egyvelegével kedveskedett az érdeklődőknek.

* November 9. A „málenkij robot” áldozataira, az elhurcolás 70. évfordulójára emlékeztek a körösmezői temetőben felállított emlékműnél, ahol az elhunytak lelki üdvéért Mankovits atya imádkozott. Hasonló gyászszertartásra és megemlékezésre került sor a rahói temetőben, ahol Mikulyák László atya felszentelte és újravatta a felújított emlékművet és a lélekharangot. Mindkét megemlékezésen Dupka György történész mondott ünnepi beszédet, Nagy Anikó, a Kárpátaljai Megyei Filharmónia énekesé pedig lágerdalokat adott elő.

* November 10. Zelei Miklós *Zoltán újratemetve* című darabját tűzte műsorára a Nemzeti Színház. A budapesti Nemzeti Színház, a Kárpátaljai Megyei Magyar Drámai Színház és a Zsámbéki Színházi Bázis közös produkcióját Vidnyánszky Attila rendezésében láthatta a közönség.

* November 11. A Kárpát-medence magyarságának tehetséges és jeles képviselői *A magyar nyelv napját* méltatták a budapesti Vigadóban. Kárpátalján többben is képviselték. Marcsák Gergely, aki Kincseshomok mesevilágából mutatott be egy népmesét, Krón Melinda pedig nagydobronyi népdalt énekelt. Mindketten az adott tájegység nyelvjárásában szólaltak meg.

* November 15. Lezajlott az első élménypedagógiai Szakmai Nap Kárpátalján a Sylvester János Alapítvány, a Komjáti Benedek Alapítvány és a Kalandok és Álmodok Szakmai Műhely szervezésében.

* November 15. Miklós Béla, a Viski Művészeti Iskola tanára 75. születésnapjának tiszteletére kiállítást rendeztek a festőművész alkotásaiból.

* November 15. A KMKSZ Felső-Tisza-vidéki Középszintű Szervezete immár 25. alkalommal rendezte meg Técsön az Arany Ősz Kórustalálkozót.

* November 16. Megemlékezést tartottak Mezőváriban a sztálinizmus áldozatainak tavaly felújított emlékműve előtt.

* November 18. A Verke-parti városban ökumenikus gyászszertartást, megemlékezést, koszorúzást tartottak az egykori gyűjtőhely falán lévő emléktáblánál és a „málenkij robot” áldozatainak emlékművénél.

* November 18. Idén a Freiburg im Breisgau székhelyű Institute für Volkskunde der Deutschen des östlichen Europa (Kelet-Európai Németekért Néprajzi Intézet) vállalkozott arra, hogy konferencia keretében belül mutassa be a Kelet-Európában élő németek „málenkij robotra” deportálásának körülményeit. A kárpátaljai németek sorsának bemutatására Molnár D. Erzsébet, a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola Történelem és Társadalomtudományi Tanszékeének oktatóját, a Lehoczy Tivadar Kutatóközpont munkatársát kérték fel, aki *A kárpátaljai németek deportálása a szovjet rendszer kiépítése idején 1944–45 c.* előadásában ismertette a kárpátaljai németek ellen irányuló szovjet megtorlások következményeit.

* November 19. A beregszászi Imre Ádám képzőművészeti kiállítását rendezték meg a Lágymányosi Ökumenikus Központban.

* November 20. A Beregszászban összegyűlt turisztikai szakemberek megalakították a Kárpátaljai Magyar Turisztikai Tanácsot.

* November 21. Az Eötvös Loránd Tudományegyetem (ELTE) Tanító- és Óvóképző Kara adott otthont a Népek meséi – VII. Országos Egyetemi és Főiskolai Mesemondó Versenynek. A megmérettetésre anyaországi és határon túli hallgatók is jelentkezhetek. A Rákóczi-főiskolán két tanító szakos hallgató – Mádij Renáta és Kamugya Nikolett – képviselte.

* November 21. A munkácsi vár múzeumának kiállítótermében nyitották meg a KMKSZ és a Kárpátaljai Magyar Képző- és Iparművészek Révész

Imre Társasága (RIT) közös szervezésében rendezett tárlatot, amelyen a XI. Hollósy Simon Képzőművészeti Alkotótáborban részt vett képzőművészek – Magyar László, Temető István, Tóth Róbert, Berecz Margit, Veres Ágota, Kulin Agnes, Kalitics Erika, Habda László, Kopriva Attila, Dikun György, Soltész István, Erfán Ferenc, Réti János, Villasek Tibor – festményeit mutatták be.

* November 22. A pesti Vigadóban tartották a Kárpát-medencei Magyarok Zeneje 2014 gálakoncertjét. A rendezvényen kárpátaljai vendégek is részt vettek.

* November 23. „Málenyikij robot”-emléknapot rendeztek Kazincbarcikán. Sajó Attila, a helyi Német Önkormányzat elnökének meghívására filmvetítéssel egybekötött előadást tartott többek között Dupka György történész.

* November 23–25. Szerencsen megtartották a Gulág-kutatók V. Nemzetközi Konferenciáját. Akárpátaljai elhurcoltakról Dupka György és Molnár D.

Erzsébet történészek tartottak előadást.

* November 25. Az alkotók jelenlétében mutatták be *A szarvassá változott fiú* című Juhász Ferenc-költeményből Vidnyánszky Attila rendezésében készült filmet Budapesten, az Uránia Nemzeti Filmszínházban.

* November 25. A Berzsenyi Dániel Irodalmi és Művészeti Társaság *Irodalmi beszélgetések* című rendezvényén sor került az *Együtt c.* folyóirat és a legújabb kárpátaljai könyvek bemutatójára. Közreműködött Vári Fábán László József Attila-díjas költő, az MMA tagja és Dupka György, a MÉKK elnöke, a bemutatott kiadványok felolvasója.

* November 27. A beregszászi II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola olvasótermében *25 éves szabadon* címmel egyháztörténeti konferenciát rendeztek a Munkácsi Görögkatolikus Egyházmegye legalizációjának negyedszázados évfordulóján.

Összeállította:

Dupka György

TANÉVNYITÓ A RÁKÓCZI-FŐISKOLÁN

A II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskolán közel ezer diák számára kezdődött el az új tanév. Az intézmény hagyományosan a beregszászi református templomban tartja tanévnitó ünnepségét. Idén az eseményen a diákokon, tanárokon kívül részt vettek a testvérintézmények, a történelmi egyházak képviselői, számos magas rangú kárpátaljai és magyarországi politikus, közéleti személyiség. A rendezvény díszvendége Orbán Viktor, Magyarország miniszterelnöke volt.

Az ünnepség kezdetén a főiskola kuruc kori viseletbe öltözött hallgatói bevitték a templomba Kárpátalja történelmi zászlóit, köztük a Bethlen- és Rákóczi-zászlókat, valamint a magyar és az ukrán nemzeti lobogókat. Nemzeti imádságunk és a főiskola himnuszának (Rákóczi imája) elénekélése után Molnár Andrea, a rektori titkárság vezetője köszöntötte a meghívott vendégeket.

Ünnepi köszöntőt mondott Orosz Ildikó, a főiskola elnök asszonya. Emlékeztetett arra, hogy 2013 tavaszán a magyar kormány és a főiskola együttműködési nyilatkozatot írt alá. Azóta – nem egészen másfél év alatt – a tanintézmény annyit fejlődött, mint két évtizedes fennállása alatt soha. Számos felújítás, korszerűsítés történt, felépült a főiskola kétezer négyzetméter alapterületű új szárnya, amelyben beindult a felsőfokú szakképzés. Ennek keretében idén száz diák kezd meg tanulmányait a korszerű gyakorlati tudást nyújtó öt szakirány egyikén. Mindezért az elnök asszony köszönetet mondott a magyar kormánynak és az anyaországnak, hiszen támogatásuk nélkül az intézmény nemhogy fejlődni, működni sem lett volna képes.

Brenzovics László, a Kárpátaljai Magyar Főiskoláért Alapítvány (KMFA) elnöke hangsúlyozta: a kárpátaljai magyarságnak a megmaradásába vetett hitét táplálja, hogy a tanévnitó ünnepségre oly nagy számban érkeztek vendégek, és az eseményt a magyar miniszterelnök is megtisztelte jelenlétével.

Ezután az első évfolyamos hallgatók fogadalomtétele következett, majd az egybegyűlteket elénekeltek a diákhimnusz.

A rendezvényen először került átadásra a főiskola tudományos tanácsa által 2014-ben alapított Rákóczi-díj, amelyet olyan személyeknek ítélnek oda, akik az önálló kárpátaljai magyar nyelvű felsőoktatás létrejötté és a Rákóczi-főiskola megmaradása és fejlődése szempontjából döntő szerepet vállaltak. Minden évben két személy kaphatja: egy anyaországi vagy külföldi és egy kárpátaljai. A főiskolai tanács határozatának értelmében 2014-ben a díjat Orbán Viktor, Magyarország miniszterelnöke és Brenzovics László, a KMFA elnöke vehette át Orosz Ildikótól és Szikura József rektortól.

Ezt követően Orbán Viktor mondott ünnepi köszöntőt. Megköszönte a díjat, amely, mint mondta, további tettekre fogja ösztönözni őt. Magyarország miniszterelnöke hangsúlyozta: az ukrániai helyzetben a magyar kormány számára az itt élő magyarok biztonsága a legfontosabb. A hallgatókhoz fordulva kiemelte: „Azzal, hogy önök ezt a főiskolát választották, igent mondtak a szülőföldjükre, igent mondtak a kárpátaljai magyarság értékeinek megőrzésére, és igent mondtak tudásuk továbbadására is.”

Ezután a történelmi egyházak képviselői, Zán Fábán Sándor, a Kárpátaljai Református Egyházkerület, illetve Majnek Antal, a Munkácsi Római Katolikus Egyházmegye püspökei és Demkó Ferenc, a Munkácsi Görög Katolikus Egyházmegye Beregszászi Esperesi Kerületének esperese kérték Isten áldását a jelenlévőkre.

Az ünnepség végén Szikura József rektor, valamint a főiskola vezetőségének tagjai kézfogással avatták az intézmény teljes jogú tagjaivá az elsős hallgatókat. A rendezvény az Örömdó elénekelésével és a zászlók kivonulásával ért véget.

Sz. J.

In memoriam Püspöki Magdi

Életének 62. évében hosszan tartó súlyos betegség után eltávozott közülünk Püspöki Lászlóné Kiss Magdolna, a beregszászi járási Beregi Hírlap munkatársa, aki a Kárpátaljai Hírmondó első lapszámától kezdve folyóiratunk korrekтора is volt.

1953. július 21-én született Beregszászban. Érettségi után a beregszászi járási újság szerkesztőségében helyezkedett el: előbb gépíró, majd a magyar nyelvű kiadás korrekтора lett. Élete gyakorlatilag összeforrt a szerkesztéssel.

Nem csupán munkaköri feladatait látta el példásan, hanem számos új rovat kialakítása és tartalommal való feltöltése is az ő érdeme volt. Munkája során sohasem feledkezett meg azokról az éretyekről, amelyeket családjából hozott magával. Kollégái empátiája és jó kommunikációs készsége miatt becsülték.

A Kárpátaljai Hírmondó arculatának kialakításában is fontos feladatot látott el: a cikkeinkben előforduló esetleges helyesírási hibák javításán túl jó ízléssel javasolt címlapfotókat. Folyóiratunk a szívéhez nőtt, cikkeinek olvasását kikapcsolódásnak tartotta.

Sajnos kollégánkat is utolérte a mindenki által rettegett kór: daganatot diagnosztizáltak nála. Több műtéten esett át, szívós élni akarása egészen az utóbbi hónapokig átlendítette a nehézségeken. Ki kellett tartania a családjá és az unokái kedvéért, akik igyekeztek elviselhetőbbé tenni mindennapjait.

Személyében kiváló szakembert veszítettünk el. Akaratereje, emberi és erkölcsi tartása példaként szolgálhat mindnyájunknak.

Emlékét megőriztük.

„...csak tiszta szívvel és tiszta lélekkel lehet hozzányúlni az agyaghoz, papírhoz, ceruzához, emberhez...”

Horváth Annára emlékeztek tisztelői

2014. november 5-én, Horváth Anna születésének 90. évfordulója alkalmából emléknapot tartottak Beregszászban, a 6. sz. általános iskolában, ahol egykor a képzőművészet alapjait tanította a gyerekeknek. Horváth Anna korának meghatározó egyénisége volt. Művészi tevékenységét sokan ismerték, elismerték. Nem csoda hát, hogy emléke előtt tisztelni is eljöttek volt tanítványai, művésztársai, barátai, számos közéleti személyiség, valamint az iskolások és tanáraik.

A házigazdák nevében Fring Erzsébet szervezőpedagógus és File Klára igazgató köszöntötték a rendezvény résztvevőit, majd *Töredékek Horváth Anna életéből* címmel emlékkonferenciára került sor, ahol részletesen ismertették életét, pályafutását, művészetét. A jelenlévők részletet láthattak az Ungvári Televízió által a művésznő 80. születésnapja alkalmából készített dokumentumfilmből is.

Ezután a vendégek felszólalásai következtek. Személyes visszaemlékezésében Finta Éva költő a Horváth Annával való megismerkedésének történetét, valamint a szobrász-keramikus életének egyes epizódjait tárta elénk sajátos szemszögből. Mint mondta, Horváth Annától – ha szobrászatot nem is – elsősorban igényességet tanult, igényességet önmagával, tudásával, jellemével és bizonyos értelemben társaival szemben is.

Matl Péter szobrászművész, a Pro Arte–Munkács civil szervezet vezetője Horváth Anna síremléke felújításának körülményeit ismertette. Elmondta, hogy közel 30 kárpátaljai képzőművész – az Ukrajnai Nemzeti Képzőművészeti Szövetség Kárpátaljai Szervezetének (vezetője Borisz Kuzma), a Kárpátaljai Képző- és Iparművészek Révész Imre Társaságának (Magyar László), valamint a Bereg Alkotóegyesület (Prófusz Marianna) tagjai – ajánlották fel alkotásaikat e célra, amelyekből már

Horváth Anna a kárpátaljai képzőművész-, író- és költőgenerációk példaképe és tanítója volt.

Beregszászban élt és alkotott. Szerette és tisztelte szülőföldjét, a kétkezi munkásokat és parasztokat. Életének egyik fontos állomása az a csempekészítő műhely volt, ahol megszerette munkáinak nyersanyagát: az agyagot, valamint itt találkozott későbbi alkotásainak hőseivel, a téglagyári munkásokkal is. Munkásságának elengedhetetlen kellékei lettek az agyag, a papír, a ceruza és maga az ember. Horváth Anna művészetének jellemzője a valóságábrázolás új formáinak állandó kutatása. Szüntelenül kísérletezett a formai és technikai megoldásokkal. Sokat merített a mai művészet különféle stílusaiából és áramlataiból. Életművéből kitűnik a gótikus, barokk, klasszikus művészethez való kötődés. Mindig arra törekedett, hogy saját kifejezőmódja legyen. Jellegetes stílusjegyei voltak a pufók angyalábrázolások és a kihangsúlyozott kéz. Műveinek nagy része a kárpátaljai és magyarországi népművészet hagyományaira épült. Szerény méretű kerámiafiguráival a népelet élénk jeleneteit öröklítette meg. Kisplasztikáinak sorozatát jóindulattal párosuló finom humor jellemzi.

Művészi hagyatéka felbecsülhetetlen eszmei értéket képvisel szülővárosa, valamint a felnövekvő nemzedékek számára.

két árverést tartottak, továbbá sikeresen pályáztak a Bethlen Gábor Alapnál is, így az emléknapon felavatásra kerülhetett a – még nem teljesen kész – síremlék. Matl Péter köszönetet mondott mindenkinek, aki bármi módon hozzájárult a sikerhez. Köztük volt a Kárpátaljai Szövetség is: az idei májusi közgyűlésen gyűjtést rendeztek e célra a tagság körében. A konferencián is megtekinthetők és megvásárolhatók voltak a még megmaradt alkotások.

Benkő György festőművész, egykori tanítványainak egyike Horváth Annával kapcsolatos emlékeit osztotta meg a hallgatósággal. Mint mondta, örök hálával tartozik neki, mert tanítása nélkül ma nem volna az, aki.

Prófusz Marianna népi iparművész Horváth Annának a fiatal művésznemzedék nevelésében betöltött szerepéről beszélt. Hangsúlyozta: fontos megőrizni emléket, hogy a mai fiatalok, akik személyesen már nem ismerhetik Anna nénit, tanulhassanak művészi hagyatékából.

Az évforduló alkalmából Bökényi Anna (szintén egykori tanítvány) készítette egy Horváth Annát ábrázoló domborművet. Az emléktáblát később helyezik majd el a 6. sz. általános iskola falán.

A konferencia után került sor a tanintézmény egyik helyiségében kialakított Horváth Anna-kiállítás megnyitójára. A tárlatot – amelyen a művésznő grafikái, festményei, szobrai, plakettjei, érméi, valamint az életének fontosabb eseményeit bemutató fényképek láthatók – Mányi István, a Beregszászi Magyar Konzulátus konzulja nyitotta meg. Horváth Anna munkásságát Babják Zoltán, Beregszász polgármestere méltatta.

Ezt követően a jelenlévők átvonultak a görögkatolikus temetőbe, ahol a felújított síremléken elhelyezték a tisztelet és megemlékezés koszorúit.

Tuba Judit

A Kárpátaljai Hírmondó galériája

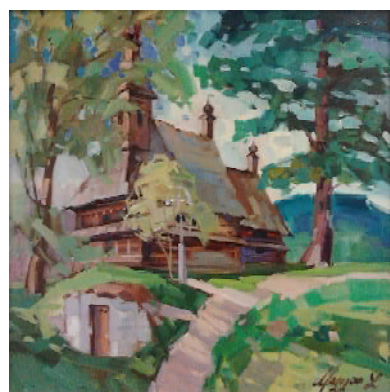
MAGYAR LÁSZLÓ ALKOTÁSAINAK SIKERE BUDAPESTEN

A Burkus tanya utolsó lakója

Pünkösdi rózsák

A kolocsavai fatemplom

Elvonult a vihar

A Nemzetstratégiai Kutatóintézet szervezésében október 1–11. között Budapesten a Duna Palotában *Válogatás* címmel rendeztek tárlatot Magyar László kárpátaljai festőművész, a Magyar Művészeti Akadémia tagja alkotásaiból.

A Kárpát-haza Galéria kilencedik tárlatának megnyitóján Szász Jenő, a Nemzetstratégiai Kutatóintézet elnöke elmondta: a festőművész magával hozta vitalitását, természetességét, amely által az anyaországiak még közelebb kerülhetnek a külföldi magyarokhoz.

Tarlós István, Budapest főpolgármestere, a kiállítás fővédnöke köszöntőjében hangsúlyozta: a határon túli kapcsolatok ápolását belső indíttatásból és „csak szívből lehet csinálni”. Magyar Lászlóról elmondta, hogy az alkotó gyerekkorától elkötelezte magát a képzőművészet mellett. Az impresszionizmuson túl olyan nagy művészek hatottak rá, mint Benczúr Gyula, Csontváry Kosztka Tivadar és Munkácsy Mihály.

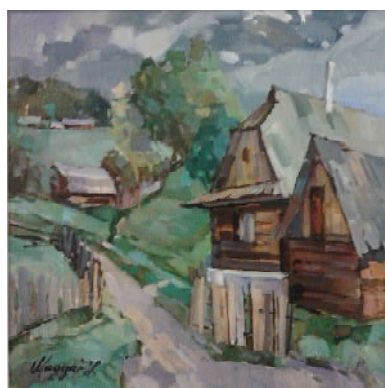
Dvorszky Hedvig művészettörténész megjegyezte, hogy Magyar László hosszú idő óta jó kapcsolatot ápol a magyarországi és a határokon kívül élő magyar művészekkel. Első egyéni kiállítása 1995-ben volt Pécsen, majd a felvidéki Eperjesen mutatkozott be. Sellyén pedig átvehette az Ormánsági Kulturális Alapítvány Nívódíját. De nemcsak egyéni, hanem több csoportos tárlaton is szerepelt, többek között Kijevben és Lembergben.

Magyar László 1955-ben született Csapon. Már elemi iskolásként érdeklődött a képzőművészet iránt. Leérettségizett, majd a katonai szolgálat következett. Szabadidejében itt is képezte magát, megismerkedett az impresszionizmussal, a kubizmussal, Kárpátalja művészetével. Leszerelése után az Ungvári Képzőművészeti Szakiskolában szerzett diplomát ötvös szakon. Sok időt tölt a természetben, kedvenc témája a zord vizek csodálatos világa.

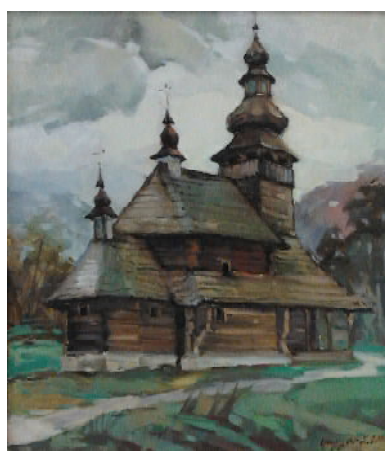
A tárlat képei között melankolikus tájképek, borongós színvilágú falusi életképek, virágcsendéletek szerepeltek, megelevenednek Kárpátalja jellegzetes vidékei: egy hegyi tanya, Lipótfalva, Rónafüred, a középsajki fatemplom vagy Sajánfalva.

Végezetül álljon itt a kiállítás Vendégkönyvéből az egyik látogató bejegyzése: „Megdöbbenett, hogy a festői technikák alkalmazása mennyire összhangban van a művek tematikáival. A „szomorú” ábrázolásmódot én inkább markánsnak nevezném, a fény-árnyék hatások a legsötétebb hangulatú képeken is megtalálhatók. A tájképeken a természet és az ember alkotta épületek, építmények valami csodálatos belső harmóniát fejeznek ki. Minden, amit láttam, csak megerősít abban, hogy a művész nagy belső alázattal, mely gondolkodással és még mélyebb belső érzésekkel hozta létre alkotásait.”

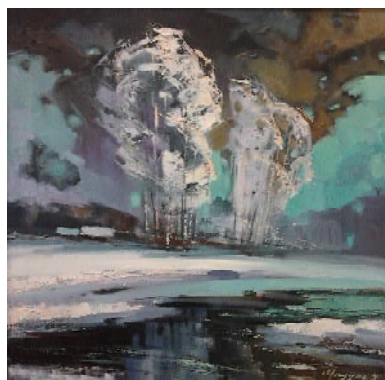
A kiállítás nagy sikert aratott Budapesten. A Kárpátaljai Hírmondó galériájában az ott bemutatott festményekből adunk ízelítőt.

Szomorú délután

Fatemplom Bisztrícán

Este a Latorca mentén

Megvolt a szüret